Vojska Srbije
Borba za radnička prava vojnika

Intervju: Mitja Čander, izdavač
Protok slovenske literature

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

01305
9 770353 802002

VREME

broj 1351

24. novembar 2016.

GOSPODARI PARLAMENTARNOG TERORA

5 GODINA
BMW GARANCIJE
200.000 km
BMW xDrive
www.bmw.rs
Zadovoljstvo u vožnji
M PN 3750
DRUGI SE NADMEĆU.
MI VLADAMO.
ROĐENDANSKA PONUDA
BMW X MODELA SA M PAKETOM OPREME.
THE NEXT 100 YEARS

VREME
BROJ 1351
24. novembar 2016.

04 Zoom: Vučić u jarećoj koži
06 Politički život: Gospodari parlamentarnog terora
11 Nuspojave: Hvala, ali ne, hvala
12 **Portret savremenika: Marijan Rističević**
16 **Divlja gradnja u Novom Pazaru: Tamni vilajet Aleksandra Vučića**
18 Istraživanje NSPM: Predsednički izbori
23 Slučaj Juvitana: Teorija, laboratorije i praksa
24 Vojska Srbije: Borba za radnička prava vojnika
26 O doktoratu Slobodana Beljanskog: Nastavak sage
28 Evropske integracije Srbije (17): Na braniku zajedničkog tržišta
30 Politička klima: Najteže, najskuplje, i – nije prioritet
32 Najava osnivanja Demografskog saveta: Ima da nas nema
34 Intervju: Gordana Stevanović
37 Lisica i ždral: Bura pred zatišje

KULTURA

38 Intervju: Mitja Čander, izdavač
41 Roman: Pet uglova
42 Facebook propovedi: Povratak knjizi
43 Povodom kritičarskog karavana: Zašto baš ja
44 Vesti iz sveta: Zlatni venci za princezu
45 Povodom godišnjice smrti Fredija Merkjurija: The show must go on
46 Spajanje medija: Donald i Hilari kao operski junaci
48 **Strip: Šta ostaje iza velikog talasa**
49 TV manijak: Kad sreća stane

SVET

50 Evropska unija i Brexit: Za čašu prošeka
52 Obaminih osam godina: Bilans izgubljenih nada
56 Intervju: Kris O'Kejn
59 Navigator: Mejd in Amerika
60 Strip: Veljko Kockar i Marko Ristić
62 Vreme uživanja: Životni spomenar

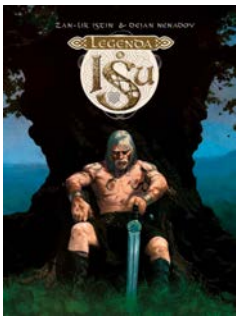
Da je ovo normalna država, s normalnom političkom scenom i društvenim okruženjem, Marijan Rističević bi orao njive i zabavljao komšiluk. Ovako, uspelo mu je da bez političkog programa, bez ikakve političke ideje – samo na bezobrazluku i primitivizmu – izgradi političku karijeru i sebi obezbedi pristojnu mesečnu apanažu

PIŠE: TAMARA SKROZZA

Ako vam se čini da imate *deja vu*, posmatrajući premijerov odnos prema koalicionom partneru Muameru Zukorliću, niste jedini. Na isti način pojedini evropski političari tretiraju Vučića: radi šta ti kažem tamo gde je meni bitno, a ja ću te zauzvrat pustiti da u svom dvorištu činiš šta ti je volja

PIŠE: JELENA JORGAČEVIĆ

Legenda o Isu Žan-Lika Istina i Dejana Nenadova, priča je o prethrišćanskom kralju Gradlonu, između istorije i predanja

PIŠE: NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Na naslovnoj strani: Maja Gojković i Aleksandar Vučić
Fotografija: Tanja Valič/ Tanjug

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Vučić u jarećoj koži: Dajte mu konferenciju i sve će biti drugačije nego što jeste. Kako se šampioni u pljuvanju udalj predstavljaju kao liga džentlmena

Svedok sam dugih godina medijskog posrtanja, propadanja i uspinjanja – više prvog i drugog nego trećeg – ali Vučić može da zamajava učesnike neke međunarodne konferencije, a teško može da zavara nas koji živimo od rada u medijima

"PAVLOVLJEV REFLEKS": GOSPODAR VIŠE NE ZVIŽDI

Premijer Aleksandar Vučić poručio je početkom nedelje da je za vladu sloboda medija i govora od velikog značaja i da se protivi pritiscima i mešanju u uređivačku politiku, koja, istakao je, ne dolazi iz vlade ili njegovog neposrednog okruženja.

To mogu da mu poverujem.

Što bi on njima dodatno govorio kad tu već radi "Pavlovljev refleks" – rekao im je jednom, a oni zapamtili za ceo život. U vodećim, tiražno i frekvencijski najjačim medijima propaganda je, kao što sam već napisao, nevidljiva koliko i bubašvaba na šampiti.

Vučić je još na otvaranju konferencije Medijskog foruma Jugoistočne Evrope u Beogradu – sumnjiv skup sa sumnjivim organizatorima i gostima, verovatno nekim delom plaćen i iz budžeta – poručio onima koji eventualno pokušavaju da utiču na medije kako bi zaštitili njegovo delo da nema potrebe da ga neko drugi brani, jer je sposoban da to sam učini.

Kao da je uslišio deo vapaja svojih "uličnih drugara" da će mu glave doći oni koji mu ne izlaze iz stražnjice. Svedok sam dugih godina medijskog posrtanja, propadanja i uspinjanja – više prvog i drugog nego trećeg – ali Vučić može da zamajava učesnike neke međunarodne konferencije, a teško može da zavara nas koji živimo od rada u medijima.

"Kao predsednik vlade ću se truditi da budem otvoren za medije, novinare i javnost, znajte da se protivim pritiscima i mešanju u uređivačku politiku", rekao je Vučić.

I u to bih mu poverovao. Glavne poluge medijskog ispiranja mozgova već je preuzeo i sad mu je još ostalo da se ljuti na Tviter. Tu nema glavnog urednika i direktora. Ne zna koje dugme da pritisne, ali ostale dugmiće pritiska kao nekad Radojka i Tine Živković; svaka harmonika svira za njega pa i ona najveća – RTS.

Vučić je onda nagovestio da je nedvosmisleno da imamo nedostataka i problema, navodeći da ne može da "kao noj zabije glavu u pesak" govoreći da je sve u redu, posebno kad postoje ljudi koji govore da je prisutna određena sprega poslovnih i političkih krugova koja sprečava finansiranje medija koji govore protiv vlade.

Tek mu u to verujem. S tim barem imam iskustva. Ne da postoji sprega, nego je vrlo aktivna, spremna da otkazuje već zakupljen reklamni prostor. I to ne zato što je neko "protiv vlade", već zato što, u javnom interesu, kritikuje određene poteze Vučićeve vlade.

Napomenuo je da je on lično uvek bio spreman da odgovori na svako pitanje. Pod uslovom, dodao bih ja, da se oko tih pitanja dogovorite i da se još dogovorite ko će pitanje da postavi i da trpite omalovažavanje profesije koju predstavljate.

A onda je još napomenuo da jasan znak da postoji kriza u jednom društvu "jeste postojanje značajnih delova društva kojima nije omogućeno da slobodno i javno izraze svoje mišljenje, bez straha od posledica".

VESNA PEŠIĆ: TRI GRUPE MINISTARA

Tek tu se slažemo. Ali, da meni ne bi bilo zamereno na pristrasnosti i "osećaju uskraćenosti" – a redovno plaćam pretplatu na javni servis – citiraću dva izvoda iz tekstova na "Peščaniku": A i dosadilo mi je sve sam da pišem.

Vesna Pešić piše da sadašnja supermanipulativna vlast bira ministre, poslanike i medijske urednike prema tome koliko su brutalni i spremni da lažu. "Glavne *džibere* među ministrima, poslanicima i urednicima znamo napamet, ali nisu oni jedini stvaraoci 'post faktičke' podvale. To se najbolje vidi u podeli Vučićeve vlade na ministre-boksere, koji su spremni da lažu, lupetaju i napadaju po svom ćeifu, kao i da to slepo čine po Vučićevoj komandi, druga grupa ministara je poslušna i u javnosti manje vidljiva, a treća grupa je "fina", "prozapadna"

Foto: Sava Radovanović /Tanjug

i "moderna", sa zadatkom da prosipa laži o velikim uspesima Srbije, koji su tu, nadomak ruke, već za *dve godine*. U ovoj poslednjoj grupi dobili smo novu zvezdu. Iako se iz prve nije snašla, ministarka Ana Brnabić se proslavila i uspela da stane rame uz rame s najvećim lažovima. Kao vođa tima za IT sektor bez kvalifikacija, izjavila je kako Srbija ne zaostaje mnogo u toj oblasti za razvijenim zemljama. 'Ali ćemo vodeće zemlje, poput SAD i Kine, stići već za dve godine.' Marko Somborac se najbrže snašao i tvitnuo: Ana Brnabić najavila da će već do 2018. naša letelica sleteti na Mars!

Još kad je nova ministarska zvezda dodala da EU tek treba da uradi ono što je Srbija već sada spremna da učini, potvrdila je da u *politici laži* i manipulacije Srbija gotovo da nema dostojnog takmaca. Ako su ove dijagnoze tačne, ostaje da se razmisli postoji li neki efikasni način uklanjanja *zida laži* iza kojeg se skriva mafijaški režim."

NADEŽDA MILENKOVIĆ: KAD VAM ROĐAK BANE U KUĆU

Drugi citat je tekst Nadežde Milenković: "Ne samo da vlast nije otuđena od građana, nego je toliko familijarna sa nama da se stiče utisak da smo svi svojta. Ili samo tako deluje jer takvu komunikaciju sa medijima, institucijama, građanima, opozicijom... jedino u familiji možete da čujete.

Taj familijaran odnos se najbolje vidi na televiziji. U nju premijer bane kao što samo rođak može da vam bane u kuću. I ne pita da li ste možda nešto drugo planirali (da emitujete kviz ili bilo koju drugu emisiju), nego sedne i čeka da ga ugostite, a usput vas još i podbada što ste ga dočekali nespremni. Dosad još samo nije banuo u kviz, što je veliki propust organizatora, naročito kada se zna da je premijer Đinđić jedan od prvih televizijskih nastupa imao baš u kvizu.

Sa druge strane, premijeru nije ni zameriti što pomera programske šeme jer je on u veoma važnoj misiji da omogući i građanima koji nemaju internet da saznaju šta se piše po Tviteru. Doduše, radili su to i neki drugi voditelji i neki drugi gosti u drugim emisijama, ali, kada ankete pokazuju da građanstvo najviše veruje premijeru, onda je i red da od njega čuje šta sve ljudi pišu i zašto to treba zabraniti.

No, i mediji umeju da budu vrlo familijarni sa premijerom, čak preterano familijarni. Pa gde to ima da neki vlasnik novina na nekoj televiziji kaže za premijera "budala si ako uradiš to i to" ili da vlasnik televizije u nekim novinama kaže za premijera da je budala što trpi, umesto da novinaru pokaže njegovog boga, odnosno Božić Batu? E, pa, nema nigde, naročito ne u autokratskim režimima za šta se ovaj režim često optužuje."

I na kraju nadvladavam mrzovolju. Zaključak je: Dajte Vučiću konferenciju i sve će biti drugačije nego što jeste. Tako se šampioni u pljuvanju udalj predstavljaju kao liga džentlmena. Govorilo je tu, po službenoj dužnosti, i nešto pametnog sveta, ali ko ih je terao da to rade. ¶

GOSPODARI PAR TERORA

Skupština Srbije je jedno od poslednjih mesta na kojima se može čuti debata između vlasti i opozicije – zapravo, na kojima se može uopšte čuti glas opozicije. Ono što se događalo prethodnih desetak dana u parlamentu, pokušaj je da se ona do kraja diskredituje i da se građanima ogadi gledanje njenih prenosa

Ako bismo upotrebili sportski žargon, mogli bismo da kažemo da je prilično izvesno da je tokom protekle nedelje, nakon ko zna koliko vremena, opozicija u Skupštini Srbije zabeležila pobedu nad višestruko nadmoćnijim suparnikom, koalicijom okupljenom oko Srpske napredne stranke. Sva je prilika da je ta pobeda mala i beznačajna, da neće imati bogzna kakve efekte na nastavak parlamentarnog života, kao ni na političke događaje koji predstoje u 2017. godini, ali je ipak – pobeda.

Šta se to događalo u Skupštini u poslednjih nedelju dana? Po običaju, ništa lepo i ništa pristojno – upravo ono što je "krasi" već godinama. Međutim, ovoga puta je bio drugačiji način na koji je opozicija reagovala na neprestanu verbalnu agresiju, nasilje i teror većine. Opoziciona grupacija koja je (ako, s pravom ili ne, izuzmemo Srpsku radikalnu stranku) dobila najviše glasova na aprilskim izborima, Dosta je bilo, bila je uporna da spreči neprestano kršenje poslovnika dva predsedavajuća iz SNS-a, Maje Gojković i Veroljuba Arsića, kao i da ne dozvoli poslaniku Marijanu Rističeviću da raspravu o porodičnom nasilju odvuče u diskusiju "dostojnu" "Farme" (o detaljima Rističevićevih poduhvata u Skupštini pogledajte tekst Tamare Skrozze).

Kako je DJB uspeo u nečemu što cela opozicija u Skupštini u "sezonama" 2012–2016. nije mogla, uprkos hvale vrednim pojedinačnim pokušajima poslanika poput Vladimira Pavićevića, Zorana Živkovića, Janka Veselinovića, Marka Đurišića i još ponekih? Jednostavno, nadglasali su većinu, i to bukvalno: kad god bi predsedavajući tolerisali poslanike vladajuće većine u kršenju poslovnika, počinjali bi glasno da dobacuju, da reklamiraju poslovnik, da aplaudiraju, ometajući tako govore poslanika vladajuće koalicije, a kao krajnju meru da, sve aplaudirajući, priđu do govornika. Svakako da je ovo kršenje Poslovnika o radu Skupštine, poglavito članova 106, 109 i 111. Međutim, sprovodeći *teror većine,* Maja Gojković i potpredsednik Skupštine »

LAMENTARNOG

PRODUCENTKINJA RIJALITIJA U SKUPŠTINI: Maja Gojković

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

u prethodnom sazivu magistar Igor Bečić više desetina puta su opravdavali *negodovanje* poslanika većine – a zapravo ometanje govornika opozicije, kad god se dotaknu neke neugodne teme. Evo nekih primera:

"Gospođa Gordana Čomić je izbacivala kompletne poslaničke klubove koji se nisu slagali sa vladajućom većinom, prema tome, dozvolite sada, poslanici mogu da negoduju barem verbalno, ili da se divimo sad svakome, to nije demokratija" (Maja Gojković, 28. februar 2016).

"Gospodine Markoviću, ako ne govorite o temi poslanici negoduju. Ja to ne mogu da sprečim." (Igor Bečić, 23. februar 2016)

"Ono što želim još da vam dodam, dakle, sigurno ste mnogo putovali ranije po svetu, posećivali parlamente, dozvoljeno je da poslanici na određene načine negoduju kada se ne slažu sa nečijim govorom. Očigledno se većina poslanika ovde od 250 ne slaže sa govorom poslanika koji je govorio poslednji u nizu govornika". (Maja Gojković, 7. april 2015)

SKUPŠTINA PO NJEGOVOJ MERI I MERI NJEGOVIH BIVŠIH PULENA: V. Šešelj

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

ZAKONI I RASPRAVA

Četiri zakona su bila na dnevnom redu Skupštine tokom prošle i ove nedelje – Predlog zakona o sprečavanju nasilja u porodici, Predlog zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Predlog zakona o organizaciji nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela. Iz nekog razloga – a to je postao uobičajen manir, i to ne samo ove skupštinske većine – svi ovi zakoni su spojeni u objedinjenu raspravu, pa su poslanici raspravljali čas o ovoj, čas o onoj temi, a u sve to je još i umešana rasprava o imenovanju kadrovskih rešenja za Komisiju za hartije od vrednosti. No, incidenti o kojima je reč, i koji su potpuno prekrili nesporno veliki značaj pomenutih zakona, u centru imaju jednog poslanika – Marijana Rističevića, člana vladajuće koalicije. Najpre je u sredu, 16. novembra, "ničim izazvan", usred rasprave o nasilju u porodici, izvukao dve fotografije – jednu kako predsednik DS-a prisustvuje "kićenju" trbušne plesačice, drugu sa skandalozne proslave Sindikata pravosuđa Srbije iz 2012. (vidi "Vreme" br. 1107, "Ogoljena istina"). To je bio "dokaz" da, eto, opozicija redovno upražnjava nasilje nad ženama (ovaj "argument" je bio jedan od lajtmotiva SNS-a tokom rasprave, naročito šefa poslaničke grupe Aleksandra Martinovića).

Opozicija, a naročito DJB, burno je reagovala. "Kako vas nije sramota? Dopuštate ovakve govore u Narodnoj skupštini? Imali ste konferenciju u majicama obučeni, govorimo o ovako važnom zakonu. Sram vas bilo!", rekla je Tatjana Macura sa mesta, zbog čega je dobila opomenu. Pošto je Rističević nastavio, poslanici DJB-a su počeli da aplaudiraju, a onda i stali ispred poslanika Rističevića. Maja Gojković je proglasila pauzu, nakon koje je saopštila da je Macura "pljunula Rističevića", a da mu je drugi poslanik DJB-a "psovao nepokretnu majku".

"Mislim da je taj deo o pljuvanju potekao od Maje Gojković, jer ona je to izgovorila, 'nemojte da pljujete poslanike', pa je Rističević to prihvatio, a onda je Vladimir Đukanović, koji se uopšte nije nalazio u blizini, rekao da je to video. Sve to nije tačno", kaže za "Vreme" poslanica DJB Tatjana Macura. "Onda je Rističević izmislio da smo mu mi psovali majku koja je bolesna. Pritom je zaboravio ono što je jako zanimljivo – Maja Gojković, kad god dolazi do verbalnog sukoba, isključuje mikrofon ispred poslanika opozicije, ali Marijanu Rističeviću je ostao uključen mikrofon, tako da ne samo vizuelni, nego i audio snimak potvrđuje da mi to niti smo izgovorili, niti smo uradili. Sve se na snimku vidi, uostalom, oni da imaju bilo kakav dokaz, već bi taj dokaz bio pušten u etar", kaže Macura.

Nakon toga, a što će se ponoviti i u petak, 18. novembra, poslanici DJB-a su krenuli da izlaze iz skupštinske sale, ali – pored poslanika SNS-a, na suprotnom kraju sale u odnosu na njihova poslanička mesta. Već je onima koji su pažljivo posmatrali skupštinska zbivanja bilo jasno da su Maja Gojković i ceo poslanički klub SNS-a u neku ruku zbunjeni novonastalom situacijom – kao da su očekivali da se i novopridošla opozicija (poput opozicije 2012–2016), uz manju ili veću galamu, ipak povinuje skupštinskim pravilima, koja, doduše, ne važe kada to SNS-u odgovara. Dakle, DJB je krenuo da izlazi na "SNS-ov" izlaz. Umesto da ih jednostavno propuste, čime bi sebi dali argumente da kažu da je, eto, opozicija "pobegla" u nedostatku argumenata, poslanici SNS-a su ustali i blokirali im izlaz.

"To je bio naš način da pokažemo protest protiv takvog ponašanja, da prosto shvate da ne mogu takvom tiranijom da vladaju", kaže Macura. "To nije provokacija ni u kom smislu – istog dana su i predsednica Skupštine i poslanik Šormaz, i mnogi poslanici SNS-a, potpuno normalno, bez bilo kakve smetnje, prolazili kroz koridore koji su pored naših redova. Čak postoji fotografija gde se vidi da predsednica Skupštine bez problema

stoji ispred poslanika DS-a i razgovara sa njima, i niko joj ne ometa ni prolazak niti bilo šta. I onda odjednom, po naredbi, to se tačno vidi na snimku, oni po naredbi ustaju i blokiraju nama prolaz."

Na pitanje zašto jednostavno nisu izašli na neki drugi izlaz, Macura kaže: "Ako sam ja danas odlučila da prođem baš ovim putem, zašto bi moja sloboda kretanja bila na bilo koji način sputana? Zašto bih ja pala pod pritiskom nečijeg bezobrazluka i anarhije? Ako smo mi bili kolege i nikome nismo blokirali put, zašto bi meni to neko uradio? Najviše me čudi što na takve komande koje dolaze od Maje Gojković reaguju ljudi koji su zaista sebe ostvarili u životu. Kako doktori ili primarijusi mogu sebi da dozvole da ustanu i na komandu budu vratari, poput dr Rakonjac? Pritom je ona predsednica odbora za rad i socijalna pitanja, koja je baš blisko uključena u ovu temu. Prosto je neverovatno kako su ti ljudi izmanipulisani. I kad smo stali 'jedan na jedan', oni svi gledaju u pod i mahom se nama izvinjavaju. Kažu, 'znate kako je, to je partijski zadatak'. A mi kažemo, ne, ne znamo, pošto tako ne radimo. Vidi se da je neke od njih sramota. Ne znam čime su uslovljeni i zašto to tako moraju da rade. Sve naše reakcije su stvarno samo reakcije na povrede Poslovnika, jer se dominantno govori van teme, o ličnim životima poslanika. Meni to čak i nije problem, ako će neko neku temu visoke politike da zloupotrebljava na taj način. Ali na ovoj temi, mene je stvarno mnogo pogodilo koliko je Rističević sebi dozvolio da skrene s teme. Nisam mogla da dođem sebi da, nakon svega što smo pročitali na tu temu, nakon svih saživljavanja sa tim situacijama, i sa ljudima koji prolaze kroz muku porodičnog nasilja, vi dobijete tako nešto. Bukvalno neshvatljivo."

GMO RADIKALI

Stekao se utisak da SNS, odnosno predsednik Vlade Aleksandar Vučić, pojedini ministri i poslanici čine sve kako bi, jednostavno rečeno, građanima potpuno ogadili Skupštinu i odvratili ih od njenog praćenja. To je i razumljivo, ako se pogledaju rezultati politike SNS-a: Skupština je ostala maltene jedino mesto gde se može čuti bilo kakva debata između vlasti i opozicije koja je vidljiva građanima Srbije, odnosno koja je preostala na televizijama sa nacionalnom frekvencijom. Sve druge emisije i programi gde bi se čuo glas opozicije – uključujući tu i debate u predizbornim programima – ukinuti su i ne postoje: pod različitim izgovorima, ali im je zajedničko jedno – ukinuti su. Stoga, sledeći ovu logiku gušenja medija, a još uvek nespremni da prosto ukinu prenos Skupštine, deluje da su poslanici vlasti odlučili da se Skupština ima pretvoriti u apsurd, cirkus i program nedostojan gledanja. Nešto je slično i Maja Gojković izjavila u utorak 22. novembra, gostujući u Jutarnjem programu Televizije Pink.

U pokaznom primeru kako se formira paralelna stvarnost, Gojković se upitala "da li je to rešenje opozicije da pobedi pristojnu i normalnu Srbiju, tako što ćemo svi postati vulgarni, psovati, ponašati se kao u poslednjim kafanama na Ibarskoj magistrali". Nakon što je u petak, posle novog verbalnog sukoba sa DJB-om i DS-om i efektivne blokade njenog vođenja Skupštine, rekla da će dati sebi pauzu da razmisli, "da vidi šta joj je činiti", da li će ostati na mestu predsednice Skupštine, u utorak je kod Srđana Predojevića izjavila da se "neće povući pred nasiljem i prostaklukom".

Predsednik Vlade Aleksandar Vučić je par dana ranije saopštio šta mu je Maja Gojković rekla kada ga je pozvala: "Žena je uznemirena, teško je to sve podnela, čini mi se da je i plakala, rekla mi je da razmislim i da ona ne zna da li to može i dalje da radi." Voditelj Srđan Predojević je "nabacio na volej" ("Volim da gledam skupštinu, ali nisam želeo da moja deca slušaju taj rečnik i morao sam da promenim kanal"), a predsednica Skupštine je poentirala: "Apsolutno ste u pravu, i građani i treba da promene kanal, ne treba da daju uopšte podršku time što će gledati šta rade poslanici opozicije, ne treba da im daju podršku tako što će slušati psovke, tako što će gledati kako DJB stalno dolazi do poslanika SNS-a, preti im, viču im, psuju ih (...) Imamo 32 ubijene žene ove godine u sklopu porodičnog »

Rekli su o nasilju

Gordana Čomić, DS

Ovaj zakon postoji zato da mi govorimo o rečenicama koje se razmenjuju u takvim kućama, u takvim nesrećnim porodicama. Sve nesrećne porodice liče jedne na druge, kao što i sve srećne porodice liče jedne na druge. I nema dovoljno majica da ih obučete, a da se sakrije karakter kojim se u suštini vidi odobravanje ili se vidi veselje zbog očite proizvodnje nasilja u ovoj sali.

(...)

Svako od nas koji ustane i vređa, koristi rečnik nipodaštavanja, omalovažavanja, ružan rečnik, je siroti mali siledžija, uplašen od toga da bi se otkrilo koliko nema pojma, o tome koliko sebi uskraćuje voljom za nasiljem u svom sopstvenom životu. Žrtva je prva žrtva i ona trpi najviše, i u strahu je za svoj život. Nema većeg kvaliteta života ni za nasilnike, a ni za mnoge od nas koji se ovde vesele, navijaju, koje nasilje zabavlja, što je poslednja tačka do koje možeš da dođeš kao ljudsko biće, da se kikoćeš kada vidiš da se razmenjuju verbalni udarci. (...)

Marko Atlagić, SNS

Poštovane dame i gospodo narodni poslanici, reći ću nešto o sprečavanju nasilja u porodici i o korupciji. Ima svoje uporište u ekspozeu predsednika Vlade gospodina Aleksandra Vučića, koji je predstavio nama, narodnim poslanicima, i građanima Republike Srbije 9. avgusta gospodnje 2016. godine. Dajem na znanje, gospodo narodni poslanici, vama, a i građanima Srbije, da je ekspoze predsednika Vlade gospodina Vučića najtransparentniji, najkonkretniji, najveći, 260 strana, i najbolji. Pošto su me ometali, ponoviću da je on najtransparentniji, najkonkretniji, najveći, 260 strana, i najbolji od sva 73 prethodna ekspozea predsednika vlada, počevši od prvog ekspozea predsednika Vlade moderne Srbije Prote Mateje Nenadovića 1805. godine do danas. Dajem na znanje, gospodo narodni poslanici, vama i široj javnosti da ekspoze predsednika Vlade, u jednom međunarodnom časopisu koji se nalazi na "Mago listi", je prvi put u modernoj istoriji Srbije da jedan ekspoze predsednika vlade je citiran u jednom međunarodnom časopisu.

(CITATI PREUZETI SA SAJTA OTVORENIPARLAMENT.RS)

VOJNICI PARTIJE: Živi zid SNS-a

nasilja (Predojević: 33), i verovatno ćemo, ako se ovako nastavi, i ako se mi budemo bavili psovanjem u parlamentu, još neka osoba, žena, muškarac ili dete izgubiti život, jer izgleda da je nekim poslanicima važnije da psuju i da se ponašaju nedolično u parlamentu, u odnosu na one poslanike koji su rešili da zaista pošteno rade svoj posao", rekla je Gojković.

A na pomenutoj sednici od petka, 18. novembra, zbilja je viđeno mnoštvo stvari koje su se dogodile "prvi put u novijoj istoriji". Nakon skandaloznih (a potom obrisanih) tvitova Marijana Rističevića, Balša Božović i Maja Videnović iz DS-a su u Skupštini istakli transparente na kojima je pisalo #IsključiNasilje i #IsključiRističevića. U jednom trenutku je Maja Gojković sišla u poslaničke klupe kako bi govorila kao poslanica, a koliko je predsedavajući Veroljub Arsić pogubio konce, govori podatak da je Gojković najpre dobila reč po povredi Poslovnika, a odmah potom – i repliku, valjda na sopstveno izlaganje (na pitanje opozicije kako to može, Arsić je uz osmeh rekao: "Pa može").

Uprkos tome što su potom mnogobrojni poslanici opozicije tražili povredu Poslovnika, Arsić je pet puta zaredom dao reč poslanicima SNS-a, sve po povredi poslovnika: Maji Gojković, Aleksandru Martinoviću (priča četiri minuta, iako je ograničenje po povredi poslovnika dva minuta; poslanici DJB-a aplaudiraju sve vreme nakon isteka drugog minuta), pa ponovo Maji Gojković (koja, usred govora, podiže Poslovnik i traži još dva minuta i novu povredu Poslovnika; "Može", kaže Arsić, "još dva minuta"), pa potom ponovo Aleksandru Martinoviću (koji priča o čupanju grkljana; DJB glasno odbrojava poslednje sekunde drugog minuta, kao da je Nova godina, Arsić ne prekida Martinovića, a iz klupa DJB-a čuje se dalje glasno odbrojavanje: 32, 33, 34...), pa potom i Aleksandru Markoviću.

Nakon ovoga, poslanici DJB-a ponovo kreću da izlaze pored poslanika SNS-a, i ponovo bivaju blokirani. Gojković preuzima predsedavanje, daje pauzu, ali DJB poslanici stoje i nakon isteka pauze. Predsednica pokušava da ih ignoriše, daje reč poslanici DSS-a Gorici Gajić da priča o amandmanu, ali buka ne prestaje. I tu deluje kao da Maja Gojković gubi strpljenje – daje Tatjani Macuri tri opomene, koje znače udaljenje sa sednice, kao i Balši Božoviću ("Vi ne postojite sada na ovoj sednici"). Poslanik DJB-a Branislav Mihajlović, stojeći ispred poslanika SNS-a sa raširenim rukama i stisnutim pesnicama, zaličio je pomalo na narodnog heroja Stevana Filipovića, dok je vikao: "Sram vas bilo, ovo nije vaša Skupština, ovo je narodna skupština." I on je dobio tri opomene i isključenje.

"Imamo situaciju u kojoj genetski modifikovani radikali, koji se predstavljaju kao naprednjaci, teško mogu da sakriju svoj primitivizam i bezobrazluk. Slične situacije su se dešavale i ranije, a ovo je bila kulminacija", kaže za "Vreme" poslanik Zoran Živković. "Zbog toga što je apsolutno bezrezervno stao u njegovu zaštitu, Vučić očigledno u Rističeviću vidi metaforu svoje politike, i ja sam spreman pola u šali, ali bogami pola i ozbiljno, da kažem da je Rističević idol Aleksandra Vučića, da ga on smatra svojim ideološkim mentorom, da je on i po retorici i po poštenju, i po svemu, pravi idol SNS-a. A to sve znači da građani Srbije imaju vlast koja po primitivizmu apsolutno odgovara standardima 'Farme' iz koje je Rističević pobegao. To je, nažalost, paradigma života koji mi živimo danas. Oni apsolutno ne žele da se odreknu tog primitivizma, to je pljuvanje, polivanje najgorim stvarima, ne samo političkih protivnika nego svih građana Srbije. Čak i svojih koalicionih saradnika, ali za njih me baš briga. Mi imamo jedan primitivizam koji, ja mislim, nikada, ni u 90-im, nije viđen u srpskom parlamentu. Bilo je i gorih situacija, ali primitivnijih od ove nije."

Na pitanje da kaže svoje viđenje incidenata u Skupštini, Živković kaže: "Poslanička grupa DJB je unela neki nov način ispoljavanja nezadovoljstva stanjem u parlamentu. O tom načinu može da se misli ovako i onako, ali to sigurno nije način koji je primitivan i koji izaziva to što se desilo. Oni su aplaudirali, stajali u prostoru ispred govornice i ispred poslanika, sve je to nešto što se inače dešava u parlamentima, i to sigurno nije ponašanje koje treba da bude sankcionisano, niti da za odgovor dobije primitivizam koji je dobijen, ne samo od Rističevića nego od svih poslanika SNS-a i njihovog lidera Aleksandra Vučića. SNS to radi zato što je svakog dana sve veća količina laži koja se emituje, bilo iz usta predsednika vlade Vučića, bilo iz usta njegovih ministara ili poslanika. Vrlo lako možemo da ih uhvatimo u laži i pokažemo srpskoj javnosti koje su razmere i štete tih laži i te loše vlasti, i zato oni hoće da nam zapuše usta potpuno, pošto su praktično uništili sve elektronske slobodne medije. Ako izuzmemo nekoliko nedeljnika, među kojima je i 'Vreme', jedne ili dvoje dnevne novine, mi praktično nigde nemamo mogućnost da normalna, zdrava Srbija 21. veka kaže ono što misli o onome što radi vlast i kaže šta treba da se promeni da bi život u Srbiji bio bolji. I to je očigledno, oni hoće da zamrače Srbiju", zaključuje Živković. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Hvala, ali ne, hvala

Zašto ne mogu i neću da glasam za Vuka Jeremića, ko god da bude stajao na drugoj strani

Ne? Ne. Zapravo: ne! Ma, ni u ludilu. Ne nameravam da glasam za Vuka Jeremića, nikada, nikako, ni pod kojim zamislivim uslovima. Niti bih ikome drugom preporučio takav mazohistički čin. Ni na predsedničkim izborima, ni u Velikom bratu, ni u kućnom savetu, nikada, nigde. Ako se kandiduje i ako ipak pobedi, pobediće bez mene, neka ga tamo; ako izgubi, takođe.

Sad kad smo to razjasnili, možemo da počnemo. Dakle, utornikova Politika na naslovnoj strani najavljuje da Jeremić Vuk samo što nije obznanio svoju kandidaturu za predsedničke izbore (nakon što mu zbog dušmanskih opstrukcija i mahinacija propade posao "predsednika sveta") na proleće, a razne čaršijske (para)političke kuhinje ionako ga odavno guraju ka kandidaturi, to jest termički obrađuju javno mnjenje kako je baš on jedini izgledni kandidat opozicije, jedini koji može da doaka "režimskom kandidatu", pogotovo ako se ovaj ne bude zvao Vučić Aleksandar – a neće se zvati, to zna svako iole razuman, ali ne znaju bezbrojni naši tupoumni mudraci s politikantsko-analitičaroidne scene, kao što nisu znali ni toliko drugog dok ih ne bi tresnulo pravo u lice (neki, vala, ni tada).

Ovo sokoljenje Jeremića i prepariranje njegovih potencijalnih glasača, megjutoa, uopšte nije utemeljeno. Najpre, zašto tako potcenjujete šanse vojvode Šešelja kad on sve bolje i bolje stoji, a svet je ionako sve luđi, pa kad mogu toliki drugi, što ne bi i Šešelj? Aha, da, zaboravio sam: Šešelj se ne računa jer on "zapravo" nije opozicija. Pogotovo ne ona "demokratska i proevropska". Pa dobro, jasno da nije. Ali, zašto li mi se čini da ovim kontrastiranjem njih dvojice implicitno tvrdite da Vuk Jeremić to jeste? Ili, hajde ovako: ako jeste, kako se to vidi?

To jest: 1. Po čemu je V. J. opozicija, i: 2. Po čemu je "demokratska i proevropska" opozicija? Da li je za ovih četiri i kusur godine postdemokratske vlasti u Srbiji Jeremić Vuk (javno) primetio da se išta "neobično" događa? Da li je na bilo koji način dovodio u pitanje bilo koji iole bitan potez režima, pogotovo u unutrašnjoj politici? Da li je po bilo čemu vidljivom, merljivom i proverljivom političar i javna ličnost Jeremić Vuk stao na stranu onih protiv kojih Vučićeva kamarila vodi krstaški rat – opozicije, medija, nepoćudnih intelektualaca, ili bilo koga drugog? Ne, tip je u najboljem slučaju "gledao svoja posla" negde već *out there*, kao da je, šta znam, Novak Đoković; s tom razlikom što Đoković od Srbije ne očekuje i ne traži baš ništa, pa joj ništa ni ne duguje. Za razliku od Jeremića, on je naprosto privatna ličnost, po profesiji prebacivač one loptice preko mreže. A ko (nam) je i šta (nam) je Jeremić Vuk? Čime se to dobri Vuk u dosadašnjem životu i radu kvalifikovao za spasioca Srbije od zlog Vučića? U sadašnjosti, vidimo, baš ničim. A u prošlosti?

Pre svega ovoga u čemu se davimo, Jeremić je bio "Tadićev" ministar spoljnih poslova. I? Šta da vam kažem: bio je ostao metafora i otelotvorenje svega što nije valjalo kod Tadića i "žutih". Zašto? Zato što je njegova politička pozicija, strateški i taktički, bila sve ono po čemu su DS i njegovi sateliti izneveravali nade onih kojima je bilo dosta pogubnog nasleđa devedesetih i zaglibljenosti Srbije u nacionalističke, izolacionističke fantazije. Šta god bi učinio, naneo bi štetu, i još je vidljivo uživao u tome; najbolji dani bili su mu oni kad ne bi radio ništa, ali avaj, čovek je vredan da te bog sačuva. Politika koju je oličavao Boris Tadić bila je složena, imala je svetlije i tamnije strane (svetlije su preovladavale, zato je vredelo investirati u nju bar minimum poverenja, pogotovo kad znaš ko i šta mu je bio alternativa), ali upravo je Jeremić Vuk dosledno bio ta njena tamna strana. I bio je, hteo – ne hteo, najefikasniji u prvo obesmišljavanju, a potom i osipanju glasova svakoj demokratskoj politici. Nije valjda da smo to već zaboravili?

A pre ministrovanja – šta je, u javnom i političkom smislu, bio građanin Jeremić? Pamti li ga iko po nekom, šta znam, mladenačkom angažmanu za slobodu, demokratiju, ljudska prava, šta god iz tog repertoara (kao što pamtimo tolike druge s javne scene, pa i mlađe od njega)? Ma jok. Ako ga znamo, znamo ga samo kao jednog od mlađanih nadobudnih "patriota iz dijaspore" koji su sa bezbedne distance, stenjući direktno u raljama Novog svetskog poretka, "širili istinu o srpskom narodu". Dakle, neka vrsta pra-bota na opštepatriotskoj bazi. Nikakve vrednosti, nikakvog sadržaja, ničega što bi ga legitimisalo kao nosioca poželjne alternative tu nema.

I sad, šta – da glasam za njega?! Zašto? Samo zato što je popularniji, to jest manje oblaćen od druge izvanrežimske konkurencije? Malo je to, ljudi, tragično premalo da bih progutao toliku parčekanju nejestivog. Ako vam je do ozbiljne političke borbe, onda stvarajte i afirmišite vrednosti, ali i ličnosti koje ih dostojno reprezentuju, nemojte samo da se služite gotovim produktima, pa šta se nađe na lageru, to vam je. Drugim rečima: opozicija mora da iskristališe kandidata (Janković? Možda.) koji dostojno reprezentuje vrednosti u koje ona veruje – ako takve vrednosti postoje, i ako se stvarno razlikuju od vučićevske demagogije, i od nikolić-šešeljevskog putinizma. Ako toga nema, onda nikom ništa, onda joj je stvarno dobar i Jeremić. Ali, bez mene. Postoji crta, donja, i tu je povlačim: neće moći, neće proći. A vi kako hoćete. ¶

Čovek koji je dosegnuo dno

Da je ovo normalna država, s normalnom političkom scenom i društvenim okruženjem, Marijan Rističević bi mirno orao svoje njive i zabavljao komšiluk. Ovako, njemu je uspelo da bez ikakvog znanog političkog programa, bez ikakve znane političke ideje – samo na bezobrazluku, primitivizmu i zabavljačkom elementu – izgradi političku karijeru i sebi obezbedi više nego pristojnu mesečnu apanažu

Šta god o njemu mislili, čini se da je Marijan Rističević čovek s kojim može da se igra na sigurno. Svaka njegova izjava ovih dana je – bez izuzetka – skandalozna, a svako objašnjenje za tu skandaloznost (opet bez izuzetka) više nego neinteligentno. Promašaja nema.

Iako je poslanik Rističević odranije poznat kao čovek kojem nisu strani primitivizam i agresivnost, ovaj put odgovorio je sve većim zahtevima vremena i običaja, uspešno prevazilazeći čak i samog sebe.

Serijal poražavajućih prošlonedeljnih epizoda, u kojima je imao glavnu rolu, sigurno ulazi u anale beščašća, apsurda i moralne bede koji inače ne manjkaju ni vlasti u kojoj on aktivno učestvuje, a ni njemu samom.

KOJA GRANICA?

U trenutku dok su desetine hiljada građana i građanki Srbije u SMS humanitarnoj akciji prikupljale novac za spas teško obolele jednogodišnje devojčice Sofije, Marijan Rističević je na svom Tviter nalogu napisao: "DS su čudo. Ćerki jednog od njih 2015. godine RFZO platio 460.000 evra operacije u inostranstvu. Ove godine su sami odbili RFZO da bi platili kampanju."

Zahvaljujući tajmingu, identitet ovog deteta bio je potpuno očigledan, a informacije su iznete više nego selektivno – s jasnim ciljem da, preko bolesne devojčice i njene porodice, diskredituju stranku kojoj pripada njen otac.

Danima nakon tog 17. novembra, Rističević je objašnjavao kako mu je izjava izvučena iz konteksta, ali snimci s njegovog Tviter naloga govore za sebe. Iako je verovatno očekivao reakciju zgražanja nad DS-om, svi komentari na ono što je napisao bili su usmereni na njega. Nakon što mu je jedan pratilac rekao: "Pišeš o bolesnom detetu. Gde je granica?", Rističević mu hladno, bez naznake promišljanja o već učinjenom, kaže: "Koja granica? Pišem da DS laže, jer su roditelji odbili lečenje deteta u inostranstvu ove godine o trošku RFZO."

U prevodu, sve ovo značilo je da roditelji deteta koje boluje od rođenja i kojem anomalija dušnika ugrožava život, roditelji koji su sa svojim detetom preživeli već desetak ozbiljnih hirurških zahvata – odbijaju pomoć koju im šakom i kapom daje Republički zavod za zdravstveno osiguranje, time prolongiraju odlazak u inostranstvo i tako rizikuju život istog tog deteta. Sve to da bi oblatili Zavod (o kojem inače teško jedna lepa reč može da se kaže), a samim tim i vlast u kojoj Rističević aktivno učestvuje (a koja, sudeći po primeru socijalno ugroženih, bolesnih, trudnih i nemoćnih, nema nikakav osećaj za čoveka, pojedinca i ljudsko stvorenje kao takvo). Ako je na jednoj strani vlasitito dete, a na drugoj strani vlastita stranka – prosečan DS-ovac, dakle, opredeljuje se za stranku?!

Sve što se nakon ovoga događalo, svodi se na onu mnogo puta ponovljenu narodnu mudrost da nije majka Muju karala što se kartao, već što se vadio. Mogao je Rističević da ćuti, da se povuče, čak i da se izvini, ali to se nije dogodilo. Njegovi dalji postupci i izjave još su jasnije pokazali o kakvom se čoveku i političaru radi, i istovremeno, koliko je duboko moralno, intelektualno i političko dno ka kojem ubrzano srlja vladajuća garnitura.

BOLEST, LAŽI I UPRAVNI ODBOR

Pošto je video da je njegov tvit podigao temperaturu, Rističević je saopštio da su "pogrešna tumačenja" dovela roditelje i javnost do zablude oko lečenja i odobravanja lečenja dece u inostranstvu o trošku RFZO. "Moja namera nije bila da nekoga povredim, već da kao član UO RFZO ukažem na činjenicu da je Fond odobrio lečenje u inostranstvu 449 dece za devet meseci ove godine, te da je i tom slučaju lečenje bilo odobreno. Svakome ko misli da to nije tačno spreman sam da se izvinim."

Rističević se još nikome nije izvinio, iako ovde, da ne okolišamo, ništa nije istina: ni da je bilo ko bilo šta pogrešno protumačio (tvit mu je bio jasan, baš kao i ono što je posle toga napisao), ni da nije bilo namere da se neko povredi (jer, ako roditelja optužite da svoju stranku stavlja ispred života svog deteta – teško je to protumačiti bilo kako, osim kao nameru da se povredi), ni da je Rističević hteo da ukaže na sistemske uspehe aktuelne vlasti (jer o tih 449 dece govorilo se tek nakon priče o manipulacijama demokrata).

Konačno, laž nad lažima jeste i više puta ponovljena teza da je detetu odobreno lečenje u inostranstvu – kako će kasnije objasniti njen otac, dete je u poslednji čas, umesto u francusku bolnicu adekvatnu za njeno lečenje, upućeno u jednu italijansku ustanovu specijalizovanu za potpuno drugi tip anomalija, koju nije preporučio nijedan domaći ili strani stručnjak. To bi bilo kao da osobu koja čeka hitnu transplantaciju srca uputite u najbolju oftalmološku kliniku i javno objavite kako sramota može da je bude što je odbila "lečenje o trošku države"?!

U nastavku svog sramotnog saopštenja, Rističević ide i korak dalje: "Što se politike tiče, niti sam o ovome davao izjave takve prirode, niti ću ih davati ubuduće, a ono što sam rekao je, po meni, činjenica koja je proverljiva u RFZO. Posebno mi je žao što je, mimo moje volje, otkriven identitet roditelja i obolelog deteta."

Teško je ovde dati bilo kakav komentar – svoju otvorenu političku prozivku Rističević zanemaruje, ponavlja laž za koju zna da je laž (a koju on naziva "proverljivom činjenicom"), da bi, konačno, licemerno saopštio da mu je žao što je otkrio nečiji identitet.

Reagujući na sve izrečeno, Rodoljub Šabić, poverenik za informacije od javnog značaja, pokrenuo je postupak nadzora nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti u RFZO. Podsećajući na činjenicu da je za službeno lice koje zloupotrebi podatke o ličnosti predviđena zatvorska kazna do tri godine, Šabić je postavio logično pitanje: "Da li uopšte članovi Upravnog odbora Fonda imaju pristup ličnim podacima osiguranika i po kom zakonu?"

Isto tako logičan odgovor, baziran na onome čemu smo prisustvovali, glasi: naravno da imaju. I naravno da će ih Marijan Rističević zloupotrebiti kad god mu se prohte, u koju god svrhu. Ne sviđa mu se šta govorite/zastupate/pišete? I, hop, evo vas u Skupštini – sa pregledom svih psihijatrijskih, ginekoloških, urooloških i internističkih problema koji su vam rešeni o famoznom "trošku države" (kao da to ne plaća svako od nas), odnosno zahvaljujući premudrom i humanom delovanju RFZO.

OTKUD TI, OTKUD TU?

No, ni posle toga se Rističević nije smirio, pokazavši da još ima snage za antologijske rečenice i nezaboravne nonsense. "Nikada mi nije bila namera da otkrijem lične podatke devojčice. Podatke koje sam izneo dao sam kao član Upravnog odbora RFZO, žao mi je što sam ih izneo, iako su tačni, pošto su zloupotrebljeni. I, nijedan podatak nisam dao medijima", otkrio je za N1, nakon što je objavljena Šabićeva odluka.

U ovom slučaju, ne može drugačije nego numerički:

1. U lične podatke ne spadaju samo ime i prezime, već sve što upućuje na nečiji identitet – a to je Rističević otkrio.

2. Podatke ne bi smeli da iznose pre svega članovi UO RFZO. To što je neko član UO RFZO, ne znači da poseduje podatke o ličnosti i informacije iz zdravstvenog kartona. RFZO nije ničija prćija.

3. Ako čovek kaže da mu je žao što je nešto rekao, iako je to nešto "tačno" – jasno je da mu uopšte nije žao zbog toga što je to izneo, već zato što mu je to stvorilo probleme.

4. Ako se nešto objavi na Tviteru – isto je kao da je objavljeno u medijima. Ako

Foto: Dragan Trifunnović

OBRATI PAŽNJU!

Knjige u izdanju nedeljnika

VREME

možete kupiti u:

prostorijama redakcije,
boljim knjižarama,
pouzećem ili preko interneta

informacije na 011/3234-774
ili www.vreme.com

se nešto izgovori u Skupštini – isto je kao da je objavljeno u medijima. Izjava medijima nije samo izjava koju čovek daje na molbu medija – izjava medijima jeste sve ono što se izgovara u javnom prostoru.

Konačno, imajući u vidu da sve to Marijan Rističević ne zna, postavlja se pitanje kako je neko kao što je on uopšte postao član UO. Prema navodima na sajtu Zavoda, Rističević je predstavnik "osiguranika zemljoradnika, na predlog udruženja poljoprivrednika organizovanih na nivou Republike koja imaju više od 50.000 registrovanih članova", što je u skladu s pravilima za formiranje Upravnog odbora.

Međutim, i dalje je nejasno otkud nekom ideja da u tako važno telo imenuje čoveka koji tokom svoje dvadesetogodišnje karijere nije napravio bukvalno nijedan potez koji kod (iole pismenog i uravnoteženog) posmatrača ne izaziva "transfer blama". Otkud ideja da se o dugoročno značajnim odlukama izjašnjava čovek kojem je najveći politički domet bilo učešće u jednom od serijala "Farme"?

Teško da ovde ima drugog objašnjenja izuzev upravo onog čijim smo efektima imali priliku da svedočimo: da se, po potrebi, iz džepa izvuku zdravstveni kartoni i podaci o lečenju, da se sruši i taj poslednji bedem privatnosti u raspomamljenom državnom aparatu, da se i bolest stavi u službu vlasti, moći i pritiska.

Da je na Rističevićevo mesto u UO seo neki ugledniji, osetljiviji i moralniji čovek, teško da bi priča o lečenju male Sofije došla do skupštinskih klupa. Taj i takav član UO vrlo verovatno ne bi slepo slušao naredbe "odozgo". A ako naredbe nije bilo, još je manje verovatno da bi, taj i takav, samoinicijativno objavljivao podatke o bolesnoj devojčici kako bi diskreditovao njenog oca i njegovu stranku. Ovako, s Rističevićem, SNS ima keca u rukavu: ako treba – poslušaće; a ako ne treba – uradiće sam, po ličnom nahođenju i u skladu s trenutnom inspiracijom.

Inače, za zainteresovane: Rističević na ime članstva u UO RFZO, za nekoliko sati rada mesečno, navodno prima više od 40 hiljada dinara. U njegovu i nadležnost njegovih kolega spada, između ostalog, odluka o načinu trošenja više od 200 milijardi dinara namenjenih Zavodu, izbor stručnjaka koji odlučuju o slanju dece na

lečenje u inostranstvo (?!), kao i odlučivanje o novim lekovima.

Prema zvaničnoj biografiji, Rističević je rođen u Novim Karlovcima, završio Višu školu za organizaciju rada, od 1979. do 1985. radio u Industriji motora i traktora (IMT), da bi 1986. postao samostalni zemljoradnik. Od 1996. do 1999. bio je sekretar Koalicije Vojvodina, a po njenom raspadu prelazi u Narodnu seljačku stranku Dragana Veselinova. U parlament je prvi put ušao 2000. godine. Od 2002. predsednik je Narodne seljačke stranke, da bi dve godine kasnije bio izabran za predsednika Skupštine opštine Inđija. S te funkcije je smenjen je 2007. zbog povrede Poslovnika (a u prevodu bahaćenja usmerenog na poslanike koji mu nisu bili po volji).

NEZVANIČNA VERZIJA

Nezvanična biografija poslanika Rističevića daleko je zanimljivija. Pre svega, njegova firma i firma njegove supruge onomad su dovođene u vezu s nestankom hiljada tona kukuruza iz Robnih rezervi. On je demantovao sve medijske napise, ali priča nikada nije do kraja rasvetljena.

Osim toga, poslanik Rističević poznat je po svojim skupštinskim nastupima: s Nenadom Čankom je krajem prošle godine razmenio niz pretnji i uvreda, a samo dan pre poslednjeg Tviter nastupa izazvao je i pravi raspad sistema u parlamentu. Koristeći raspravu o Zakonu protiv nasilja nad ženama, on je 16. novembra prikazivao fotografije golih žena koje i dan-danas se po društvenim mrežama pominje njegov homofobni istup protiv učesnika Bokija 13, kao i niz "direktnih mečeva" s pevačicom Vesnom Vukelić – Vendi.

Taj i takav Rističević, pokazaće se, ipak je u stanju da (dirigovano ili samoinicijativno, svejedno) prilično uzdrma političku scenu Srbije. Na zasedanju parlamenta 18. novembra, upravo je on bio povod predstave koja se završila verbalnim i fizičkim okršajima, totalnim raspadom sistema i na kraju suzama predsedavajuće Maje Gojković. Rističević je indirektno obeležio i dan u kojem nastaje ovaj tekst, utorak 22. novembar, kada su poslanici Dosta je bilo sprečeni da uđu u salu Skupštine, a rasprava bila fokusira-

Rističević će podatke o ličnosti iz RFZO zloupotrebiti kad god mu se prohte, u koju god svrhu. Ne sviđa mu se šta govorite/zastupate/pišete? I, hop, evo vas u Skupštini – sa pregledom svih psihijatrijskih, ginekoloških, uroloških i internističkih problema koji su vam rešeni o famoznom "trošku države"

Na predsedničkim izborima učestvovao je dva puta – prvi put na neuspelim 2003. (kada je zauzeo četvrto mesto sa 72.105 ili 2,86 odsto glasova birača), a drugi put 2004. (kada je osvojio znatno manje – 10.198 ili 0,33 odsto glasova). Glavni argument tada mu je bila teza da on može da podigne "džak od 50 kilograma, a moji protivkandidati ni dve kile".

Narodni poslanik opet postaje 2012, ostajući na tom mestu i nakon izbora 2014. i 2016. Predstavnik je koalicije "Aleksandar Vučić – Srbija pobeđuje", a član poslaničke grupe Pokret socijalista–Narodna seljačka stranka–Ujedinjena seljačka stranka. U aktuelnom sazivu parlamenta, predsednik je Odbora za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, a zamenik člana Odbora za pravosuđe. Član je više tzv. grupa prijateljstva (sa Kinom, Belorusijom, Rusijom, Iranom, Hrvatskom i Slovenijom), a predsedava grupom prijateljstva sa Vatikanom tj. Svetom stolicom. Teško je utvrditi šta ove grupe zapravo rade, ali ima osnove za nadu da njihovi predsednici ipak nisu nadležni za bilo kakvu diplomatiju. U suprotnom, moglo bi da se dogodi da baš Rističević zapuca u Vatikan kako bi nas sve zajedno adekvatno predstavio.

je povezivao s istaknutim članovima DS-a. Kada je na to odreagovala poslanica Tatjana Macura iz pokreta Dosta je bilo, krenulo je koškanje i svađanje, posle kojeg je ona (ni kriva, ni dužna) optužena da je Rističevića pljunula.

U znak protesta zbog politike vlade prema poljoprivrednicima, jednom je dovezao traktor pred Skupštinu. Nešto kasnije, 2005. godine, pred Vladom Srbije oduzet mu je magarac Mlađa kojeg je doveo kako bi protestovao zbog eksperata iz tadašnjeg G17 Plus (i Mlađana Dinkića, po kojem je magarca nazvao).

Konačno, proslavio se i učešćem u trećem serijalu rijalitija "Farma" gde je zauzeo visoko drugo mesto – mada se kasnije vajkao da je glasanje bilo nameštено, pa se žalio i kako mu Željko Mitrović nije platio obećano. Nije, naravno, Rističević jedini političar koji je pristao da učestvuje u rijaliti programima – to je uradio i Nenad Čanak – ali je svakako jedini koji je to odradio od početka do kraja, ravnopravno učestvujući s drugim takmičarima. Isto tako, podrazumeva se da Rističević od ostalih učesnika nije odskakao ni na drugim poljima: naprotiv, briljirao je u svađama, razmeni uvreda i psovki, a na uglavnom na prepirke u vezi s kvalifikacijama koje su Rističevića preporučile za mesto u UO RFZO i raznoraznim skupštinskim odborima.

Iako je sve to cirkus na koji su građani i građanke Srbije već uveliko oguglali, baš je taj cirkus jako značajan za ovu priču. Jer, da tog cirkusa nema, ne bi bilo ni Marijana Rističevića kakvog ga znamo. Da je ovo normalna država, s normalnom političkom scenom i društvenim okruženjem, on bi mirno orao svoje njive i zabavljao komšiluk. Ovako, njemu je uspelo da bez ikakvog znanog političkog programa, bez ikakve znane političke ideje – samo na bezobrazluku, primitivizmu i zabavljačkom elementu – izgradi političku karijeru i sebi obezbedi više nego pristojnu mesečnu apanažu. Zahvaljujući političkim ključevima, beskrupuloznom gaženju svih zakona i pravila, kao i slepilu za bilo kakvu empatiju i pristojnost, Marijanu Rističeviću uspelo je da dođe u poziciju da ne odlučuje samo o životima bolesne dece već i o njihovoj privatnosti i dostojanstvu.

Biće da bolje od njega nismo ni zaslužili. ¶

TAMARA SKROZZA

Tamni vilajet Aleksandra Vučića

Ako vam se čini da imate *déjà vu*, posmatrajući premijerov odnos prema svom koalicionom partneru i narodnom poslaniku Muameru Zukorliću, niste jedini. Na isti način pojedini evropski političari tretiraju Vučića. Princip je isti – radi šta ti kažem tamo gde je meni bitno, a ja ću te zauzvrat pustiti da u svom dvorištu činiš šta ti je volja, nesputan zakonom i obzirom

Pre nekoliko dana građani Srbije saznali su da nisu samo navijači i fudbalska mafija jači od države, već da je to i muftija Muamer Zukorlić. Premijer Aleksandar Vučić odavno se ponaša i dela u maniru one čuvene rečenice pripisane Luju XIV "Država, to sam ja" (*L'État, c'est moi*), pa je u izjavi, povodom nelegalne gradnje u Novom Pazaru, kazao i ono zbog čega bi svaki iole ozbiljan državnik podneo ili makar ponudio ostavku. Ukratko, doveo je u pitanje pravnu državu i jednakost svih pred zakonom, objasnio da od svojih koalicionih partnera očekuje da, ukoliko se dogodi nešto što im ne odgovara, izazovu oružani sukob, te slučajno ili ne napravio jasnu asocijaciju sa tamnim vilajetom, a usput sve uspeo da svede na nekakav potencijalni verski rat.

Gradnju pomenutog nelegalnog objekta, koji je deo neakreditovanog Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru čiji je predsednik Zukorlić, građevinska inspekcija tog grada je više puta neuspešno pokušala da spreči. Kako piše dnevni list "Blic", u policiji je procenjeno da to ne sme da se čini iz bezbednosnih razloga. Investitor je Islamska zajednica u Srbiji, a zemljište na kojem se gradi bilo je do kraja Drugog svetskog rata u vlasništvu IZ-a, ali danas pripada preduzeću Uniprom, što je i potvrdio Vrhovni sud.

Šta nam je sve reč po reč premijer Vučić poručio u dugačka tri-četiri minuta odgovarajući na pitanje šta činiti sa nelegalnim objektom na novopazarskom trgu? Šta nam iz dana u dan poručuju narodni poslanik Muamer Zukorlić i uopšte vladajuća koalicija?

TEATAR APSURDA

Odgovor na gorepomenuto pitanje premijer Vučić je započeo ovako: "A vi želite od mene da odem dole da mu (Zukorliću) razbijem glavu?" Premijer je verovatno referisao na poruku koju je Zukorlić uputio nešto ranije Vladi Srbije – da ne bude glupa i da ne šalje žandarmeriju u Novi Pazar da ne bi bilo razbijenih glava.

Ali da li zaista iko drugi sprovođenje zakona vidi, čak i metaforično, tako da premijer jedne zemlje razbija glavu onome koji krši zakon? Ako ništa drugo, ta rečenica makar pokazuje kako prvi čovek Srbije te njegov koalicioni partner razmišljaju i komuniciraju – jezikom ogoljene sile i rečnikom "žestokih navijača".

Zatim je Vučić dodao da, otprilike, svi sem njega "izvuku svoje zadnjice", a od njega traže da zapodene rat, što on naravno ne želi. Jer, kako je nešto kasnije objasnio, muftija neće dopustiti da "mu to tek tako neko sruši bez prisutnih 5000 ljudi? Pa neće, i već vam je to rekao, i sada ja pitam da me posavetujete kako da to srušimo", zatim ljuto dodavši: "ne možete da me posavetujete, a tražite rešenje".

Drugim rečima, koalicioni partner SNS-a je već sad spreman da izazove rat ako neko bude pokušao da po zakonu ukloni nelegalne objekte i premijer poseduje saznanja da Zukorlić ima 5000 ljudi spremnih na rat. Beše li to onaj isti Zukorlić koji je izveo nekoliko desetina mladića u svetlozelenim uniformama na ulice Novog Pazara, nazivajući to performansom? I šta premijer čini sa takvim informacijama? Pruži mu političku podršku i poveri mu skupštinski Odbor za obrazovanje, nauku i tehnološki razvoj. I konačno, prema tvrdnjama premijera, dalo bi se zaključiti da je taj čovek, jednostavno rečeno, jači od države. Postavlja se pitanje: koliko još ima u Srbiji onih koji mogu da okupe 5000 ljudi?

Argumentacija ide dalje ovako: "Neću da pošaljem 1000 žandarma da bismo se tukli sa muslimanima. Hoćete rat pravoslavaca i muslimana? Ja neću krvoproliće u Srbiji!" U hantigtonovskom obrtu, ovde se više ne radi o sukobu proisteklom iz borbe interesa, moći, nepoštovanja zakona, nego – ni manje ni više – o ratu između pravoslavaca i muslimana koji, eto, prizivaju oni što pitaju o nelegalnoj gradnji.

Tu zameni teza nije kraj. Premijer je

ŽANDARMERIJA NEĆE INTERVENISATI:
Poslanik Zukorlić i njegova građevina u centru Novog Pazara
Fotografije: Nenad Đorđević /FoNet i Samir Delić

naime, pošto se u tom trenutku nalazio u fabrici u Novom Sadu, upitao: "Hoćete li da imamo rast sledeće godine tri odsto i da imamo više zaposlenih? E, to ne može ako se razbijaju glave."

Između ostalog, dodao je da svi znaju da je on u pravu (zar može da bude drugačije?), te je kritikovao Srbe koji mu sole pamet i koji svi misle da bi njegov posao radili bolje nego on, što naravno nije slučaj. Konačno, svoju pat poziciju je opisao na sledeći način: "Kakvu god odluku da donesem, oni će da me kritikuju. Ako se ne umešaš, reći ćemo ti da država ne postoji, a ako pošalješ dole žandarmeriju, reći ćemo – napravio si rat i krvoproliće." Deluje da se premijer Vučić nalazi u tamnom vilajetu – šta god da uradi, kajaće se, tačnije biće kritikovan. Problem je što se u tom mraku nalaze i građani Srbije i nikako da se iz pomrčine izađe.

Reakcijâ na sve ovo je bilo nekoliko. Zaštitnik građana Saša Janković napisao je da "Vučić nema pravo da suspenduje zakone Srbije po svojoj proceni. On pravi svojevrstan 'državni udar' tako što preuzima nadležnosti svih državnih organa i institucija i potčinjava ih političkoj volji i interesima", te da premijer "stvara versku netrpeljivost u Srbiji". Nakon toga je iz vladajuće stranke "počašćen" izjavama da je šibicar, prevarant i lopuža koji mrzi Aleksandra Vučića (Milenko Jovanov), da je licemeran i priziva nemire i nestabilnost (Jana Ljubičić), dok je, kako Tanjug javlja, Pokret socijalista zaključio da Janković blati svoju zemlju i na taj način brutalno krši zakone po kojima je dužan da postupa, kao i da je "premijer Vučić bio jasan, u Novom Pazaru će se poštovati zakon i vodiće se računa da se nikome ne da mogućnost da poštovanje zakona iskoristi za izazivanje međunacionalnih i verskih sukoba".

Naravno, Muamer Zukorlić je odluku premijera Vučića da ne primeni zakon nazvao odlučnim i državničkim stavom koji će doprineti smanjenju tenzija u Sandžaku. A svoju raniju poruku o razbijenim glavama nazvao je dobronamernim savetom, kao i rečima na koje je bio primoran jer je njegov cilj pomirenje. Šta bi tek bilo da je pretio?

ZVECKANJE ORUŽJEM

Nedavno je takođe poslanik Muamer Zukorlić bio u centru pažnje jer je neakreditovanje 16 od 17 programa na takozvanom Internacionalnom univerzitetu čiji je on predsednik shvatio kao "atak na jedan od najvažnijih stubova mira i stabilnosti u ovoj zemlji" i kazao da nema sile koja će Univerzitet zatvoriti te da je on lično isukao mač. Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta odbila je tada fakultete i u drugostepenom postupku, po treći put u prethodnih deset godina, a kao najveći problem navodi se nastavni kadar. Naime, nastavni kadar je obrazovan baš na ovim neakreditovanim studijskim programima.

Problem je očigledan, ali je kompleksniji nego što izgleda. Kako je sam Zukorlić objasnio, dozvolu za rad Univerziteta uručio mu je 2003. tadašnji premijer Zoran Živković, da bi se stvari kasnije zakomplikovale. A Zukorlić je počeo verovati Aleksandru Vučiću kada je Vlada Srbije, krajem 2015, zaključila da su diplome pomenutog Univerziteta ipak validne. Bez obzira na to što programi nisu akreditovani. Posle ponovne odluke ove godine da se ne akredituju, ministar prosvete Mladen Šarčević je izjavio da se traži "pametno rešenje" kako bi se ceo postupak ponovio.

I dok se u Beogradu preko noći ruše objekti, nelegalno izgrađena predsednička vikendica i zgrada na novopazarskom trgu stoje netaknute. U pravu je Muamer Zukorlić kada kaže da je toliko nelegalno podignutih kuća, pa zašto baš njegovo da se ruši? Zašto bi on kao narodni poslanik i Tomislav Nikolić kao predsednik Republike bili primer bilo kome? U stvari, i jesu primer i pokazatelj da u današnjoj Srbiji važi zakon jačeg i da se bahatost više i ne krije. Nema potrebe za tim.

Ako vam se čini da imate *deja vu*, posmatrajući premijerov odnos prema svom koalicionom partneru Zukorliću, niste jedini. Ne podseća li to na odnos pojedinih evropskih političara prema Aleksandru Vučiću gde je na snazi princip – radi šta ti kažem tamo gde je meni bitno, a ja ću te zauzvrat pustiti da u svom dvorištu činiš šta ti je volja, nesputan zakonom i obzirom. Istini za volju, više štete ovakvoj Srbiji može da napravi ovakav Zukorlić nego što ovakva Srbija može da napravi čak i ovakvoj Evropi. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Nekoliko „ali“ sreću kvari

Nikolić nije tako “politički mrtav” kako su ga mnogi četiri godine predstavljali. Zapravo, možda je ovaj poslednji nalaz i glavni razlog nezadovoljstva našim istraživanjem u Premijerovom krugu – jer ga urgentno stavlja pred dilemu kako da odgovori na Nikolićevu predsedničku ambiciju

Ako je tačna Kisindžerova dosetka da je najbolji kompromis onaj kojim su podjednako nezadovoljne sve strane, onda je pred vama jedno odlično istraživanje. Razume se da sigurnost u to ipak više baziram na metodologiji, istraživačkom iskustvu i veštini naših anketara, nego na (ne)zadovoljstvu zainteresovanih strana. Ali ipak jeste simpatično i simptomatično da su na rezultate objavljene u medijima podjednako negativno reagovali i režimski (na čelu sa “Informerom”) i radikalski i (neki) demokratski politički krugovi.

Za “Informer” i radikalske jurišnike istraživanje je, razume se, “skroz izmišljeno” i “lažno” (kao, uostalom, svako u kojem Vučić nema barem 50–60, a njegov “politički otac” najmanje 20–30 odsto). S druge strane, pojedinim demokratskim kolegama je Jeremić “sumnjivo visok”, a oni, opet, (ne)sumnjivo mali. A, u suštini, naš nalaz je prilično logičan i, u osnovi, očekivan. **1)** Vučić je apsolutno dominantan politički faktor u zemlji. **2)** Jeremić je prilično profitirao iz kampanje za generalnog sekretara UN i u ovom času deluje kao najjača figura na opozicionom nebu. **3)** Nikolić nije tako “politički mrtav” kako su ga mnogi četiri godine predstavljali.

Zapravo, možda je ovaj poslednji nalaz i glavni razlog nezadovoljstva našim istraživanjem u Premijerovom krugu – jer ga urgentno stavlja pred dilemu kako da odgovori na Nikolićevu predsedničku ambiciju. Da Nikolić stoji gore nego što stoji, pokazali bi mu se rezultati i saopštilo da, što se njega, Vučića, lično tiče, podrška uopšte nije sporna – ali, avaj, eto, ne vredi, nema šanse... Pa će, stoga, premijer (nevoljno!) ipak morati sam da se angažuje u trci. Ovako, Nikolić može da se pozove na ove i slične rezultate i kaže da bi, uz jasnu i javnu Vučićevu podršku, i on imao realne šanse na pobedu.

Što se, pak, Jeremića tiče, on verovatno jeste relativno najzadovoljniji ovim rezultatima, ali uz dva važna i potencijalno neprijatna “ali” – koji po svoj prilici kvare sreću i pomalo mute radost koju su ovi rezultati mogli izazvati u njegovom okruženju. Kao prvo, po ovom nalazu on gotovo sigurno gubi u duelu sa Vučićem, i to možda čak i u prvom krugu?! (To, naravno, ne mora tako biti, ali trenutno tako izgleda.) I, drugo: istraživanje je rađeno u času kada je on na političkom i medijskom vrhuncu i kada je nekoliko meseci zaredom bio doslovno jedina politička ličnost (osim Aleksandra Vučića, razume se) koja je imala solidnu prisutnost i pozitivan, ili bar neutralan tretman u velikim elektronskim medijima. Već ovih dana, to će se drastično promeniti. Režimski tabloidi već uveliko treniraju i oštre ražanj za Vuka ukoliko definitivno odluči da se upusti u predsedničku trku. I, konačno, ovo su rezultati dobijeni pre nego što se Vučić oglasio i izjasnio o svom kandidatu, pa mnogi naprednjaci u odsustvu direktive, slobodno spekulišu i povremeno poklanjaju srce Vuku i Dačiću. Ali i to će se takođe „iz fundamenta“ promeniti onog časa kad odluka bude donesena i svi režimski resursi budu stavljeni u službu promovisanja te službene odluke.

Ali pođimo redom.

Srbija, 28. oktobar – 5. novembar 2016. reprezentativan uzorak: kombinovani (telefon-teren), teritorija Srbije (bez KiM) ispitanika: 1400

Ako bi se sutra održali predsednički izbori, za koga biste glasali? – slobodan izbor	sa neizjašnjenima	bez neizjašnjenih
Aleksandar Vučić	15,8%	**29,8%**
Vuk Jeremić	9,5%	**18,0%**
Tomislav Nikolić	8,7%	**16,4%**
Ivica Dačić	4,1%	7,6%
Vojislav Šešelj	3,5%	6,6%
Saša Janković	1,8%	3,3%
Boris Tadić	1,4%	2,7%
Boško Obradović	1,4%	2,5%
Saša Radulović	1,3%	2,4%
Sanda Rašković Ivić	1,1%	2,1%
Dragan Šutanovac	1,1%	2,1%
Zorana Mihajlović	0,6%	1,2%
Čedomir Jovanović	0,6%	1,0%
ostali	2,4%	4,4%
neće glasati/ ne zna/ ne želi da se izjasni	**46,9%**	–
Ukupno	100%	100%

“ČUJEM NA TELEVIZIJI DA JE BOLJE”

• Da li mislite da se situacija u zemlji pretežno kreće u dobrom ili lošem smeru?

Trećina ispitanika misli da je situacija u zemlji bolja ili se bar nadaju da će u nekoj bližoj budućnosti biti bolja jer, kako navode, preko medija stalno slušamo da je bolje, ali još to ne osećamo. (“Teško je to reći, ali mislim da je bar za nijansu bolja.” “Mrvicu bolje.” “Trudi se ova vlast, čujem na televiziji da se stvari kreću, e sad ja to još ne osećam, ali ipak verujem da ide nabolje.”) Ostale dve trećine ispitanih misli ili da je situacija “gora”, ili da je “ni bolja ni gora”, to jest da stagnira. (“Pa nije bolje. Nažalost, ne zavisi to sad od ove vlasti, dugo smo srljali u ponor, trudi se Aleksandar, ali ne zavisi od njega, tako da još uvek stagnira.” “Bilo bi bolje da zavisi od ove vlasti, ali vidite šta im rade ove strane sile, ne dozvoljavaju da išta urade.” “Njima je možda i bolje, meni oduzeli od plate pa je meni gore.” “Uh, kako ja to da znam. Meni je gore, za ostale ne znam.”)

IDE VUK, IDE VUK

• Da li mislite da bi trebalo da se kandiduje...?

Kada je pitanje o tome da li Vučić treba da se kandiduje, čini se da oni koji nisu svesni relativno skromnih nadležnosti predsednika Srbije govore da obavezno treba (“Naravno da treba, ja sam za njega.” “Obavezno. On je najbolji. Niko drugi se u to ne razume bolje od njega.”), dok drugi govore da je ta funkcija protokolarna

Da se sledeće nedelje održavaju predsednički izbori, a da su na listi sledeći kandidati, za koga biste glasali? – ponuđena lista (kandidat SNS: T. Nikolić)	
Vuk Jeremić	**25,6%**
Tomislav Nikolić	**19,7%**
Ivica Dačić	**15,1%**
Vojislav Šešelj	7,8%
Saša Janković	4,9%
Boško Obradović	2,8%
Sanda Rašković Ivić	1,8%
Dragan Šutanovac	1,0%
neće da glasa	**11,0%**
ne zna/ ne želi da se izjasni	**10,3%**
Ukupno	100%

Da se sledeće nedelje održavaju predsednički izbori, a da su na listi sledeći kandidati, za koga biste glasali? – ponuđena lista (kandidat SNS: A. Vučić)	
Aleksandar Vučić	**43,9%**
Vuk Jeremić	**18,0%**
Vojislav Šešelj	6,3%
Ivica Dačić	5,7%
Saša Janković	4,8%
Boško Obradović	2,2%
Sanda Rašković Ivić	1,6%
Dragan Šutanovac	1,1%
neće da glasa	**9,0%**
ne zna/ ne želi da se izjasni	**7,4%**
Ukupno	100%

Da se sledeće nedelje održavaju predsednički izbori, a da su na listi sledeći kandidati, za koga biste glasali? – ponuđena lista (kandidat SNS: Z. Mihajlović)	
Vuk Jeremić	**25,2%**
Zorana Mihajlović	**16,0%**
Ivica Dačić	**15,4%**
Vojislav Šešelj	8,3%
Saša Janković	4,8%
Boško Obradović	2,5%
Sanda Rašković Ivić	1,7%
Dragan Šutanovac	1,4%
neće da glasa	**12,8%**
ne zna/ ne želi da se izjasni	**11,9%**
Ukupno	100%

("samo figura"), da je pozicija premijera mnogo važnija, te da predsednik "može biti bilo ko".

Generalno, ta ideja se dosta provlači – predsednik je samo figura – kao i to da predsednički izbori nisu toliko bitni ("Ma šta će njemu to? Pa njegova trenutna pozicija je mnogo važnija"; "Ne, nek on ostane tu gde jeste, a da pozira može bilo ko"). Iz tog razloga, čak i neki opozicionari, pomalo pakosno, podržavaju Vučićevu kandidaturu: "E baš bih voleo da se kandiduje i da ga tako skinemo s vrata, onda bi bio samo nebitna figura."

Kandidaturu Nikolića podržava najmanji broj ispitanika, čak i pristalice SNS-a često naglašavaju da treba da se penzioniše, te da na to mesto dođe neko mlađi i obrazovaniji. ("Ma, šta će on više, njegovo je prošlo." "Nek se makne više, nije on za to." "On da ide u penziju, sa onu svoju gospođu.")

Kandidatura Jeremića je pobrala najviše pozitivnih odgovora (što, naravno, ne znači da bi svi oni automatski i glasali za njega), jer je, kako kažu, mlad, svetski čovek i treba mu dati šansu. ("Bio bi to pravi čovek na pravom mestu." "Školovan i obrazovan, govori više stranih jezika, baš kakav predsednik i treba da bude.") Bilo je i onih koji ga jako cene i hvale, ali misle da ta kandidatura nije njemu nikakva šansa i da su njegovi potencijali mnogo veći, te bi se on, ako bi i dobio mesto predsednika, tako samo ukopao i tu završio svoju karijeru. ("Pa šta će njemu to, on je svetski čovek, treba ga iskoristiti za tu neku spoljnu politiku." "Pa, on kako hoće, ali ne mislim da je on pun potencijala koji ne treba baš tako da protraći." "Mnogo je bolji u poslovima vezanim za međunarodne odnose, EU integracije i sl.")

Predlog Dačićeve kandidature nailazi na priličnu ravnodušnost, s tim da su oni koji su "za" ili "protiv" ravnomerno podeljeni. ("Treba. Školovan je i u najboljim godinama. Znate, podseća me na Slobu." "Nije mi baš omiljen lik, ali moram da kažem da je možda jedini školovani političar." "Ma, ajte molim vas, pa 100 godina je na vlasti.") Naravno, i ovde odgovori nisu automatski slika njegove (ne)voljenosti, jer i ovde mnogi koji kažu "ne" misle da ne treba da se kandiduje samo zato jer mu trenutna pozicija "dobro stoji". ("Bio bi on dobar i na toj funkciji, ali ipak mislim da je rođen za funkciju na kojoj je sad.")

- **Ako bi se sutra održali predsednički izbori, za koga biste glasali?**

Kada je otvoreno pitanje o tome za kog kandidata bi glasali na izborima za predsednika Srbije, ispitanici su najčešće suzdržani i nemaju jasnu ideju. Glasači SNS-a uglavnom biraju Vučića, a interesantno je i to da mnogi od njih ne prave razliku između predsednika i premijera, pa bi, opet, i ponovo, i uvek samo Vučića. ("Ovaj koji je već." "Samo ON i niko drugi." "Kad bi mogao on da bude i predsednik

Ocenite po školskom sistemu, ocenom od 1 do 5, sledeće ličnosti:	Srednje ocene
Aleksandar Vučić	**3,42**
Vuk Jeremić	**3,06**
Ivica Dačić	2,82
Tomislav Nikolić	2,55
Zorana Mihajlović	2,48
Saša Janković	2,20
Vojislav Šešelj	2,19
Đorđe Vukadinović	2,17
Saša Radulović	2,02
Sanda Rašković Ivić	1,94
Boško Obradović	1,85
Boris Tadić	1,84
Dragan Šutanovac	1,63

Ocenite po školskom sistemu, ocenom od 1 do 5, sledeće ličnosti:	1	2	3	4	5	ne znam /nemam stav	ukupno
Tomislav Nikolić	29,80	17,90	**22,30**	14,60	10,00	5,50	100%
Aleksandar Vučić	18,20	11,10	13,60	17,40	**35,20**	4,50	100%
Ivica Dačić	21,80	19,10	21,30	20,00	12,60	5,20	100%
Vojislav Šešelj	**40,00**	16,50	15,90	8,60	8,00	11,00	100%
Dragan Šutanovac	**50,60**	17,50	11,80	2,50	0,90	16,70	100%
Boris Tadić	**47,70**	19,30	13,90	6,40	2,10	10,60	100%
Sanda Rašković Ivić	37,20	20,70	16,10	6,10	1,30	18,50	100%
Boško Obradović	39,50	15,80	12,10	5,40	1,90	25,30	100%
Zorana Mihajlović	28,90	17,60	19,60	16,80	6,00	11,10	100%
Saša Radulović	37,10	16,50	14,30	8,00	2,60	21,50	100%
Saša Janković	27,70	14,50	13,40	9,30	3,20	32,00	100%
Đorđe Vukadinović	22,00	14,50	14,50	6,10	1,80	41,10	100%
Vuk Jeremić	14,70	13,80	**23,20**	**24,10**	12,30	11,90	100%

DA LI KORISTITE INTERNET I KOLIKO ČESTO?	Ako bi se sutra održali predsednički izbori, za koga biste glasali?									
	Aleksandar Vučić	Tomislav Nikolić	Ivica Dačić	Boris Tadić	Vuk Jeremić	Vojislav Šešelj	Saša Radulović	Boško Obradović	Saša Janković	neizjašnjeni
svakodnevno	**9,4%**	**3,5%**	3,0%	1,8%	**11,4%**	4,1%	2,1%	2,3%	2,9%	51,7%
nekoliko puta nedeljno	20,0%	8,6%	5,7%	0%	14,3%	4,8%	1,0%	0%	0%	40,0%
ne koristim internet	**27,0%**	**12,2%**	5,1%	1,2%	**6,1%**	2,4%	0,2%	0,4%	0,6%	41,9%

REGIJA	Da se sledeće nedelje održavaju predsednički izbori, za koga biste glasali?						
	Aleksandar Vučić	Vuk Jeremić	Ivica Dačić	Vojislav Šešelj	Saša Janković	Dragan Šutanovac	neizjašnjeni
Beograd	**34,0%**	**24,6%**	5,1%	4,7%	**6,4%**	1,0%	19,5%
Vojvodina	41,6%	17,4%	5,2%	6,7%	6,1%	2,1%	17,1%
Centralna Srbija	**49,8%**	**15,2%**	6,3%	6,8%	**3,3%**	0,6%	14,6%

i premijer, ja bi mnogo volela." "Možda je bolje da ostane premijer, ali ako on misli da treba – onda nek se kandiduje.")

Ipak neki SNS-ovci misle da treba da ostane "to što jeste", jer je funkcija premijera bitnija, pa biraju Tomu ("Nek ostane on, ne menjati"), Dačića ili Jeremića ("Mlad, školovan, kulturan...").

Najveći broj glasača opozicije, ali i dobar deo neopredeljenih, na ovoj funkciji najradije bi videli Vuka Jeremića – uz obrazloženje da nam treba neko novi, neka "mlada snaga i pamet". Tu i tamo bi se poneko (uglavnom glasači SRS-a) opredelio za Šešelja, ili za Dačića – glasači SPS-a, ali ne svi ("Sposoban, a i dugo je u politici, dobro bi se on snašao"). Neki neopredeljeni – pored već pomenutog Jeremića – optiraju za Sašu Jankovića, ili Borisa Tadića ("Njemu ta funkcija leži, mislim da je on bio idealan predsednik").

Kada se, pak, ponudi lista sa konkretnim imenima, stvar se unekoliko menja – utoliko što je tada mnogo manje neizjašnjenih. Ali osnovni nalaz ostaje sličan. (Vučić, Jeremić, Nikolić, Dačić, Šešelj...) Uz potencijalno važan uvid da kandidat SNS-a (u ponudi su bili i Nikolić i Zorana Mihajlović – a verovatno bi tako bilo i sa bilo kojim drugim) jeste snažan, ali nije nepobediv. Osim kada je taj kandidat Vučić i kada procenti ostalih konkurenata (pre svega, Dačića i Jeremića) lete nadole.

Uostalom, evo kako sve to izgleda "uživo", to jest u neposrednoj vizuri i percepciji aktera ovog "izmišljenog i nepostojećeg" istraživanja.

ALEKSANDAR VUČIĆ – "NIKAD NAM NIJE BILO BOLJE"

Uprkos svemu, i bez obzira na sve – a možda i baš zbog svega – Vučićeva popularnost u širokim narodnim masama i dalje ne jenjava. Tako na pitanje da ga ocene od 1 do 5 mnogi ispitanici još odgovaraju sa: "Deset! Čista desetka."

"Ja bih njega za doživotnog predsednika, kao što je bio Tito."

"Aktivan je. Daj bože da se deset odsto ostvari od onoga što govori i što planira."

REGIJA	Ako bi se sledeće nedelje održali vanredni parlamentarni izbori, da li biste na njih izašli?				
	da, sigurno bih izašao	možda / verovatno	ne, ne bih izašao	ne znam/ bez odgovora	ukupno
Beograd	**49,5%**	21,5%	**18,5%**	10,4%	100%
Vojvodina	63,3%	18,0%	14,7%	4,0%	100%
Centralna Srbija	**61,1%**	19,3%	13,7%	5,8%	100%

DA LI KORISTITE INTERNET I KOLIKO ČESTO?	Ako bi se sledeće nedelje održali vanredni parlamentarni izbori, da li biste na njih izašli?				
	da, sigurno bih izašao	možda / verovatno	ne, ne bih izašao	ne znam/ bez odgovora	ukupno
svakodnevno	**49,4%**	23,6%	**18,0%**	8,9%	100%
nekoliko puta nedeljno	64,8%	15,2%	15,2%	4,8%	100%
ne koristim internet	**70,5%**	14,8%	**11,2%**	3,5%	100%

"Vučić? To je onaj naš predsednik?"

"Otvara nova radna mesta, vidi se napredak."

"Ako odgovara strancima, odgovara i meni ovako staroj."

"U spoljnoj politici nešto i radi, ali unutrašnja politika je haos! Stalno obećava, a rezultata nema. I Mali i Vesić, stalno nešto obećavaju, te puteve, te asfaltiranje, a sve lažu!"

"Nikad nam nije bilo bolje. Od Drugog svetskog rata pa dosad nismo imali ovako dobru vlast."

"Bojim se za njegovu bezbednost, samo da ima dobru zaštitu, niko ga drugi ubiti neće nego Srbi."

TOMISLAV NIKOLIĆ – "DA IDE DA BERE ŠLJIVE"

Toma uobičajeno dobija ocenu-dve (tri) niže od Vučića, uz komentare: "A šta će jadan... on je već star, mogao bi u penziju." Ali ima i onih afirmativnijih: "Dobar je on čovek."

"Ne bi trebalo da se kandiduje ponovo – on treba da gaji ovce i bere šljive."

IVICA DAČIĆ – "POSLUŠAN"

"Dačić bi trebalo da ostane ministar, on to dobro radi."

"Dačić bi trebalo da prestane da se bavi politikom, dosta više..."

"Šoumen, obojen svim bojama, ne da se, opstaje, političar kao vidra; Dobar je za spoljnu politiku."

"Ponekad bljesne, kaže bez zadrške, tako da čovek ne zna da li je normalan ili je pijan, a onda se opet ućuti. Njemu je vlast najpreča, Vučić može da mu radi šta hoće; svaka vlast je njegova vlast! Poslušan; ocena nula! Ma, ispod nule!"

VUK JEREMIĆ – "ČEDO OVOG DOBA"

Posle Vučića, ubedljivo najbolje ocenjen i u odnosu na ostatak vlasti i u odnosu na opoziciju – naravno, ukoliko se može smatrati opozicijom ("A to je onaj... znam, znam. Sviđa mi se." "Njemu čista petica. Svaka mu čast. Dobar dečko.")

"Trudio se; On je ponos Srbije; Kako je moguće da mladi kandidat za generalnog

sekretara ne može da nađe svoje mesto u srpskoj politici."

"Čedo ovog doba – pragmatičan; Podržavam ga samo zbog godina! Nije simpatičan."

"Jeremić je mlad, zna dosta stranih jezika, moraš da budeš mnogo inteligentan da bi znao toliko jezika."

"Učio je u inostranstvu, sigurno mnogo zna..."

"Jeremić je američki čovek. Nemam poverenja u njega i ne verujem mu ništa."

VOJISLAV ŠEŠELJ

– "JA SE NJEGA BOJIM"

Političar koga svi prepoznaju, a često ostaju suzdržani pri ocenjivanju. Ipak, kada ga ocenjuju, dijapazon njegove popularnosti ide od krajnje osude i gađenja do obožavanja. ("Hrabar i jako pametan, ali malo ekstreman." "Za Hag petica, za ostalo jedinica-dvojka.")

"Legenda, časno i pošteno branio narod, zemlju, Srbiju. Nije učinio nikakav zločin."

"Kontroverzan. Nije normalan čovek."

"Drčan. Ludak-genije."

"Ja se njega bojim."

"Lud, nepristojan."

"Pustili su ga da ovde napravi ršum, a onda podvio rep i sad samo kritike radi nešto kaže... Ušao u parlament, postao vlast... on je nešto kao 'Vučićeva pretnja'."

"Lepo je branio Srbiju u Hagu. Svaka čast!"

SAŠA JANKOVIĆ

– "POKUŠALI SU DA GA SREDE"

Pomalo iznenađujuće, Sašu Jankovića prepoznaju više no što smo to očekivali, i uglavnom – sem baš kod zagriženih SNS-ovaca – dobija osrednje ocene.

"Pristojan, sve najbolje."

"Treba da uđe u politiku."

"Emotivac je."

"Pokušali su da ga srede."

"Ja mislim da ima debelu zaleđinu, ali ne ovde, nego u inostranstvu, njega neko dobro 'drži' (podržava), pa mu ne mogu ništa."

"Ubio se u njegovom stanu, pa se nije ubio, trt mrt..."

ĐORĐE VUKADINOVIĆ

– "SVIĐA MI SE KAKO RAZMIŠLJA"

"Ne volim ga, ali kaže ponešto normalno."

"Nedorečen."

"On je moja slabost, kao kolumnista. Nacionalista u otmenom smislu."

"Dostojanstven."

"Najodmereniji i najumereniji."

„Čitam redovno njegove kolumne."

„Sviđa mi se kako razmišlja i ja bih za njega glasao."

"Ima najbolje namere, ali da li će uspeti kroz parlament, kroz političku borbu, to je pitanje..."

"Trebalo bi da se udruži s nekim."

"Vukadinović? Ne ocenjujem Crnogorce!"

"A znam, to je onaj što je bio šef BIA!"

ZORANA MIHAJLOVIĆ

– "MNOGO DOBRA ŽENSKA"

"Opasna gospođa, premazana, izigraće i Vučka i SNS."

"Mis Pigi".

"To ova što je na televizor?"

"Mnogo dobra ženska. Glasao bih za nju i lud."

"Inteligentna, ali mnogo ambiciozna."

ZA "JABLANA" – RUKAMA I JEZIKOM

I za kraj, neki karakteristični komentari – koje obavezno treba da pročitaju svi koji razmišljaju o kandidaturi na bilo kojim izborima u Srbiji.

(Ubeđivanje ispitanice da učestvuje u anketi)

Kakva je, prema Vašem mišljenju, ova vlast u odnosu na onu do 2012?	
ista	29,6%
bolja	**41,6%**
gora	18,6%
ne znam/bez odgovora	10,2%
Ukupno	100%

Anketar: "Dobar dan, je l' imate malo vremena za jednu socio-političku anketu?"
Ispitanik: "Ma, ne znam ti ja šta je to, ništa ne znam, ništa ne pratim..."
Anketar: "Pa dobro, polako, nije ništa komplikovano. Je l' pogledate nekad vesti, ili neki informativni program?"
Ispitanik: "Ma, ništa ti ja ne znam, kažem ti..."
Anketar: "Dobro, dobro... A je l' glasate?"
Ispitanik: "A, pa da! Kako da ne."
Anketar: "Super. A za koga?
Ispitanik: "Pa kako za koga? (zbunjeno) Pa, zna se!"
Anketar: "Ne, za koga?"
Ispitanik: (šapatom) "Pa, za Vučića."

...

Interesantan je i odgovor jedne ispitanice na pitanje da li je sadašnja vlast bolja od prethodne: "Kako da ne, mnooogo je bolja, iako su nam smanjili plate i penzije."
"Pa šta je onda tačno bolje?"
"Pa tako... trči se, juri se, stalno se nešto radi."

...

Jug Srbije, Vranje (Za Jeremića): "Taj se dosta probi u svet, al glava kolko mu radi, ne verujem da bolje od Vučićevu."

...

Anketar: "Koje ste godište?"
Ispitanik: "Pa zavisi, ja sam najmlađi u kuću, imam babu i dedu, oni imaju 60, 70, ma 80 godine, a imam i oca i majku."
Anketar: "Ma pitam za Vas, koje ste Vi godište?"
Ispitanik: "A, ja imam 25 godine, pa izračunajte sami. A i u Stranku sam."
Anketar: "U koju stranku?"
Ispitanik: "Pa u SNS."

...

Anketar: "Za koga glasate"
Bakica (iz Kikinde): "Samo za mog Jablana."
Anketar: "Kog jablana?"
Bakica: "Pa mog Vučića, tako ga ja zovem kad ga vidim na TV. On je moj Jablan. Za njega bih glasala i rukama i nogama, i očima i jezikom."

...

Žena srednjih godina (selo kod Zrenjanina): "Ja imam osnovnu školu, ali da vam odma kažem, ja sam učlanjena u SNS i nadam se da mi daju posao, obećali mi, a i za mog muža, on je jako školovan i obrazovan, varilac za podno grejanje i za plin i za sve je. Kažem vam, velike škole ima i obećali mi i njega će da zaposle, ali ne može sve odjednom."

...

Gospođa iz Šapca: "Toma da ide u penziju sa njegovu gospođu, a Vučićevu ženu jadnu i tužnu nikad i ne vidimo."
Anketar: "A što jadnu i tužnu?"
Gospođa: "Pa on stalno radi, a i oćedu da ga ubiju. A ja ga volem što je pravedan."

...

Sveštenik iz Zrenjanina (za SNS): "Bogom dani, Bogom odabrani."

...

Tipična situacija: "Ne znam ja ništa o politici. Ništa me ne interesuje..."
– Da li glasate? "Naravno!"
– Za koga? "Za Vučića."

REGIJA	Kakva je, prema Vašem mišljenju, ova vlast u odnosu na onu do 2012?				
	ista	bolja	gora	bez odgovora	ukupno
Beograd	28,6%	**25,5%**	**29,8%**	16,1%	100%
Vojvodina	29,1%	41,8%	20,9%	8,2%	100%
Centralna Srbija	30,0%	**46,7%**	**14,4%**	8,9%	100%

REGIJA	Da li koristite internet i koliko često?			
	svakodnevno	nekoliko puta nedeljno	ne koristim internet	ukupno
Beograd	**66,7%**	7,7%	**25,6%**	100%
Vojvodina	52,9%	7,0%	40,1%	100%
Centralna Srbija	**45,7%**	9,3%	**45,0%**	100%

Ako biste (ipak) izašli na izbore, za koju stranku ili koaliciju biste glasali?	sa neizjašnjenima	bez neizjašnjenih
SNS	**30,3%**	**49,5%**
SPS	7,5%	**12,2%**
SRS	4,9%	**8,0%**
Dosta je bilo	4,2%	**6,9%**
DS	3,2%	**5,3%**
Dveri	2,9%	4,7%
SDS	1,6%	2,6%
DSS	1,3%	2,1%
LSV	0,9%	1,5%
LDP	0,8%	1,3%
SVM	0,7%	1,2%
ostali	2,9%	4,6%
neće da glasa	**9,4%**	–
ne zna/ nema stav /ne želi da se izjasni	**29,3%**	–
Ukupno	100%	100%

SEĆANJE NA DVEHILJADITU

Eto, tako vam otprilike, u ovom trenutku, stoji stvar sa Srbijom, biračima, izborima i kandidatima za predsedničke kandidate. I očito da ne stoji sjajno, kako god da pogledate i kojim god kriterijumom da merite.

Ali ne treba smetnuti s uma ni činjenicu – mada je ne treba ni apsolutizovati – kojom se ovih dana teše u mnogim opozicionim glavama i štabovima. U leto 2000. opoziciona stvar je takođe stajala više nego loše – pa se obrnula u roku od samo nekoliko nedelja. E, ali upravo u tom grmu leži zec. Tada se opozicija, inače teško podeljena i zavađena, ujedinila i složila oko jednog kandidata za kojeg je procenjeno da ima najviše šanse da se suprotstavi Miloševiću, koji je važio za apsolutnog favorita i za kog se, nakon što je pregrmeo NATO bombardovanje, mislilo da će "vladati sto godina". Baš kao što se na mnogim stranama to danas misli za Vučića.

Ali ne samo da su okolnosti drugačije nego što su bile dvehiljadite, već se čini da u političkom vrtu današnje Srbije nema ničeg što liči na Koštunicu iz dvehiljadite. (Jedinu osobu koja je to, po mišljenju pisca ovih redova, potencijalno mogla biti – Sandu Rašković Ivić – Koštuničini naslednici nedavno su smenili i na jedan skandalozan način izbacili iz stranke.) Ali, što je podjednako rđavo – a možda još i gore – ne samo da na vidiku nema "novog Koštunice", nego nema ni novog Đinđića koji bi tog "Koštunicu" prepoznao i malo milom, malo silom, naturio svima ostalima.

Da li će se ti neki "novi" pojaviti, i da li se, možda, neprepoznati nalaze među ličnostima koje se pominju u ovom istraživanju, videćemo i saznati za nekoliko meseci. ¶

ĐORĐE VUKADINOVIĆ
i istraživački tim NSPM

Teorija, laboratorije i praksa

Ostaci pesticida pronađenih u „Juvitani“ direktna su posledica što neki veći proizvođač nije poštovao period karence, jedino što ne znamo ko je taj, a valjalo bi

Ministarstvo zdravlja je 8. novembra obavestilo javnost da “postoji osnovana sumnja u bezbednost hrane i da bi mogla predstavljati rizik po zdravlje sledeće hrane” – sedam dečjih kašica/sokića brenda „Juvitana“ zbog prisustva „rezidua (ostataka) ispitanih pesticida“: ne piše kojih i koliko, ali ih ima u koncentraciji većoj od 0,01 mg/kg, što je gornja granica za proizvode te vrste.

Uzorci su uzeti 12. oktobra, analiza sprovedena u laboratoriji Gradskog zavoda za javno zdravlje, rezultati dostavljeni 28. istog meseca, a proizvođač o tome obavešten nedelju dana kasnije. Kao što red nalaže, proizvođač je preventivno iz prodaje povukao sumnjive kašice/sokiće, o tome obavestio Sanitarnu inspekciju i opet, kako red i dobra proizvođačka praksa nalažu, uzorke dao na dodatnu analizu, ali drugoj laboratoriji.

Tri dana po objavljivanju inicijalnog obaveštenja, na naslovnim stranama vrle srpske štampe žute boje osvanuli su naslovi tipa „evo kako nam truju decu“, „oprez: otrovi u dečjoj hrani“ i sve u tom smislu. Proizvođač – Svislajon Takovo, opet u skladu sa dobrom proizvođačkom praksom, obustavio je proizvodnju u svom pogonu u Inđiji i radnike poslao na prinudni odmor, dok se ne vidi šta će i kako će, što je već pomenuta štampa protumačila kao priznavanje krivice, ali kao bahat odnos prema radnicima koji će zbog nemara rukovodstva ostati bez posla.

U sledećih nedelju dana, Ministarstvo zdravlja je svoje prvo obaveštenje da “postoji osnovana sumnja u bezbednost hrane i da bi mogla predstavljati rizik po zdravlje sledeće hrane” dopunilo sa još dva u kojima je spisak proširen sa desetak kašica/sokova, na radost „one“ štampe.

Nekako u isto vreme, Svislajon je objavio rezultate naknadne analize obavljene u SP laboratoriji, tehnološki i kadrovski najboljoj laboratoriji u Srbiji, po kojoj je u nekim uzorcima kašica/sokića, kako tvrde iz iste serije koja je analizirana u laboratoriji GZJZ, pronađeno prisustvo rezidua pesticida, ali u koncentracijama desetostruko, pa i dvadesetostruko i tridesetostruko manjim, dok u nekoliko uzoraka nije pronađeno ništa od toga. Na osnovu toga, u Svislajonu su iskazali sumnju u dobronamernost Ministarstva zdravlja: da nije uzorkovana „Juvitana“, već neki drugi proizvod nekog drugog proizvođača, te da će zahtevati „superanalizu“ istih uzoraka, ali u „potpuno nezavisnoj, međunarodnoj referentnoj laboratoriji“, kao i da Ministarstvo zdravlja uzorkuje i obavi komparativnu analizu

ŠTA JE TAČNO UTVRĐENO: Juvitana
Foto: Zoran Jovanović Mačak

dečje hrane svih proizvođača prisutnih na srpskom tržištu i da rezultate objavi, ali i da odgovori da li je i ako jeste koliko je kontaminirano poljoprivredno zemljište u Srbiji, da li na takvom zemljištu može da se proizvede sirovina koja odgovara propisima, ko je odgovoran što je Srbija najveći potrošač pesticida u Evropi, da li se na isti način tretiraju i proizvodi iz uvoza, te čiji je interes da se uništi brend „Juvitana“ i da se zatvori jedina fabrika dečje hrane u Srbiji.

Naime, ona naknadna analiza koja se bitno razikuje od one prve pokazala je da ostataka pesticida u nekim uzorcima ima i to u većoj količini od one koja je u Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti dijetetskih proizvoda određena kao granična vrednost između „ne valja“ i „valja“, doduše ne značajno više, ali ipak više.

Sirovinska baza za proizvodnju „Juvitane“ su (velike) plantaže sa fruškogorkih padina, kadre da podmire zadatom kvalitetu, kvantitetu i kontinuitetu proizvodni kapacitet. Svako ko se iole razume u voćarstvo, vinogradarstvo i povrtarstvo, naročito oni kojima je to posao, znaju da je ova godina bila skoro pa idealna, što se po prinosima vidi, ali i da je bila „malo vodenija“, što pogoduje razmnožavanju svakoraznih štetočina, sa kojima na kraj može da se izađe samo primenom odgovarajućih/dozvoljenih hemijskih preparata, ali na vreme i u kočličini koju propisuje proizvođač, e da bi se (prirodno) razložili pre berbe/prerade. Taj period prirodnog razlaganja – karenca, sastavni je deo deklaracije svakog otrova koji se u poljoprivredi upotrebljava i bez kojih, da ne bude zabune, intenzivna poljoprivredna proizvodnja nije moguća.

Pravila nalažu da svaki poljoprivredni proizvođač vodi dnevnik upotrebe svih proizvoda hemijske industrije, od veštačkog đubriva pa sve do herbicida, pesticida i fungicida. To se zove dobra poljoprivredna praksa.

Pravila takođe nalažu da svaki prerađivač vodi evidenciju dobavljača: za svaku seriju mora da se zna poreklo sirovine, svaki kontigent mora da ima odgovarajuću prateću dokumentaciju, baš zbog ovakvih situacija. To se zove dobra proizvođačka praksa. Svaki prerađivač koji drži do sebe ima svoju laboratoriju u kojoj se potvrđuje ispravnost sirovine. Nisu to baš laboratorije kalibra one koju ima Sojaprotein (SP), ali bi morale da budu opremljene za te, reklo bi se, osnovne analize, baš zbog ovakvih situacija.

Ostaci pesticida pronađenih u „Juvitani“ direktna su posledica što neki veći proizvođač nije poštovao period karence, jedino što ne znamo ko je taj, a valjalo bi: ne završava sve voće u preradi, dospeva ono i na pijace, u „markete“, uopšte uzev do potrošača. Znamo li da li je to što nije prošlo kroz proizvodni pogon ispravno, ima li rezidua bilo kog „cida“ – herbi, fungi ili pesti, sve jedno je: ako ga ima koliko ga ima i šta ćemo sa tim. Na to može da odgovori samo Ministarstvo poljoprivrede. ¶

ZORAN MAJDIN

Borba za radnička prava

Sindikalna borba pripadnika Vojske Srbije i zaposlenih u sistemu odbrane Srbije preti da preraste u borbu za ostvarivanja prava zaboravljenih, pomalo zanemarenu aktivnost i to baš u vreme kada se govori o budžetu za narednu godinu

Šta znaju građani Srbije danas o tome kako im izgleda vojska koja je u svojoj tradiciji uvek predstavljala oličenje hrabrosti, čestitosti i uopšte najboljih vrlina koje mogu da krase čoveka spremnog da za odbranu zemlje da i život svoj? I kako im izgleda kada čuju da će vojska "da štrajkuje" zbog malih plata i loših uslova u kojima žive oni koji nose njenu uniformu?

Verovatno je malo koga briga, i to iz najmanje dva razloga: prvo, vojska više nije narodna, nije nešto što dotiče svaku kuću u Srbiji jer je biti vojnik čast i obaveza, i drugo – retko gde su mogli da čuju da će se to desiti jer su mediji dosta uzdržani u izveštavanju o bilo kakvom protestu u Srbiji, a naročito o najavljenom iz redova onih koji nikada to nisu radili.

S druge strane, i ono što se danas može znati o pripadnicima Vojske Srbije građani mogu da "vide" ako gledaju film i seriju *Vojna Akademija* ili ako jednom godišnje prate svečanu paradu u čast nove generacije akademaca: dakle, nema više uvida u život u kasarni, nema više momačkih priča iz vojske, legendi o pasulju, lošim čizmama, drugovima do groba ili smrzavanju na straži. Danas, jer vojnika nema dovoljno, stražu daju podoficiri i oficiri, kako to za "Vreme" objašnjava predstavnik Vojnog sindikata Novica Antić.

"Nije u redu da čistačice u EPS-u imaju veće plate od zastavnika u Vojsci Srbije koji radi dvadeset godina", kaže Antić i dodaje da mu nije jasno da li Vlada Srbije određuje kako će se trošiti novac iz budžeta ili MMF.

Tako je lepu sliku iz serije i sa snimaka parade kad akademci polažu zakletvu i ulaze "u garnizone" obučeni u savršeno skrojene uniforme, sa oficirskim rukavicama i šapkama koje lete u vazduh, zamenila realnost u kojoj profesionalni vojnici rade za tridesetak hiljada dinara mesečno, odvojeni od porodica i u nemogućnosti da sebi priušte život dostojan čoveka, kako se to obično kaže. Srpski vojnik je danas loše plaćeni profesionalac, nema dovoljno kvalitetne opreme, slabo obučen i obuven i bez dovoljno novca da se prehrani. Tako kažu u Vojnom sindikatu.

Da li će sindikat ispuniti svoju nameru i organizovati protest pripadnika Vojske Srbije i da li će se odlučiti na oblik iskazivanja nezadovoljstva svojim statusom na način koji do sada nije bio primenjen u oružanim snagama, ostalo je da se vidi i posle sastanka koji su Antić i njegove kolege iz sindikata imale sa ministrom Zoranom Đorđevićem u utorak, 22. novembra 2016. godine.

"Ostalo je da Ministarstvo do petka, 25. novembra, potvrdi napismeno ono što smo dogovorili pa ćemo razmatrati otkazivanje protesta. Ako se to ne dogodi, protesta će biti", kaže Antić.

KAP I ČAŠA

Od trenutka kada je sredinom novembra najavljen protest pripadnika Vojske Srbije, vlada se trudila da iskaže jasan stav o tome da je svesna njihovih potreba, ali da, osim najavljenog povećanja plata za sve zaposlene u javnom sektoru dogovorenog na sastancima sa MMF-om, nema prostora za veće povećanje plata.

Vojni sindikat, inače formiran pre godinu i po dana, osetio je da je dobar trenutak da izađe u javnost i pred Vladu sa svojim zahtevima koji se svode na tri grupe problema: traži se usklađivanje osnovice za obračun plata profesionalnih pripadnika vojske sa zakonskim minimumom (ili da se plate dovedu na nivo pre smanjenja 2014), obustavljanje reforme vojnog zdravstva i sprečavanje gašenja VMA, te stvaranje uslova za sindikalno delovanje u sistemu odbrane.

Prvi zahtev konkretno znači da se osnovica za obračun plate vrati na vrednost od nešto preko 26.000 dinara, koliko je iznosila do 2014. kada je Vlada pokrenula "mere štednje". Danas je ta osnovica na nivou od oko 24.000 dinara, prema podacima sindikata. U sindikatu kažu i da je Vlada ove jeseni bez ikakvih konsultacija donela novi pravilnik o platama i naknadi putnih troškova kojim je omogućeno da najavljeno povećanje u visini od 5 odsto bude izigrano.

"Oni mogu da ti premeštanjem na drugo radno mesto zapravo umanje platu i mi smo tražili pisane garancije ministra da će se od toga odustati", navodi Antić.

Na sastanku u utorak, 22. novembra 2016. godine, dogovoreno je da se primena ovog pravilnika prolongira do 2018. godine, ali sindikalci žele da se donese odluka o tome u Vladi, jer obećanjima ne veruju. Oni kažu da je ministar Đorđević bio spreman da im izađe u susret, međutim,

vojnika

SPOLJA GLADAC, IZNUTRA JADAC: Pripadnici Vojske Srbije
Foto: Tanjug

da bez pisane odluke oni neće promeniti svoju nameru. U sindikatu takođe veruju i da prostora za povećanje plata u vojsci ima, jer država izdvaja značajan novac za sistem odbrane, oko 1,2 odsto BDP-a na godišnjem nivou.

Antić kaže da bi uštedama na neki drugim stvarima u sistemu mogao da se obezbedi novac za povećanje plata, odnosno vraćanje osnove za obračun na nivo koji je postojao do pre dve godine. S druge strane, iz Vlade je više puta ponavljano da za takvo nešto nema mesta jer je i ovo povećanje jedva dogovoreno sa MMF-om i da ista pravila važe za sve koji platu primaju iz budžeta Srbije.

"Nama je jasno da je glavni čovek ministar finansija Dušan Vujević. On je i izdao uputstva za sastavljanje budžeta, ali verujemo da na drugim računima mogu da se naprave uštede i da se onda taj novac usmeri ka platama zaposlenih u Vojsci Srbije", kaže Antić.

Takođe tvrdi i da se u vojsci mnogo novca troši na plaćanje robe i usluga po nerazumno visokim cenama i da bi u toj oblasti morala da se napravi neka promena. Antić navodi da vojska plaća, na primer, sirovinu od grožđa po 340 dinara, a ona je oko 80 dinara na tržištu; da se godišnje plati za razne odštete preko 70 miliona dinara, a da bi polisa osiguranja za čitavu vojsku bila oko 20 miliona dinara...

Pored toga, sindikalci su zabrinuti za budućnost Vojno-medicinske akademije i traže da se njen rad unapredi, a ne da se smanjuje broj ležaja u ovoj zdravstvenoj instituciji i da se ne zatvaraju odeljenja koja služe za lečenje pripadnika vojske i njihovih familija.

"Plašimo se", kaže Antić, "da najavljena reorganizacija rada ove ustanove znači njeno odvajanje iz sistema Vojske Srbije i pretvaranje u nekakav novi Klinički centar, kako to stoji u Beloj knjizi SNS-a. Pa oni najavljuju da će ukinuti 350 ležaja, a to je kao da se zatvori ceo KC Bežanijska kosa."

GOLJE ILI VITEZOVI

U danima kada tabloidi sporadično govore o dolasku najmodernijeg naoružanja iz Rusije u Srbiju, na poklon, da bi se na Balkanu zaustavilo pogubno delovanje NATO snaga i njihovih plaćenika, najava protesta srpske vojske ogolila je stvar do kraja i pokazuje da se ova nekada "država u državi" bori za puko preživljavanje uprkos tome što građani svake godine daju za nju značajan novac.

Na stranu priče o tome kako se danas prvi put beleže samoubistva pripadnika vojske, jer ljudi nisu u stanju da otplate kredite i prehrane svoje porodice – činjenica je da ljudi koji su odabrali da se profesionalno bave odbranom Srbije žive na niskom nivou i bez perspektive da će se ta situacija promeniti. Njih su utopili u isti koš sa svim drugim "birokratama" u zemlji i sada se o visini njihovih plata dogovara sa MMF-om i drugim finansijskim institucijama, što ne prija i na neki način umanjuje važnost oružanih snaga.

Za razliku od perioda kada je bilo pitanje prestiža nositi uniformu, današnja srpska polureformisana vojska, koja i dalje čeka ruske raketne sisteme, ali u uniformama sa NATO šarama, sindikalno se organizuje i pokušava da metodama civilne radničke borbe ostvari svoja prava sećajući se davnih dana i privilegija koje su imali svi oni koji su marširali ispod srpske ili jugoslovenske zastave.

I još nešto: bore se za svoje mesto u budžetu Srbije i, ako žele da prežive, moraju više da razmišljaju o kolektivnom ugovoru nego o opasnostima koje mogu da ih zadese na granici ili u borbi sa prirodnim nepogodama. Vojska je, izgleda, na tržištu i ne snalazi se najbolje, pa možda ovo sindikalno udruživanje i aktivnost povrati nešto od poljuljanog ugleda i samopouzdanja. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Nastavak sage

Biografije govore: advokat Beljanski je svima kojima je pravo blisko ostavio bar mrvicu znanja o pravnoj državi, o etici i suštini vladavine prava; sadašnji osporavatelji njegovog doktorata i ukupnog naučnog i društvenog dela teško da se time mogu podičiti

Nastavlja se priča o doktoratu – poništenom od Pravnog fakulteta u Novom Sadu, u aktu dekana-bezbednjaka Ljubomira Stajića i šefa Katedre krivično-pravnih nauka Branislava Ristivojevića – Slobodana Bode Beljanskog, nakon skoro 16 godina od njegove obrane zbog navodnih formalnih razloga: tako je rečeno u početku, nakon toga smo zatrpani novim navodnim razlozima.

U vrijeme obrane doktorata dr Slobodana Beljanskog, dekan Pravnog fakulteta je bio Srđan Šarkić, koji za "Vreme" kaže: "Saznanje da je doktorska disertacija Slobodana Beljanskog poništena zapanjilo me je iz dva osnovna razloga: prvog, od tada je prošlo 16 godina i zaista sam se pitao zašto se to sada poteže, i drugog, čvrsto sam uveren da je 2001. godine, u vreme kada sam bio dekan, sve učinjeno prema važećim propisima.

Želeo bih da skrenem pažnju na još jednu činjenicu, koja je javnosti možda i poznata. Dva člana komisije za odbranu, prof. dr Momčilo Grubač i prof. dr Zagorka Jekić-Simić, nisu nažalost više među živima. Treći član komisije tada doc. dr Ištvan Feješ (sada redovni profesor) otišao je, kao i ja, 1. oktobra 2016. u penziju, tako da na sednici Nastavno-naučnog veća više nije bilo nikoga ko bi mogao da na celu ovu stvar baci i malo drukčije svetlo. Da li je to sve puka slučajnost ili je svesno tempirano?", pita se profesor Šarkić.

Zašto ponovo takav postupak, ako je – tako se navodi u žalbi dr Beljanskog uloženoj prije nekoliko dana – 18. septembra 2002. godine Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu izvršio inspekcijski nadzor na Pravnom fakultetu, kada je "izvršen i neposredan uvid u postupak sticanja doktorata Slobodana Beljanskog", nakon čega je doneseno rješenje da "nema pravnog osnova za poništaj doktorske disertacije Slobodana Beljanskog".

ŽRTVA LIČNE PIZME: Slobodan Boda Beljanski
Foto: A. Anđić

POLITIKA I PAPA

Profesor Šarkić nastavlja: "Inspekcijskom nadzoru Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i kulturu prethodio je jedan članak u 'Politici' sa prilično provokativnim naslovom 'Skandal na Pravnom fakultetu u Novom Sadu' (ili tako nekako, ne sećam se dobro, mada nikada, nikada nikakvog 'skandala' nije bilo) u kome je novinar 'Politike' izneo čitav niz netačnih i iskrivljenih tvrdnji vezanih za doktorat Slobodana Beljanskog. Podatke je dobio od jedne naše koleginice, koja je na Fakultetu bila poznata po neuravnoteženim i egzaltiranim istupima, a koja se iz nekog, meni nepoznatog razloga bila *izpizmila* na gospodina Beljanskog. Ja sam na taj tekst u 'Politici' odgovorio i u Advokatskoj komori Vojvodine (ili Novog Sada, ne sećam se tačno) i tada je zaključeno da posle 'dekanovog odgovora' nema više razloga da se o pitanju doktorske disertacije Slobodana Beljanskog raspravlja. Mislim da je povod bila ostavka koju je gospodin Beljanski nudio na neku od funkcija u Komori, ali nisam siguran. Istini za volju, ja nisam prisustvovao toj sednici, ali su mi to ispričali neki moji prijatelji advokati. Nakon toga usledio je inspekcijski nadzor koji je sproveo Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu. Ja sam stavio na raspolaganje svu dokumentaciju vezanu za 'slučaj Beljanski' i tada je doneto rešenje da nema osnova za poništaj doktorske disertacije Slobodana Beljanskog. Zašto neko sada hoće da bude 'veći katolik od pape', zaista ne znam", kaže profesor Šarkić, dodajući da ne zna zašto je "pod lupom" samo doktorat dr Beljanskog.

To je pitanje za one koji su donijeli takvo rješenje, ali se "verovatno radi o nekim razlozima lične osvete i koalicije jednog broja advokata iz Advokatske komore i nekih ljudi sa Fakulteta", što je samo njegova "pretpostavka koju ne mogu da dokažem". Dodaje profesor Šarkić još i ovo: "Posle mene bilo je još pet dekana Pravnog fakulteta u Novom Sadu, od kojih su troje profesori pozitivno pravnih predmeta i važeće propise poznaju bolje od mene (ja sam profesor na katedri za Istoriju države i prava), pa nikom nije palo na pamet da poništava doktorat Slobodana Beljanskog."

Tako kaže profesor Šarkić; na prošlotjednom sastanku novosadskog ogranka Advokatske komore Vojvodine – koja se, kao organizacija, nije odredila prema "slučaju Beljanski", njen predsjednik Srđan Sikimić je izjavio onu tradicionalnu rečenicu da će "nadležni raditi sve po zakonu", ili tako nešto, prihvaćen je stav advokata stare garde Vladimira Horovica, koji kaže da "ako se advokatima može poništiti doktorat, koji se u stvari ne osporava", mogu se prepoznati jasne namere da advokate sudovi nipodaštavaju, da se

prema advokatima odnose na sličan način na koji se Pravni fakultet odnosio prema dr Slobodanu Beljanskom.

SRAMOTE

"Time se potpuno zatvara put za bilo kakvu slobodu mišljenja, i ako zatvoreni put slobode mišljenja bude stvarno zatvoren i stavljen konačno katanac na to, mislim da možemo biti ozbiljno zabrinuti za naše diplome, za naša prava šta radimo", rekao je advokat Vladimir Horovic. "Tada smo priznali da naša advokatska legitimacija, da naša prava u zaštiti klijenata više nisu važna, već je najvažnija i jedino važna potčinjenost prema nekoj vlasti, i potpuno je irelevantno da li se radi o advokatskoj komori, osnovnoj organizaciji, tačnije ogranku, o Advokatskoj komori Vojvodine, Advokatskoj komori Srbije, ili političkoj vlasti, ili izvršnoj vlasti", kaže Horovic.

Profesora Šarkića, nekadašnjeg dekana, pitamo kako u poplavi lažnih diploma, falsificiranih naučnih radova i doktorata gleda na činjenicu da baš niti jedan takav rad – od stručne javnosti procijenjen – nije dobio epilog (naprotiv), a da se pokušava baciti mrlja na neupitnu karijeru dr Beljanskog? Što sve to govori o našem visokom školstvu, univerzitetima, akademskom i društvenom moralu?

"Sve je to velika sramota našeg visokog školstva. Za profesore se biraju ljudi koji imaju objavljene radove, na primer na Palama, pa im se to računa kao rad objavljen u inostranstvu, isto kao kad rad objavite u Parizu, Beču ili Atini. Kao teme za doktorske disertacije daju se, na primer, teme koje su već obrađivane na nekom od fakulteta sa prostora ex-JU, što pokazuje da mnogi profesori uopšte ne prate šta se zbiva na naučnom planu ni na ovom našem govornom području, a kamoli u 'pravom' inostranstvu. No, to i nije čudno, jer imamo i *profesore emerituse* koji ne znaju nijedan strani jezik (ako izuzmemo hrvatski, bosanski i crnogorski). Ukoliko za unapređenje nemate rad u časopisima sa oznakom M-24, možete ih zameniti sa dva rada sa oznakom M-53, što praktično znači da možete postati vanredni profesor samo sa radovima objavljenim u Zborniku vašega Fakulteta (na Pravnom fakultetu u Novom Sadu imali smo takve slučajeve). O plagijatima neću ni da govorim, zbog toga su se nekad gubila zvanja i podnosile ostavke na političke funkcije (nedavni slučajevi sa predsednicima Nemačke i Mađarske). U takvim okolnostima logično je da ljudima smeta jedan Beljanski, za koga se zna da je jedan od najboljih advokata sa prostora nekadašnje Jugoslavije i pored toga vrlo kulturan i obrazovan čovek", kaže profesor Šarkić.

SVETIONIK

Biografije govore: advokat Beljanski je svima kojima je pravo iole blisko ostavio bar mrvicu pravničkog znanja i spoznaje o pravnoj državi, o etici i suštini vladavine prava; sadašnji osporavatelji njegovog doktorata i ukupnog naučnog i društvenog djela, spomenuti Ristivojević i njemu slični, teško da se time mogu podičiti.

Iza *njih* će ostati tek osporavanje nespornog, jedne časne biografije i doprinosa pravnoj nauci i normalnosti društva, u kojem pojedinac – poput dr Bode Beljanskog – ostaje onaj svjetionik slobodne pravne, i ne samo pravne, misli.

Sve ostalo je *njihov* brodolom, koji će generacije tek spoznati. ¶

TATJANA TAGIROV

Foto: Tanjug

Na braniku zajedničkog tržišta

Carinska unija unutar EU i zajednički nastup prema trećim zemljama su osnovne pretpostavke za funkcionisanje jedinstvenog tržišta

Teško je potceniti važnost poglavlja 29 i 30 koja se odnose na carinsku uniju i finansijske odnose sa inostranstvom. Oba ova poglavlja su neodvojiva od "četiri slobode" o kojima je bilo reči u prvom nastavku ove serije (sloboda kretanja ljudi, robe i kapitala), a koje čine osnovu jedinstvenog tržišta. To tržište ne bi moglo da opstane ako ne bi bilo zaštićeno spolja i slobodno iznutra, a upravo to je razlog postojanja zajedničke carinske politike i uklanjanja trgovinskih i fiskalnih barijera unutar EU.

Koliko su ove oblasti isprepletane vidi se iz situacije u kojoj se Britanija našla nakon referenduma o istupanju iz Evropske unije. Britanija će, kako je najavljeno, u pregovorima sa EU pokušati da sačuva pristup jedinstvenom tržištu, ali bi da ograniči slobodu nastanjivanja i azila za građane EU. To će joj, po svoj prilici, veoma teško poći za rukom, o čemu opširnije pišemo u posebnom tekstu u ovom broju.

Pre ulaska u Evropsku uniju, nova članica mora da ukloni carinske ispostave i u potpunosti prestane da naplaćuje carine, akcize i slične takse na robu koja dolazi iz drugih članica, dok sa druge strane mora da ojača graničnu i carinsku kontrolu prema nečlanicama kako bi se suzbio šverc i onemogućio ulazak proizvodima koji nisu u skladu sa evropskim standardima. Sem toga, potrebno je da u potpunosti uskladi svoje zakone koji se tiču carina, uvoza i izvoza, sa evropskim *acquis* (zakonima i pravilima EU), što je i tehnički i politički obiman posao, jer su ove oblasti u svim zemljama detaljno regulisane.

Sem toga, postoji i obaveza usvajanja jedinstvenog evropskog sistema carinskih tarifa prema trećim zemljama, tako da svi bilateralni trgovinski sporazumi sa trećim zemljama prestaju da važe od trenutka pristupanja. Srbija će, dakle, ulaskom u EU morati da istupi iz zone Centralnoevropskog spoljnotrgovinskog sporazuma (CEFTA), baš kao što su to svojevremeno

Foto: A. Anđić

ULAZAK U EU ZNAČI UKIDANJE CARINE, AKCIZA I SLIČNIH TAKSI NA ROBU IZ DRUGIH ČLANICA: Bescarinska zona Kragujevac; carina

učinile Slovenija i Hrvatska, a moraće da se odrekne i Sporazuma o slobodnoj trgovini sa Rusijom, Belorusijom, Kazahstanom i Turskom. Izgubiće, ali samo formalno, status najpovlašćenije nacije u trgovini sa SAD, ali će joj on odmah biti vraćen kroz kolektivni sporazum SAD sa EU.

Iako u delu javnog mnjenja postoji otpor zbog budućeg gubitka privilegovanog statusa na ruskom tržištu, obim trgovinske razmene sa Rusijom je već sada mnogo manji u odnosu na trgovinu koju Srbija ostvaruje sa EU u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), tako da o šteti, bar onoj ekonomske prirode, nema ni govora.

Ako pogledamo statističke podatke (poslednji dostupni su za prvi semestar 2015), vidi se da Srbija oko dve trećine razmene ostvaruje sa članicama EU, i da je ukupan obim te razmene prošle godine dostigao rekordan nivo. Veliku zaslugu za to ima pogon Fijta u Kragujevcu, čiji se automobili prodaju širom EU, čime se smanjuje spoljnotrgovinski deficit.

Od ostale dve trećine srpske trgovinske razmene dobar deo otpada na susedne zemlje koje nisu članice EU, tako da je ruski udeo svega oko deset odsto. Ne treba zaboraviti ni pristupne (IPA) fondove od oko 200 miliona evra godišnje ni bilateralnu bespovratnu pomoć koju Srbija dobija od individualnih zemalja članica, pa se vidi da je srpska privreda već neraskidivo vezana za EU.

Osim toga, treba imati u vidu da SSP omogućava Srbiji da izvozi na tržište EU bez ograničenja, a da do učlanjenja zadrži tarife na uvoz nekih roba iz EU (uglavnom poljoprivrednih proizvoda) i tako zaštiti svoje proizvođače.

Srbija će, dakle, ukloniti carinu i granične prelaze prema Hrvatskoj, Rumuniji, Mađarskoj, Bugarskoj i Crnoj Gori (ukoliko CG pre Srbije uđe u EU), ali će granična kontrola prema Bosni i Hercegovini i Makedoniji biti ojačana. Kada je reč o Kosovu, problem je otklonjen sporazumom o integrisanim prelazima (IBM) na administrativnoj liniji, koji je sklopljen u okviru briselskog dijaloga o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine i već je u dobroj meri sproveden. Pored navedenog, Srbija će postati članica Evropske ekonomske zone (EEZ) i imaće obavezu da primenjuje sve njene međunarodne trgovinske sporazume. Okončanjem pregovora sa EU učvrstiće se mogućnost sklapanja različitih oblika strateških saveza i zajedničkih ulaganja srpskih partnera s partnerima iz ostalih država članica EU radi zajedničkog nastupa na trećim tržištima.

Sem toga, važna je i uloga Svetske trgovinske organizacije, čija će sva pravila i propise Srbija morati da počne da primenjuje (pristupni proces je počeo 2004, i još je u toku). Jedna od prepreka na tom putu je opšta zabrana uvoza i prometa genetski modifikovanih organizama (GMO), koja je još na snazi i čije ukidanje nailazi na priličan otpor u javnosti. Problem je u tome što STO ne dozvoljava takvu blanko zabranu za bilo koju robu koja već nije zabranjena međunarodnim konvencijama (npr. ilegalne droge i pojedine vrste oružja), mada su potpisnice slobodne da same odluče da li će na svojoj teritoriji dozvoliti prodaju te robe i pod kojim uslovima. Drugim rečima, izmena Zakona o GMO neće značiti da će tim proizvodima moći da se trguje na pijacama i u samoposlugama, ali otpor bilo kakvoj relaksaciji propisa je i dalje jak, uprkos nedostatku naučnih dokaza da su GMO proizvodi štetni po zdravlje.

Prema mišljenju Evropske komisije objavljenom ranije ovog meseca u okviru godišnjeg izveštaja o napretku, Srbija je kada je reč o poglavljima 29 i 30 već u velikoj meri uskladila svoje propise sa evropskim i u principu je spremna da otvori pregovore. Potrebno je, međutim, uneti izvesne izmene u Zakon o carinama, i obnoviti biznis strategiju za prikupljanje carina i dodatno opremiti carinske laboratorije za testiranje robe, pogotovo namirnica za ljudsku ishranu.

Kada je reč o poglavlju 30, Komisija je uočila već opisani problem sa GMO i ujedno kritikovala postojeća ograničenja za promet kvarljivim namirnicama (mleko, puter, svinjetina...) za koje se kaže da su u dobroj meri neopravdana i u neskladu sa SSP. Postoji i diskrepanca u odnosu na evropske propise o prometu robe dualne namene, kao i potreba da se osavremene elektronske baze podataka, kako bi se Srbija lakše uklopila u evropski sistem e-carine.

Kada će ova poglavlja biti otvorena zavisi, dakle, manje od tehničkih, a više od političkih pitanja, kao što su napredak u "superpoglavljima" 23, 24 i 35, kao i od tempa približavanja STO. A s obzirom na povezanost ovih poglavlja sa drugim poglavljima koja se tiču trgovine, finansija, zaštite potrošača i prirodne sredine, logično sledi da će i ona imati svoju ulogu na pregovorima. Recimo na kraju i to da je poglavlje 30 (zvanični naziv: spoljni trgovinski odnosi) neraskidivo vezano i za poglavlje 31 (zajednička bezbednosna i spoljna politika), gde je Srbija zbog odbijanja da uskladi svoju spoljnu politiku sa evropskom kada je reč o Rusiji, Kazahstanu, Iranu i još nekim zemljama u priličnom raskoraku sa EU. O tom će poglavlju, međutim, biti reči u nekom od sledećih nastavaka ove serije. ¶

D. ANASTASIJEVIĆ

Projekat "Pristupni pregovori sa Evropskom unijom: 35 koraka do cilja" sufinansiran je iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja. Izneti stavovi ne izražavaju nužno stavove organa koji je dodelio sredstva.

Poglavlje 27: najteže, najskuplje, i – nije prioritet

Kako je Srbija prošla u izveštaju Evropske komisije kada je reč o Poglavlju 27, i da li su stvari baš takve kao što tamo piše

Nedavno objavljeni Izveštaj Evropske komisije o proširenju za 2016. godinu za Srbiju, o "najtežem i najskupljem" poglavlju, Poglavlju 27, koje se bavi životnom sredinom i klimatskim promenama, ima da kaže sledeće: "Srbija je postigla određeni nivo pripremljenosti u ovoj oblasti. Određeni napredak je napravljen u daljem usaglašavanju politika i zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU, uključujući oblasti otpada, zaštite prirode i klimatskih promena. Srbija je poboljšala svoje strateško planiranje i osnovala Zeleni fond, a to su bile ključne preporuke iz 2015. godine. U narednom periodu, Srbija naročito treba da:

– poveća administrativne i finansijske kapacitete jačanjem monitoringa i izveštavanja koje sprovodi Agencija za zaštitu životne sredine, obezbeđujući adekvatna sredstva za novi instrument za finansiranje delovanja u oblasti životne sredine (Zelenom fondu) i poboljša međuinstitucionalnu koordinaciju na centralnom i lokalnom nivou;

– pojača napore u sprovođenju i izvršavanju, uključujući i zatvaranje deponija koje nisu u skladu sa pravnim propisima, ulaganje u razvrstavanje i reciklažu otpada, poboljšanje praćenja kvaliteta vazduha i postizanje napretka u upravljanju rečnim slivovima;

– ratifikuje Pariski sporazum i počne da ga sprovodi, uključujući i razvoj sveobuhvatne strategije za klimatske promene koja će biti u skladu sa Okvirom EU za period do 2030. za klimatsku i energetsku politiku i dobro integrisana u sve relevantne sektore.

Dakle, prema zaključku EK o Poglavlju 27, Srbija je napravila nekakav pomak unapred i ispunila ključne preporuke iz prethodne, 2015. godine. Međutim, iz razgovora sa sagovornicima "Vremena", stiče se utisak da je EK – kao i kod još ponekih poglavlja – bila isuviše blagonaklona ocenjujući stanje u Srbiji za Poglavlje 27. Drugi zaključak je da, osim novca i kadrova, za napredak Srbije u vezi sa Poglavljem 27 najviše nedostaje – politička volja da se bilo šta uradi.

"Srbija je pohvaljena zato što je 2015. usvojila dokument koji se zove 'Nameravani nacionalno određeni doprinosi smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte'", kaže za "Vreme" Mirko Popović, programski menadžer projekata u oblasti zaštite životne sredine u Beogradskoj otvorenoj školi (BOŠ), koja je članica Koalicije 27 – mreže organizacija koje prate pregovore o Poglavlju 27. "Međutim, ako se pozabavimo bazičnom matematikom iz tog dokumenta, videćemo da Srbija tim dokumentom ne predviđa smanjenje gasova sa efektom staklene bašte (GHG) za 2030. godinu, već naprotiv – njihovo povećanje. U tom dokumentu stoji da će Srbija u odnosu na 1990. ostvariti smanjenje od 9,8 odsto, ali ako pogledate brojke koje se odnose na 2013. godinu, vidite da je zapravo reč o povećanju od 15 odsto", kaže Popović.

FINANSIRANJE I KAPACITETI

Upitno je i rešenje koje je nađeno za finansiranje zaštite životne sredine. Fond za zaštitu životne sredine, koji je bio ukinut 2012, ovogodišnjim izmenama i dopunama Zakona o zaštiti životne sredine vraćen je u zakonodavstvo, pod nazivom "Zeleni fond Republike Srbije" (pritom, nikada nije urađena ozbiljna analiza poslovanja i rezultata rada prethodnog Fonda, kako bi novi fond funkcionisao bolje). Zamisao je da se, po evropskom principu "zagađivač plaća", iz ovog Fonda dolazi do sredstava za zaštitu životne sredine. No, zakonskim rešenjem je predviđeno da ovaj fond bude tzv. budžetski fond, u skladu sa zakonom kojim se uređuje budžetski sistem. U prevodu, kao i za sve ostalo iz budžeta, i za ova sredstva će se pitati Ministarstvo finansija.

"U javnoj raspravi, kada su se usvajale izmene i dopune novog Zakona o zaštiti životne sredine, na osnovu iskustva koje smo imali sa fondovima za zaštitu životne sredine na lokalu, ukazivali smo na to da rešenje budžetskog fonda nije dobro", kaže za "Vreme" Ljubinka Kaluđerović, sekretarka Odbora za životnu sredinu i vanredne situacije Stalne konferencije gradova i opština. "Na lokalu nam se dešava da se novac preliva kroz budžet cele godine, ne potroši se na zaštitu životne sredine, 31. decembra se pojave sredstva na toj poziciji u budžetu, a već ih prvog januara ponovo više nema. Dakle, imate neutrošena sredstva u zemlji u kojoj svi vapiju za parama. Tu nešto nije u redu. I vrlo je moguće da će to da nam se dešava i na republičkom nivou", kaže Kaluđerović.

Ona ističe i da je, osim finansija, veliki problem nedostatak administrativnog kapaciteta, i na centralnom i na lokalnom nivou, što EK već godinama navodi u svojim izveštajima. "Ilustrativan primer kako nam nedostatak kadrova negativno utiče čak i na izveštavanje, može da bude Agencija za zaštitu životne sredine, gde takođe nemamo popunjena radna mesta, onako kako su sistematizovana. Zbog toga što nema dovoljno zaposlenih, ne postoji mogućnost da neko ode i na licu mesta proveri situaciju kada postoji sumnja u neke podatke koji vam dolaze iz opština. A situacija je takva da, u pojedinim opštinama, ljudi tumače zakon u skladu sa svojom praksom, tako da na iste upitnike dobijate potpuno nekonzistentne podatke – na primer, da su podaci o otpadu kod dve susedne opštine takvi kao da je jedna opština sa Menhetna, a druga iz centralne Afrike", navodi Kaluđerović.

Foto: Ognen Teofilovski

ZAŠTITA VODA NAJSKUPLJA

Slična situacija postoji i kada je reč o zaštiti prirode, kaže za "Vreme" Goran Sekulić iz organizacije WWF, koja je takođe član Koalicije 27. Prema njegovim rečima, osnovni zadatak u oblasti zaštite prirode jeste uspostavljanje evropske ekološke mreže "Natura 2000". Reč je o sistemu zaštićenih područja koji je fokusiran na zaštitu staništa i vrsta od značaja za evropsku zajednicu. Međutim, kako kaže Sekulić, u Srbiji ne postoji veliki napredak ni kada je reč o zakonskim dokumentima (Uredba o ekološkoj mreži i Uredba o oceni prihvatljivosti), a ni u prikupljanju podataka i mapiranju, jer, prema direktivama koje regulišu ovu oblast, Srbija mora da završi detaljno mapiranje staništa i vrsta i da predloži mrežu područja "Natura 2000".

"Značajna je i oblast zaštite i upravljanja vodama, koja se obično obeležava kao najproblematičnija u Poglavlju 27 – tu su potrebna najveća sredstva, jer su tu i najveće infrastrukturne mere, odnosno izgradnja pogona za prečišćavanje vode", kaže Sekulić. "Procenat komunalnih otpadnih voda koje se tretiraju pre ispuštanja u Srbiji je zanemarljiv. Procenjuje se da je ispod 10 odsto, ali je funkcionalno to verovatno ispod pet odsto. Praktično, ceo Beograd ispušta vodu bez prečišćavanja – ne postoji pogon za prečišćavanje voda, tako da su tu i komunalne i industrijske vode, sve ide direktno", napominje Sekulić i dodaje da, osim već pominjanog nedostatka kadrova, ne postoji ni saradnja između sektora: "Ta saradnja mora postojati između, na primer, zaštite prirode i zaštite voda – po prirodi stvari je ona tu neophodna, ali to kod nas slabo ide."

A to što sve ove promene "kod nas slabo idu" moglo bi se povezati sa utiskom da je država prosto nezainteresovana da do ovih promena dođe, ili je, možda, upravo zainteresovana da do njih ne dođe. "Mi smo u procesu evropskih integracija više od 10 godina. Veoma je upitno šta se to dešava, ako iz godine u godinu imamo zahtev da se pojačaju administrativni kapaciteti", kaže Mirko Popović. "Vraćamo se na to – gde se odlučuje. Postoje ljudi u državnoj upravi koji se bave životnom sredinom i koji mogu da iznesu taj teret. Postoje ljudi u privatnom sektoru koji, budući da postaju deo zajedničkog tržišta, moraju da se razvijaju, i oni ulažu u znanje i u svoje kadrove. Postoji i civilno društvo, koje može da pomogne, ali na nivou političkog odlučivanja kao da postoji odluka da se u taj proces ne uđe", zaključuje Popović.

VIDITE LI VAZDUH

Kvalitet vazduha je jedno od gorućih pitanja kada je reč o Poglavlju 27. Iako je Srbija za transpoziciju dobila prolaznu ocenu od EU, prenošenje zakonodavstva EU u naš zakonodavni sistem nije doprinelo ni boljem merenju, ni monitoringu a ni kvalitetu vazduha. Ovaj problem toliko je narastao da već i sami građani i predstavnici lokalne samouprave iz Kraljeva, Užica, Valjeva, Beograda imaju izraženu svest da udišu zagađen vazduh, pa čak i da prepoznaju izvor zagađenja, da li dolazi od drveta, od uglja ili od saobraćaja. U neku ruku je i "srećna" okolnost što ovakva zagađenja mogu bukvalno da se "namirišu", jer je merna mreža nepouzdana. U izveštaju o kvalitetu vazduha Agencije za zaštitu životne sredine navodi se da se sa samo 25 odsto mernih mesta podaci prikupljaju na odgovarajući način. Stepen realizacije merenja od 2012. (kada su kupljene merne stanice, sredstvima EU) kontinuirano opada, pa bi se možda moglo reći da pravog merenja zapravo i nema. Takođe, često postoji i zabluda da je kvalitet vazduha manje-više u redu. Na primer, u Kraljevu se, na osnovu lokalnih merenja, zna da su dozvoljene vrednosti prekoračene tokom više od trećine kalendarske godine. Međutim, u pomenutom Izveštaju, Kraljevo je "obojeno" zelenom bojom, što indikuje dobar kvalitet vazduha. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

HEINRICH BÖLL STIFTUNG

RES Foundation
Partnerships
for Resilience

Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel i RES fondacije

Ima da nas nema

Kod nas žene zvanično imaju pravo na godinu dana porodiljskog odsustva, ali niko se ne pita koliko žena nije u mogućnosti da ga iskoristi. Preduzetnike najviše zanima profit, i u tome imaju veliku podršku vlasti. Ne može se računati da će stanovništvo rađati zbog srpstva i Srbije, nego zbog sebe

Vladu Srbije i dobar deo ovdašnje javnosti, čini se, poslednjih meseci dosta brine manjak dece pa je zato ministarka bez portfelja zadužena za demografiju i populacionu politiku Slavica Đukić Dejanović najavila je osnivanje Demografskog saveta do kraja godine. Predsednik ovog tela biće premijer Aleksandar Vučić, čija je nedavna izjava: "Uzmu za jedno dete 4500 i za drugo 11.000 dinara i eto minimalne plate, pa što da rade", već gotovo zaboravljena.

Srbija jeste u ozbiljnom problemu: već tri decenije beležimo negativan prirodni priraštaj. Uz negativan migracioni saldo to nas svrstava u grupu zemalja sa velikom depopulacijom. Prošle godine je zabeležen najgori prirodni priraštaj od Drugog svetskog rata – umrlo je 38.000 ljudi više nego što se rodilo. Nestao je tako ceo jedan grad veličine Vršca. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, ovakav prirodni priraštaj rezultat je razlike između prošlogodišnjeg malog broja novorođenih (65.657) i relativno velikog broja umrlih (103.678). Prema podacima za 2015, žene u gradovima su rodile u proseku 1,55, a na selu 1,27 dece. Takvi rezultati su neočekivani i zahtevaju dodatna istraživanja.

Zabrinjavajuć je i podatak da je od 1992. godine do danas 626.000 ljudi više umrlo nego što se rodilo. Ima više razloga zašto je ovako stanje, kaže mr Gordana Bjelobrk, šefica odseka za demografiju Republičkog zavoda za statistiku: "Glavni uzrok pada broja stanovnika je konstantan pad živorođenih, od pedesetih godina prošlog veka, poremećena starosna struktura stanovništva, konstantno smanjenje broja ljudi u radnoj i fertilnoj fazi. To je posledica smanjenih ulaznih generacija i emigracija, visoka prosečna starost stanovništva, visoka smrtnost u odnosu na prosek EU, prihvaćene niske norme reproduktivnog ponašanja žena i sve izraženija emigracija, naročito mladih", objašnjava Bjelobrk.

UMIREMO NATENANE

Srbija ima visoku opštu stopu smrtnosti: 14,6 na hiljadu stanovnika, što je među najvišima u Evropi i svetu. Veću stopu mortaliteta u Evropi imaju jedino Bugarska, Ukrajina i Belorusija. Dva najčešća uzroka smrti stanovnika u Srbiji su bolesti krvotoka i tumori, s tim što su prvim više pogođene žene, a drugim muškarci. "Iako je opšta smrtnost u Srbiji poslednjih decenija ostvarila pozitivne tendencije i deo je savremenih promena u mortalitetu, nivo mortaliteta je iznad evropskog proseka koji je u EU 9,6 promila", kaže Bjelobrk.

Srbija nije zabeležila pozitivne pomake ni u porastu očekivane dužine života, dok je u razvijenim zemljama i dalje nastavljeno smanjivanje mortaliteta i rast prosečnog trajanja života. Shodno tome, očekivano trajanje života u Srbiji kraće je za oko pet godina u odnosu na razvijene zemlje.

"Najznačajniji i najsloženiji problem s kojim smo suočeni danas, a koji je posledica prethodnih demografskih kretanja, jeste poremećaj u starosnoj strukturi stanovništva. Prosečna starost stanovnika Srbije je 43 godine, dok je stanovnik razvijenih zemalja prosečno star 42 godine", dodaje Bjelobrk.

Demograf dr Goran Penev iz Instituta za društvene nauke u Beogradu podseća da Srbija ima jednu od najstarijih demografskih populacija na svetu: "Ima više kriterijuma po kojima to možemo vrednovati – prosečna starost, indeks starenja, udeo starih. Mi smo ubedljivo po svim tim parametrima u prvih pet do deset zemalja na svetu", objašnjava Penev. On ističe da je ovakvu nepovoljnu starosnu strukturu teško promeniti u skorije vreme i dodaje da je u većini evropskih zemalja očekivano trajanje života preko 80 godina što nije slučaj sa Srbijom. Da nam je smrtnost po godinama kao u Švedskoj, mi bismo imali za 50.000 manje umrlih godišnje nego sad i pozitivan prirodni priraštaj.

Indeks starenja se od devedesetih udvostručio. Pre 25 godina je bio 0,61 (što znači da je na 100 mlađih od 15 godina bilo 61 starih preko 65 godina), dok je danas 1,22, što znači da je za 22 odsto više starih nego mladih.

Nepovoljne demografske tendencije najviše su izražene u južnoj i istočnoj Srbiji gde je prosečna starost najveća i iznosi 43,5 godina. To znači da je u ovom delu zemlje svaki četvrti stanovnik stariji od 65 godina, a najmanji udeo stanovništva čine mlađi od 15 godina (11,6 odsto). Stopa nataliteta je izuzetno niska – 6,9 promila.

NE RAĐA SE DETE ZA DRŽAVU

Stopa nataliteta nije mnogo bolja ni u drugim delovima Srbije. Kao što vidimo, starost i smrtnost stanovništva u ogromnoj meri utiču i na sam natalitet jer

TRI DECENIJE NEGATIVNOG PRIRAŠTAJA: Više nas umire nego što se rađa
Foto: FoNet

se svake godine sa smenom generacija smanjuje i broj žena koje mogu da rađaju. Mediji i pojedini političari natalitetu daju najveći značaj, zanemarujući povezanost svih komponenti – nataliteta, mortaliteta i migracija.

Kako kaže naša sagovornica Gordana Bjelobrk, podaci jesu zabrinjavajući, jer skoro svaka četvrta žena starosti između 30 i 39 godina nije rodila nijedno dete. Već 60 godina imamo loš fertilitet, tako da za nas ova statistika nije novost. Nijedna generacija žena u ovom periodu nije obezbedila kvotu proste reprodukcije, to jest 2,1 dete. Danas je ta kvota 1,44, dok je devedesetih bila 1,7 po jednoj ženi.

Penev podseća kako je bilo pre 25 godina: "Devedesetih je fertilitet u našoj zemlji bio 20 odsto ispod minimuma potrebnog za prostu reprodukciju, a danas su rađanja na minus 30 odsto od tog nivoa. Društveno okruženje danas nije prijateljski raspoloženo prema mladima koji žele da se osamostale i formiraju porodicu, velika je nesigurnost i ljudi ne vide perspektivu za osnivanje porodice. Kod nas žene zvanično imaju pravo na godinu dana porodiljskog odsustva, ali niko se ne pita koliko žena nije u mogućnosti da ga iskoristi. Preduzetnike najviše zanima profit, i u tome imaju veliku podršku vlasti i onda se dešava sve što se dešava. Ne može se računati da će stanovništvo rađati zbog srpstva i Srbije, nego zbog sebe. Ipak, dobro je što stanovništvo ima svest o populacionom problemu. Populaciona politika se ne može osloniti samo na entuzijazam. Ako se daje ocena mera populacione politike u pogledu rađanja, ona je pronatalitetna, ali je kod nas nedovoljno dosledna i istrajna. Manjka konzistentnost. Sada samo imamo načelnu priču da smo za rađanje, a mere ostalih politika su takve da ne podstiču rađanje. Ne može se reći "mi ćemo investitorima dati najbolje uslove", hvaliti se jeftinom radnom snagom, mogućnostima lakog otpuštanja radnika i očekivati da će se mladi više odlučivati da rađaju. Ono što je prioritet vlade je prijateljsko okruženje za investitore, a ne za rađanje. Treba videti da li će ostati isti prioriteti, ili će oni biti promenjeni", objašnjava Penev.

Da bi se situacija popravila, smatra Penev, neophodno je da smanjimo stopu nezaposlenih, ali i da bolje zaštitimo trudnice i radnike. Često se govori i o abortusima i tvrdi se da ih je mnogo, ali zvanična statistika ne postoji.

SUNCE TUĐEG NEBA

Oni koji se rode u Srbiji sve češće se ne zadržavaju u njoj, nego bolji život traže u inostranstvu. Penev kaže da o ovome nema dobre statistike, vodi se evidencija samo o dolascima, ali ne i odlascima o kojima smo obavešteni samo preko zemalja prijema koje nisu uvek najpouzdanije.

Gordana Bjelobrk kaže da migracije značajno utiču na demografske pojave i procese na svim teritorijalnim nivoima. "Između 2002. i 2011. godine, prema rezultatima Popisa, iz zemlje je otišlo oko 150.000 ljudi. Njihova prosečna starost je oko 29 godina."

Zbog ove situacije Goran Penev je napravio projekciju demografske strukture do 2060. u Srbiji. Po nekim njegovim projekcijama tada će u Srbiji živeti nešto manje od pet miliona stanovnika. Kako bi se ovo sprečilo, neophodna je dugoročna i ozbiljna populaciona politika i poboljšanje ekonomske situacije, te se i od Demografskog saveta sa Vučićem na čelu očekuje da radi na tome.

Slavica Đukić Dejanović kao neke od mera najavila je finansijska izdvajanja, zapošljavanje mladih, te da će žene biti rasterećene nekih obaveza kako bi bile stimulisane da rađaju. Međutim, o kakvoj stimulaciji pričamo, kada znamo da će od 1. januara sledeće godine biti ukinut povraćaj PDV-a na hranu i opremu za bebe.

Ipak ostaje nada da će se nešto promeni tim Demografskim savetom pa umesto u subvencije pelena za radnike počnemo da ulažemo u pelene za bebe. Ako ne, uvek će se naći neka šljiva ili neka druga voćka da pod nju stanemo.

Iako je danas popularno govoriti da se nešto događa prvu put u novijoj srpskoj istoriji, to uvek nije i tačno. Demografski savet neće biti prva ovakva institucija u Srbiji; 1995. godine tadašnja vlada osnovala je Savet za stanovništvo, porodicu i decu sa sličnim ili istim ciljem da se poveća natalitet države. Predsednik ovog Saveta bio je akademik, demograf i tadašnji funkcioner SPS-a Miloš Macura. Rezultati ovog Saveta nisu poznati javnosti, niti kako je nestao posle promena 2000. godine. ¶

SANJA ŠOJIĆ

Intervju: Gordana Stevanović,
zamenica zaštitnika građana za prava deteta i rodnu ravnopravnost

Bez jakog odgovora na nasilje

“Odgovor nadležnih organa i dalje je neefikasan i nepravovremen, mere koje se preduzimaju nisu adekvatne nasilju koje žena trpi i uglavnom su privremene i usmerene na sklanjanje žene žrtve iz porodičnog domaćinstva na određen, uglavnom kratak vremenski period”

Jedan od gorućih problema u sistemskoj borbi protiv partnerskog i porodičnog nasilja jeste nepovezanost postupajućih organa nakon prijave nasilja. Zaštitnik građana već je ovog leta predstavio nalaze 14 slučajeva nasilja nad ženama sa smrtnim ishodom, pa se ispostavilo da je u čak 12 došlo do sistemskih propusta. Zašto je odgovor sistema na nasilje nad ženama neadekvatan, zašto se greške u sistemu ponavljaju po istom obrascu i kako to da nam teorija ide bolje od prakse, razgovaramo sa zamenicom zaštitnika građana Gordanom Stevanović

“VREME”: Koje su najslabije tačke sistemske borbe protiv porodičnog i partnerskog nasilja?

GORDANA STEVANOVIĆ: Posebno treba preispitati praksu kada javno tužilaštvo slučaj ne okončava krivičnim postupkom već diverzijom od krivičnog postupka, primenom instituta odlaganja krivičnog gonjenja. Reč je o primeni instituta odlaganja krivičnog gonjenja, uglavnom kroz obavezu uplate novčanog iznosa u humanitarne svrhe. Smatramo, i to je istaknuto u Posebnom izveštaju zaštitnika građana, da javna tužilaštva treba pažljivije da u svakom konkretnom slučaju ispituju da li se svrha odlaganja krivičnog gonjenja zaista može ostvariti na ovaj način, posebno uzevši u obzir da novčana kazna nejednako pogađa učinioce različitog imovinskog stanja, a najviše samu ženu žrtvu nasilja i njenu decu. Potrebno je, takođe, da tužilaštva razmotre mogućnost da u većem broju slučajeva određuju obaveze učiniocu koje će uticati na smanjivanje uzroka nasilja, kao što je psihosocijalni tretman učinioca nasilja. Ova mera se retko koristi iako ona deluje na uzrok nasilja i može da utiče na dinamiku porodičnog i partnerskog odnosa.

Institucije koje se bave ovim problemom, vode evidencije koje su međusobno nepovezane i neuporedive. Kako do toga dolazi?

Odgovor nadležnih organa i dalje je neefikasan i nepravovremen, mere koje se preduzimaju nisu adekvatne nasilju koje žena trpi i uglavnom su privremene i usmerene na sklanjanje žene žrtve iz porodičnog domaćinstva na određen, uglavnom kratak vremenski period. Neki od ključnih problema su neostvarivanje multidisciplinarne saradnje i nepostojanje razmene i davanja povratnih informacija između organa starateljstva, policije, zdravstvenih ustanova, tužilaštva i suda, kao i nedostatak praćenja izrečenih mera zaštite od nasilja u porodici, koje (je dužan da) evidentira organ starateljstva, ali čiju primenu suštinski ne prati nijedan organ.

Takođe, treba unapređivati servise i usluge podrške za žene koje trpe nasilje, ali i preduzimati aktivnosti rada sa izvršiocima nasilja, u cilju promene njihovog ponašanja a time i zaustavljanja nasilja. Time pokazujemo da se nasiljem bavimo celovito, počev od uzroka do saniranja posledica, a istovremeno i prevencijom faktora koji doprinose nasilju i njegovom suzbijanju. Podsećam da ključnu ulogu u prevenciji i zaštiti žena od nasilja treba da imaju upravo organi na lokalnom nivou, gde je podrška ženi potencijalnoj žrtvi, ili ženi koja je nasilje već preživela, najvažnija i gde je može dobiti.

Jedinice lokalne samouprave uglavnom ne finansiraju posebne usluge za žrtve nasilja, sa izuzetkom sigurnih kuća i prihvatilišta, tamo gde oni postoje, ali se finansira niz usluga koje mogu da koriste i žene žrtve nasilja.

Iako su preventivne mere prepoznate kao značajan faktor u borbi protiv nasilja nad ženama, u većini slučajeva aktivnosti jedinica lokalne samouprave svode se na izdvajanje sredstava iz budžeta za potrebe koje im naznači CSR, ali ona nisu usmerena isključivo na usluge za žrtve, mada ih i one koriste. Izuzetak su gradovi koji iz budžeta finansiraju sigurne kuće, prihvatilišta i prihvatne stanice, ili (retko) rad specijalizovanih ženskih organizacija. Navodi se i da se pomoć pruža “ranjivim grupama”, uključujući i Rome i Romkinje, kada postoji evidentirano nasilje.

Samo nekoliko posećenih opština/gradova ima službe besplatne pravne pomoći koje pružaju uslugu i ženama koje trpe nasilje. Pravnici koji pružaju besplatnu pravnu pomoć uočavaju da raste broj predmeta, da je “povećan broj parnica razvoda brakova, poveravanja dece i zbog neplaćanja alimentacije”, ali i da veliki broj žena koje pokrenu postupke “ubrzo, usled nedostatka sistema podrške – nemaju posao, nemaju sigurno mesto za život, plaše se kome će deca biti poverena – odustaju od tužbi i vraćaju se u porodice u kojima trpe nasilje”. Sve službe besplatne pravne pomoći pišu akte za sud, ali ne zastupaju žrtve, osim u Novom Sadu. Pravno savetovanje žrtve, inače, predstavlja “opštu uslugu podrške”.

Šta je sve neophodno da bi odgovor sistema na partnersko i porodično nasilje bio zaista sveobuhvatan?

Ovom prilikom bih samo želela da istaknem da je stav zaštitnika građana da je za unapređivanje zaštite žena i, uopšte, žrtava nasilja u porodici, ključno: dosledno primenjivati sve propise i procedure koje se odnose na zaštitu, posebno žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima; uvesti konkretnu odgovornost za nesavestan rad u nadležnim organima i službama, ali i omogućiti uslove za rad svih nadležnih organa i službi; dodatno

Fotografije: M. Milenković

unapređivati zakonodavstvo i procedure na osnovu iskustava iz primene, a pre svega doneti izmene Krivičnog zakonika koje je predložio zaštitnik građana.

Još 2011. godine, zaštitnik građana tražio je da se Krivični zakonik izmeni i dopuni uvođenjem novih krivičnih dela, kao što su proganjanje i seksualno uznemiravanje, i novih mera bezbednosti, kao što je udaljavanje iz porodičnog domaćinstva ili obavezan psihosocijalni tretman. Unapređenjem normativnog okvira poslaćemo jasnu poruku da je država spremna da sankcioniše nasilje nad ženama, da se ono kažnjava a da će svaka žena dobiti punu zaštitu od svakog oblika nasilja u porodici i partnerskim odnosima.

Ovih dana mnogo govorimo o novom Zakonu protiv porodičnog nasilja. Da li vam se čini da je već postalo frustrirajuće to što samo donosimo nove i nove zakone, izmene Krivičnog zakonika, protokole o postupanju itd., a da se problemom primene uopšte ne bavimo?

Republika Srbija potvrdila je sve najznačajnije međunarodne ugovore koji se odnose na zaštitu žena od nasilja, ali domaći pravni okvir još uvek nije adekvatno izmenjen niti je praksa u radu organa vlasti usklađena sa obavezama koje je država potvrđivanjem međunarodnih ugovora preuzela. Broj žena žrtava nasilja u porodici i partnerskim odnosima u prethodnim godinama je alarmantan i ukazuje na neophodnost unapređivanja postupanja svih organa u sistemu zaštite žena od nasilja u porodici, na efikasnije primene postojećih propisa i izmene zakona kojima će se uvesti novo krivično delo proganjanja, pooštravanje sankcija (uz razmatranje da li je novčana kazna primerena za nasilnika), obavezan psihosocijalni tretman za nasilnika i druge odredbe usmerene ka prevenciji nasilja.

Zaštitnik građana je Ministarstvu pravde još 2011. godine uputio, a zatim 2012. godine ponovio, Inicijativu za izmenu Krivičnog zakonika u cilju usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa Konvencijom Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Nije postupljeno po ovom, kao ni po predlogu da se donese zakon koji uređuje pružanje besplatne pravne pomoći kojim bi se unapredio položaj svih osetljivih grupa, a pre svega žrtava nasilja u porodici, i po preporuci da se preduzmu mere radi obezbeđivanja odgovarajućih usluga prihvata žrtava aktuelnog porodičnog nasilja iz Godišnjeg izveštaja zaštitnika građana za 2013, 2014. i 2015. godinu.

Zaštitnik građana je ove godine u 12 od 14 slučajeva femicida i u 46 slučajeva nasilja u porodici utvrdio nepravilnosti u postupanju nadležnih »

Zaštitnik građana je utvrdio istovetne ili istovrsne propuste policijskih službenika, stručnih radnika organa starateljstva i zdravstvenih radnika u slučajevima porodičnog nasilja

službi. Da li u tim greškama može da se uoči nekakav obrazac?

Greške su najčešće neodgovarajuće odluke organa, nepreduzimanje odgovarajućih mera i neadekvatan i neblagovremen izbor mera za zaštitu žena od nasilja. Uočeno je da se, naročito u slučaju verbalnog nasilja, žrtva nasilja upućuje da sama vodi postupke pred nadležnim organima, bez obzira na obaveze organa da preduzimaju mere za koje su nadležni. Iako je obaveza svih organa u sistemu zaštite žena od nasilja u porodici i zaštite dece od zlostavljanja i zanemarivanja da sarađuju i redovno razmenjuju sve informacije, utvrdili smo da ta saradnja često izostaje, ili se ne sprovodi blagovremeno, kao i da se informacijama koje se odnose na nasilje ne posvećuje dužna pažnja, što utiče na efikasnost rada organa i izbor mera za zaštitu žrtve. Zaštitnik građana je, takođe, utvrdio istovetne ili istovrsne propuste policijskih službenika, stručnih radnika organa starateljstva i zdravstvenih radnika koji ukazuju na neophodnost da se odmah pristupi proceni razloga koji su doveli do ovih propusta, utvrđivanju odgovornosti postupajućih službenika, njihovom sankcionisanju, kao i planiranju aktivnosti koje će dovesti do njihovog otklanjanja ili smanjenja rizika od njihovog ponavljanja u budućnosti. Zaštitnik građana je nadležnim organima 27. jula i 28. avgusta ove godine uputio niz sistemskih preporuka kako bi se otklonili utvrđeni nedostaci koji se očigledno ponavljaju i unapredilo postupanje policije, organa starateljstva i zdravstvenih ustanova u slučajevima nasilja u porodici i partnerskim odnosima i sprečili slični propusti u budućnosti.

Suzbijanju i prevenciji nasilja pomažu i obuke službenika koji se bave ovim problemom. Ima li precizne evidencije o broju obučenih službenika, efektima obuka i, najbitnije, o održivosti – da li su obuke kontinuirane ili jednokratne?

Od izuzetnog značaja je i edukacija postupajućih službenika koji su u direktnom kontaktu sa ženom žrtvom nasilja, kako bi oni razumeli položaj žene koja trpi nasilje u porodici i partnerskim odnosima, neravnotežu moći između žrtve i nasilnika, dinamiku nasilja i njegove posledice na žrtvu – što je u potpunosti u skladu sa Istanbulskom konvencijom.

Zaštitnik građana je tokom 2015. godine izvršio analizu dostupnosti obuka o zaštiti žena od nasilja, njihove efikasnosti i obuhvata zaposlenih tim obukama, i izradio Poseban izveštaj o obukama za sticanje i unapređenje znanja i kompetencija za prevenciju, suzbijanje i zaštitu žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima. Tim izveštajem je utvrdio nedostatke i uputio preporuke. Zaštitnik građana je utvrdio, između ostalog, i da zaposlenima u organima nije obezbeđen dovoljan broj obuka o zaštiti žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima, da je primetna neujednačenost u broju obuka i obuhvatu zaposlenih koji su obuke pohađali u različitim sistemima, da nisu uspostavljene odgovarajuće evidencije o obukama, sadržaju i ciljevima obuka i broju zaposlenih koji su obuke pohađali, kao i da organi ne vrše procenu usvojenosti znanja i veština zaposlenih koji su neposredno angažovani na poslovima zaštite žena od nasilja, niti način primene stečenih znanja u praksi.

Zaštitnik građana će u petak 25. novembra održati skup na ovu temu u Narodnoj skupštini. Šta je cilj ovog skupa i kakve rezultate očekujete?

Zaštitnik građana u saradnji sa Narodnom skupštinom Republike Srbije, uz podršku Misije OEBS-a, 25. novembra ove godine, povodom obeležavanja Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama organizuje konferenciju "Sveobuhvatan pristup borbi protiv nasilja prema ženama". Nas cilj je da okupimo predstavnike svih nadležnih organa u sistemu zaštite žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima, kao i predstavnike nezavisnih tela za zaštitu ljudskih prava, međunarodnih organizacija i organizacija civilnog društva iz zemlje i regiona, domaće i strane eksperte. Tako bismo razmenili dobre prakse saradnje u borbi protiv ovog ozbiljnog društvenog problema, sistemske nedostatke i prepreke sa kojima se suočavamo i razmotrili mogućnosti za njihovo prevazilaženje, za sprečavanje nasilja i sveobuhvatnu i efikasnu zaštitu žrtava nasilja. ¶

J. GLIGORIJEVIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

LJUBOMIR ŽIVKOV

Bura pred zatišje

Nisam raspikuća, ali ne znam cene namirnica, ni na pijaci ni i u samouslugama, dobro, znam koliko košta espreso u desetak kafića gde dan za danom povlađujem svojoj zavisnosti, drugde kupujem ono što moram i plaćam ne udubljujući se u cene, bitan je zbir, verdikt: plati i idi dalje za svojim svrhama.

♦

Kaput sašiven po meri u Lenjingradu, ondašnjem i današnjem Sankt Peterburgu, koštao je sto pedeset rubalja, a cenu pamtim zbog malo je reći cenkanja, zbog borbe Akakija Akakijeviča sa šnajderom tvrda srca i zlatnih doduše ruku: Petrovič će reći "tri polsotnji", tri polustotine tj. tri pedesetice, mušterija će kazati "poltorasta rublei", što je možda još lepše, Rusi kao meru imaju, mezhdu prochem, i "poltora" – jedan i po, i "poltorasta rublei" je zapravo "ipo-istotina" tj. "stotkaipo", pri čemu je rublja, ako već prihvatate ovaj izuzetno kratak kurs ruskog, a pod upravleniem neovlašć. lica, imenica muškog roda, nasuprot Sibiru koji je, gle, ženski!

Ali, ako smo već kod Rusa, kako bi pok. Jemeljan Pugačov gledao na preteća pisma koja smo mi savremeni kmetovi dobili svak iz svog gubernijskog gradića, gde se od moje neznatnosti zahteva da plati bezmalo deset hiljada rubalja (tačnije: 9.944 rublje ili 18 hiljada dinara) za odvodnjavanje? Šta bi flandrijski seljaci, koji su podigoše bunu u mislim četrnaestom veku, kazali kad bi videli kako njihovi pravni naslednici, savremeni paori u predziđu Evrope, robko podnose zulum, zašto smo učili o Matiji Gupcu ili o Đerđu Doži, ako sami ne smemo da pomislimo na ustanak? Čekaj, kakav ustanak? Pa seljački ustanak, narodnu bunu protiv dažbina koje su ne samo visoke, nego su neobrazložene, možda i neobrazložive!

Deset hiljada rubalja treba da platim za odvodnjavanje u ataru, gde imam nešto manje od pet hektara veoma obradive, vazda obrađivane i danas obrađene zemlje, ali gde po mom saznanju ne postoji nikakav irigacioni sistem, nisam nikad video nijedan kanal, ni rov, ni jamu! Treba da platim i za veleodvođenje vode iz moje rodne kuće i avlije, što se još može možda i braniti, jer na ulici država jeste produbila kanal nastao iznad nasipa koji je osamdesetih godina bio kaldrmisan po turskoj modi; nedavno je pusto tursko prekriveno asfaltom, i dvorište mi je prvi put u porodičnoj povesti postalo nekakva kriptodepresija: neželjeni dotok vode sa sokaka u rešio sam tako što ju cevima ispod kapije i trotoara šaljem natrag na šor, u državni, državin kanal, za šta nešto sitno možda i dugujem, ali šta ćemo sa njivama gde je sve isto kao što je bilo i pre Mohačke bitke! Zašto da išta platimo?!

Ako nam država protivno našoj volji i protivno našoj naravi uzima novac za sistem odvodnjavanja koji sada postoji jedino u glavi nama nepoznatog vizionara, ako ćemo dakle svake godine plaćati da bi naši unuci (koji naravno da će isto biti zemljoradnici) uživali u nepotopivim oranicama, usevima i ugaru, onda to mora da nam se objasni, i mora država da nas za taj ogromni predujam ponizno zamoli, jer je u našoj seljačkoj prirodi da planiramo od sezone do sezone; ako novi vek i nova vlastela nalažu da se misli toliko unapred, mora država da nas najpre prosvetli i pridobije za svoj dobronamerni i dalekosežni cilj. I našto se zadovoljiti pukim odvodnjavanjem?! Dajte da platimo i za navodnjavanje, za zaštitu useva od prejakog sunca, za veštačku kišu takođe, za protivgradnu zaštitu, za buduću vakcinu protiv azijskih bubamara i afričkih pčela.

Šta ti je zalaženje (u daljem tekstu: zalaz) u godine – ne znam cenu nijedne namirnice, a znam koliko je koštao kaput u carskoj Rusiji

Biće o ovome još reči, od gradskog piskarala do seljačkog tribuna, vidim sebe kako se pripadnicima svoje klase obraćam sa nečije prikolice, u koloni traktora koja blokira saobraćajnicu E-70 crveni se i škoda; policijski hamer, ili vojni, svejedno mi je, gura je u jarak (možda je jendek pokraj puta ono što premila državna uprava zove sistemom za odvodnjavanje?), neka, dokrajčite je, ionako nemam srca da je prodam, neka da život za stvar koja njenim konstruktorima u ČSSR nije pala na pamet, neka otud pozdravi preživele primerke bratskog češkog proletarijata!

♦

Nedostaju mi ljudi koji me sa dve reči nasmeju.

Dopadne mi pre desetak dana šaka dnevnik koji ne kupujem i koji dosledno ne čitam, otvorim međutim nasumce pomenuti kak se veli primerak, i ugledam odmah i jedino Saju u čituljama, slika ne dopušta nikakvu dilemu, tek potom čitam ime i prezime, Aleksandar Lukić, urednik u Radiju, nisam znao ni da je bolestan, video sam ga pre ne znam ni koliko godina, kad smo udruženim snagama branili "Znak pitanja" od rušilačkih urbanističkih nakana, na razvalinama i zgarištu kafane trebalo je da nikne nešto moderno, e, jedared je bio upriličen protestni maskenbal, Dule R. odeven kao mletački dužd, pozajmio sigurno to u pozorištu, i već kad sam hteo da ga proglasim za najbolju masku, ugledam Saju – nemački oficir, uniforma kao da je za njega krojena, Saja prav, sa lopaticama sastavljenim kao da je na smotri... Videvši iskosa da sam impresioniran njegovim stajlingom, pukovnik Vermahta mi reče u pola glasa: "Mnogo smo jaki..."

Nedostaju mi ljudi koji me sa dve reči toliko nasmeju i oraspolože.

Žao mi je što se posle toga nismo videli, a, opet, u mojoj uspomeni ćeš preko epoleta svaki put ponoviti samospoznaju iz "Znaka pitanja". ¶

Protok slovenske

“Naprosto, svaki čovjek mora imati osjećaj za knjige, bez njih naš bi prostor bio siromašniji, bilo bi u njemu manje zraka. Objavljivanje knjiga samo zbog opstanka, medijske pozornosti ili inercije, to je bezveze”

Mitja Čander je jedan od vodećih kulturnih menadžera u Sloveniji: dvadeset godina unazad vodi izdavačku kuću “Beletrina” (sa pesnikom Alešom Štegrom), učestvovao je u organizovanju Evropske kulturne prestonice Maribor, i sa tim iskustvom pomogao je Novom Sadu u dobijanju te iste titule.

“Beletrina”, koja upravo obeležava dvadeset godina rada, osnovana kao Študentska založba u okviru Studentske organizacije, ima status srednjevelike izdavačke kuće. Pored beletristike domaćih i stranih autora (Max Frisch, Roberto Bolano, Orwell, Goran Vojnović, Aleš Debeljak), izdaje i stručnu literaturu (Focault, Gramsci). Poznata je po saradnji sa sarajevskim Mediacentrom i zajedničkim projektom “Sarajevske sveske”, u kojima pišu etablirani autori balkanske literature, po organizaciji festivala “Dani poezije i vina” i “Fabula”...

Mitja Čander važi za jednu od najuticajnijih ličnosti u kulturnom životu Slovenije.

“VREME”: Za one u Srbiji koji ne znaju za vas, bilo bi uputno da ispričate o vašim vezama sa srpskom kulturom.

MITJA ČANDER: Moji korijeni su raznovrsni. Obje babe su Slovenke, a djedovi su korijenima s područja na kojima njihovih naroda više gotovo da nema. Prvi je bio sudetski Nijemac, a drugi Srbin s Kosova. Zbog toga me je srpska kultura uvijek zanimala, naravno njegov kozmopolitski dio, ne nacionalistički. Prvi put sam posjetio Beograd 1997. godine. Imao sam tu sreću da sam upoznao sjajne ljude, pre svega pjesnikinju Anu Ristović, koja se kasnije preselila u Sloveniju. Ana i njezini literarni prijatelji su tada živjeli napola u ilegali, potisnuti na sam rub društva, ali im zbog toga nije manjkalo energije, a posebno svijesti da su kao intelektualci i umjetnici dio svjetskog poretka. Mi u Sloveniji živjeli smo u nešto boljim okolnostima i s obzirom na to dosta smo razmišljali paušalno o srpskim intelektualcima. Ana se kasnije udala i preselila u Sloveniju, i tokom poslednjih 20 godina postala važna veza između dva naroda, jezika i književnosti.

Nedavno ste, promovišući Novi Sad za evropsku prestonicu kulture, imali prilike da upoznate sadašnju srpsku kulturnu, pa samim tim i literarnu scenu. Kako biste je

literature

Fotografije: Iz privatne arhive

ocenili u odnosu na društvene prilike u zemlji?

Previše slabo poznajem stanje u Srbiji da bih mogao da odgovorim na pitanje. Vidim samo da je srpska kultura danas mnogo opuštenija nego kad sam je prvi put upoznao pre 20 godina, i kada mi se činilo da je sinonim za nešto zaostalo. Bojim se da i sada stanje nije idealno i da se ispod globalizirane površine krije opasni populizam i tjeranje svih onih koji misle drugačije. Ako je Srbija prije dvadeset godina bila usamljeni otok, danas je s jedva sakrivenim populizmom na vlasti, nažalost, dio šireg europskog zbivanja. Govor korektnosti dat će prostor govoru mržnje. Maske će pasti, ali Europe onakve kakva je bila neće biti više. Inače, što se tiče Novog Sada, taj grad je naprosto Europa u malom: to je grad mnogih jezika, kultura, tradicija, pogleda na svijet, grad Exita, velikih festivala... Povijest već viđenih konflikta je velika prednost nove kvalitete života u gradu. Istinski proces redefinicije grada kroz kulturu, bez obzira na teškoće, prepreke, neprilike, doneće kvalitet. Ali, vama u Srbiji ne treba pričati o Novom Sadu.

Ovih dana je u Ljubljani, a pod pokroviteljstvom ministra kulture Antona Peršaka, obeleženo deset godina od osnivanja edicije "Sto slavenskih romana", velikog međunarodnog književnog projekta. Bili ste njegov prvi urednik, a sad ga vodi beogradski "Arhipelag". Da li ste još uključeni u taj projekat?

Nažalost, ne. Raduje me da edicija i danas živi i da je pod vodstvom kolege Gojka Božovića dobila dodatan impuls. Mi predstavnici malih književnosti često se žalimo da nas pripadnici velikih jezika uopće ne primjećuju. Također je bolna istina da jedan drugog ne primjećujemo pa zato prevodimo većinom engleske, njemačke, španjolske i druge autore s dominantnih jezičnih područja, dok svoje susjede ignoriramo. Edicija "Sto slavenskih romana" polazi od želje za boljim međusobnim protokom knjiga slavenske literature. U njoj se, setimo se, nalazi i jedna velika, ruska.

Vi ste pre dve godine osnovali "Versopolis", sa istom tom namerom...

Da, sa namerom da pružimo priliku perspektivnim europskim pjesnicima da se promoviraju izvan svojih granica. Formirana je patronatom Europske komisije, a mi smo njezin vodeći promotor. Trenutno je u mrežu uključeno 55 zemalja. Za sada nas zanimaju samo strateška partnerstva, drugim riječima, to je nekakav endorsment kulturnih institucija, medija i internetskih stranica. Iz Srbije za "Versopolis" redovno pišu Srđan Srdić, Vladimir Arsenić i Saša Ilić.

Koje je srpske autore objavila "Beletrina"?

Najviše pažnje pružili smo Vladimiru Arsenijeviću. Vrlo me raduje da ćemo uskoro izdati roman Igora Marojevića *Majčina ruka*, koji tematizira sudbinu vojvođanskih Nijemaca. Ova tema je bitna i za naš prostor. Ove godine gost festivala "Fabula" bio je Teofil Pančić. Upoznao sam ga krajem devedesetih i na neki način je za mene cijelo vrijeme vodeći srpski intelektualac suvremenog vremena. Već me je pri prvom susretu iznenadio znanjem slovenačkog jezika i kulturnog konteksta. Mislio sam da je studirao slovenački jezik. Sjećam se kako me je samo začuđeno pogledao i objasnio da je jezik naprosto naučio sam, kao što sam ja naučio srpski. Tako je to bilo jednostavno. Raduje me da smo ove godine izdali njegovu intimnu knjigu *Aleja Viktora Bubnja* i da je knjiga imala pozitivan odjek, iako mnogi stariji i srednjovječni čitatelji čitaju knjigu u originalu. Pančić je dobri duh svega toga. Mnogi autori iz Srbije surađivali su u okviru platforme "Življenje na dotik" koju smo razvili u okviru Maribora kao europske prijestolnice kulture 2012, mnogi su bili na našem godišnjem festivalu "Dani poezije i vina"...

Koji su kriterijumi po kojima "Beletrina" bira autore i knjige koje će objaviti?

Na jednoj strani pokušavamo garantirati polifoniju jezičnih, kulturnih, ideologijskih konteksta. Promatramo različiti svijet oko nas. Na drugoj strani, pokušavamo uspostaviti vertikalu, pratiti kvalitetu, visoki standard. Kakvi su to standardi? Iako sam studirao komparativnu književnost, ne bih se danas usudio previše mudrovati o tome. Naprosto, svaki čovjek mora imati osjećaj za knjige, bez njih naš bi prostor bio siromašniji, bilo bi u njemu manje zraka. Objavljivanje knjiga samo zbog opstanka, medijske pozornosti ili inercije, to je bezveze.

Odlukom pre tri godine da se osamostalite i odvojite od Studentske organizacije, dobili ste kvalitet, a izgubili materijalnu sigurnost. Zašto ste se odlučili na tu promenu?

To je bila jedina ispravna odluka, jer »

nam je garantirala intelektualnu slobodu. Odluka je sazrijevala postepeno, jer smo imali od strane Studentske organizacije sve manje i manje sredstava. Ali fakat je da bez njih ne bi došli na ovakve grane gdje smo sada. Slovenski kulturni prostor je prevelik, a sistem subvencioniranja je premali za nove aktere.

"Biblos" je vaš najnoviji projekat, predstavite ga.

Kao i sve europske izdavačke kuće tako i naše daju sve više prostora elektronskim knjigama. To je posledica svesti da e-knjige postaju sve bitniji činilac biblioteka. Mi smo pokrenuli sistem "Biblos", koji je danas na razini EU primjera dobre prakse na ovom području. Želimo da korisnicima biblioteka omogućimo kvalitetno čitateljsko iskustvo, i da biblioteke imaju kvalitetno i jednostavno korištenje podataka. Odluka da pokrenemo ovaj sistem je bila rizična, možda čak i revolucionarna i luda, ali rast naše ponude e-knjiga dokazuje da je bila ispravna.

Kako stanje u društvu utiče na rad izdavačkih kuća i autora u Sloveniji i Srbiji?

Kultura je gurnuta na sam rub, iako se vlast hvali da je kultura prioritet. Svi donekle ovisimo od pomoći države. U Sloveniji zbog manjeg tržišta i loših potrošačkih navika još više. Srpsko književno tržište dosta je veće. Čini mi se također da ljudi u Srbiji češće kupuju knjige nego kod nas, iako mi imamo solidan standard. Svi tražimo način kako da još objavljujemo kvalitetne knjige, a da preživimo. Neko vrijeme činilo se kako će drugi sadržaji doći umjesto knjiga. Moja je ocjena da se to ipak neće dogoditi. Za knjigu je potrebna posebna pažnja, treba dosta vremena, ona čitatelju vraća njegovu osobnu investiciju tako da na kraju ima veliko i specifično iskustvo. Nakon što pročitamo zadnju stranicu knjige, čini nam se da smo postali neki drugi ljudi. Zato su apokaliptičke prognoze u vezi sa knjigama patos bez pokrića. ¶

TOMO RAVBAR

Tajne i

Ovaj roman o "tabloidnoj diktaturi" nije ni blizu njegovih velikih dela, ali čak i kad nije u vrhunskoj formi Mario Vargas Ljosa je jedan od najvažnijih pisaca današnjice

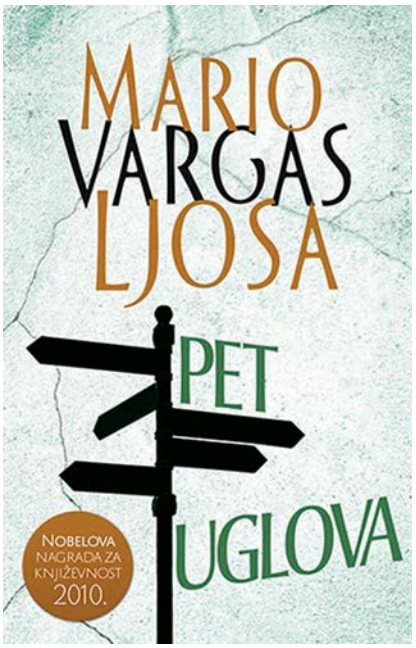
Kako ono beše: ljudi od akcije i prakse delaju, dok pisac stoji sa strane i pametuje... To je tipičan antiintelektualistički stereotip treće klase, ali ponekad i sam pisac počne da oseća kao da je zarobljen u njemu, pa mu se hoće napolje. Kuda? Pa, valjda u tu famoznu "praksu"... Tako se Mario Vargas Ljosa svojevremeno kandidovao za predsednika Perua, i bogme je došao blizu pobede, ali je na kraju ipak prevagnuo njegov konkurent Alberto Fuhimori (kako je to bilo – o tome Ljosa piše u autobiografskoj knjizi *Riba u vodi*, v. "Vreme" br. 1281), koji je Peruu "poklonio" deset godina brutalne, populističke i totalno korumpirane vladavine s mnogo obeležja diktature. Pa dobro, svaki izbor košta.

No, Ljosi taj *fuhimorizam* i dalje ne da mira. U novom romanu *Pet uglova* (to je, inače, ime jednog od centralnih kvartova Lime, nekada "boemskog", sada zapuštenog i opasnog), izvorno objavljenom ove godine i promptno prevedenom na srpski (prevela Gordana Mihajlović; Laguna, Beograd 2016) Nobelovac brzim, pomalo nervoznim, ne mnogo suptilnim potezima ocrtava portret devedesetih u Peruu (Fuhimori je vladao tačno kroz celu tu deceniju), ali "fenomeni" kojima se ovde bavi svakako se tiču i drugih vremena i prostora; i tek će ih se, bojim se, ticati.

laži Lime

Foto: Milovan Milenković

Dva bračna para žive svoje luksuzne živote bogatih preduzetnika i dokonih im supruga, koje se tu i tamo švrćnu do Majamija ili tako negde, dok zemlja tone u specifično "šarmantnu" mešavinu anarhije i diktature: teroristički akti, policijski čas, stalni nestanci struje zbog diverzija, kriminalni klanovi, otmice zbog ucena, prljave medijske kampanje protiv protivnika režima, a kojima iz senke – kao i manje-više svime u državi – diriguje izvesni Doktor (Ljosa ne krije da ga modelira po uzoru iz stvarnosti, mada se ograđuje onom čuvenom "sve sličnosti su" etc.), čovek s više praktične, realne vlasti i od samog Fuhimorija. Kako god, bogatog i apolitičnog kvarteta sve ovo se mnogo ne tiče, osim kroz relativno minorne distrakcije svakodnevice, a ljupke supruge, dugogodišnje prijateljice, naprasno čak stupe u strasnu lezbejsku vezu koju kriju od konzervativnih muževa. Hm, konzervativnih? Znamo da nema nastranijih tipova od takvih... Ispostaviće se da je jedan od njih – svakako ne iz hobija – izobilno uslikan na nekakvoj orgiji, a u njegovoj kancelariji volšebno osvanjuje sluzavi tip, vlasnik i urednik petparačkog tabloida, koji počne da ga ucenjuje da će obelodaniti te fotografije ako ovaj ne pristane da "investira" u list.

Naravno, narečeni je tabloid daleko od proklamovane nezavisnosti, naprotiv, on je batina u Doktorovim rukama (što li mi je to odnekud poznato?), no, da li je bogatun ucenjen po Doktorovom nalogu ili je urednik alavo krenuo u solo igru? I može li da se to ne završi kobno po njega?

Ovo je tek odškrinuće pandemonijuma poroka i gadosti koji vrište sa stranica *Pet uglova*, a Ljosa je bezbroj puta dokazani majstor raščlanjivanja javnih vrlina i tajnih poroka. Nije red da otkrivamo šta će se tu još izdešavati jer roman ima i trilerski sloj, no svakako možemo reći da će mnogi likovi pokazati lice drukčije od onog koje se čitaocu prvobitno ukazalo – u dobrom i lošem smislu. Neki prepuni vrlina će pasti, neki s tamne strane će se iskupiti... Problem je u tome što štošta od toga deluje manje ili više nemotivisano, čak zbrzano, nakalemljeno na prethodna događanja pukom demijurškom samovoljom pisca, koji svojim likovima više mehanički upravlja kako mu se ćefne, nego što ih pušta da se razvijaju "prirodno". Šta to znači? Pa, samo to da je Ljosa napisao *Pet uglova* pomalo pamfletski, u dahu, s ključem i "s tezom", da mu je, reklo bi se, više bilo stalo do toga šta će reći nego kako će to izvesti, pa su mu takvi i likovi i zbivanja, i tek ponegde tu prosevne rukopis jednog od velikih pisaca današnjice.

Dobro, svi ionako znamo "šta je bilo na kraju", jer je Fuhimorijev režim završio u ropotarnici istorije, ali nije u tome poenta. Poslednje poglavlje romana ne zove se slučajno "Hepiend?", gde treba obratiti pažnju na onaj upitnik. Svi smo, ne samo Ljosa, svedoci i savremenici da se vladavina putem tabloida i sličnog globalizuje i sa poluperiferije sistema, iz zemalja poput Perua ili Srbije, polako nagriza sama njegova središta... Pri čemu je ovaj roman smešten u poslednje godine pre masovne ekspanzije interneta, tako da je prava ludnica ovde tek na pomolu!

Pet uglova, dakle, nisu ni blizu najboljih Ljosinih romana, ali i kada nije u vrhunskoj formi, Mario Vargas Ljosa je pisac dostojan svake pažnje. Ovo je, i kad oprostite manjkove i otpišete viškove, zanimljiv roman o tabloidiotizaciji društva, kulture, javne i privatne svesti, o držanju "naroda" u pokornosti ne zapovednim ideološkim floskulama (to je tako prevaziđeno...) nego hiperprodukcijom ništavila, trivijalnosti i tuposti, o strahu i potkupljivosti i tzv. elita i tzv. naroda, a i onih između. A tu su i zgodni začini u vidu malo erotske raspusnosti (mada, ništa u poređenju s nekim drugim Peruančevim knjigama!), kriminalne potrage i poluegzotične atmosfere jedne latinoameričke prestonice u previranju. Dobar predah između dvaju značajnijih Ljosinih dela; e sad, mnogima drugima bi ono što je Ljosi intermeco bio (nedostižni) vrhunac karijere, tako da se za pisca *Tetka Hulije i piskarala* ne treba ništa brinuti. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Povratak knjizi

Na papiru, skup Fejsbuk objava Nenada Ilića i komentara prijatelja, plodonosan razgovor o mnogim temama, premošćava virtuelni i opipljivi svet

Kada dobijem ili kupim knjigu (mada ništa lepše nego kada ti neko bez razloga pokloni knjigu, a još ako te taj neko i poznaje pa nasluti kakav će susret između tebe i baš te knjige biti, onda je to pravi mali praznik) započinjem ritual koji se sastoji od: mirisanja knjige – zabodem nos među stranice i duboko udahnem nekoliko puta, nasumičnog otvaranja na pojedinim mestima da vidim koje će mi se rečenice ukazati, hitrog prelistavanja i, konačno, jer strpljivost mi nikada nije bila vrlina, bacanja ovlaš pogled na poslednju stranu-dve, da se uhvati atmosfera kraja. Ako je knjiga već generacijski u vlasništvu, ništa mi nije draže nego da zateknem rukopis nekog svog na ivicama ili da vidim koju su rečenicu, pre četrdesetak godina, podvukli. Naša Jeca (iz foto-arhive) mi je, pre koji dan, vraćajući knjigu koju je nešto ranije pozajmila kazala da ima običaj da na poslednjoj strani pročitanog napiše "Knjigu čitala Jelena Mrđa".

Drugim rečima, elektronska knjiga – ako nije reč o naučnoj, gde čuvena funkcija *CTRL plus F* ume da bude od velike koristi – dođe mi nešto kao knjigohuljenje. *Facebook propovedi i duhovni chat*, čiji su autori Nenad Ilić i prijatelji, posebna je za početak baš zbog tog *povratka* iz virtuelnog u opipljivi svet. Naime, đakon Nenad Ilić, reditelj, pisac, dramaturg, već dugo vremena na Fejsbuku postavlja objave na različite teme, najpre one koje se tiču Crkve i uopšte vere, pa zatim i o društvu, kulturi, nacionalnim pitanjima... Fejsbuk prijatelji su objave komentarisali, slagali se i raspravljali, i malo-pomalo, uz vešto Ilićevo administriranje, pretvorilo se to u plodan dijalog o mnogo čemu, gde, kako pravi razgovor i nalaže, ne morate da klimate glavom i uz to se možda mnogo puta nećete složiti sa izloženim, ali morate da uvažavate i bivate uvaženi. I tako je nastala knjiga – izabrane objave i izabrani komentari iz prethodne dve godine, jer je bilo nemoguće da stanu svi, odštampani su i sada tako na papiru mogu da se podvlače i čitaju kao deo celine. Mnoge teme koje se pominju ne-

moguće je staviti u posebnu ladicu, već se u njima prepliću i sadašnji društveni trenutak i prošlost i odnos pravoslavlja prema njima...

Ugao gledanja, odnosno pisanja Nenada Ilića je, naravno, "ugao pravoslavno verujućeg i nacionalno jasno opredeljenog čoveka". Šta, između ostalog, taj ugao podrazumeva? Nenad Ilić piše o potrebi da se tradicija doživljava kao "obaveza kreativnog iščitavanja nasleđenog i pronalaženja savremenih rešenja na odavno postavljenom putu"; piše o dijagnozi savremenog društva u kojem preovladavaju egoizam, fluidnost u onom Baumovskom smislu, otuđenost i apatija ("Idealno je kada su JA i MI u određenoj ravnoteži, a kada ili jednina ili množina drastično prevlada – znak je da nešto nije kako treba"); o današnjoj vlasti i političarima koji stalno pokušavaju da prebace odgovornost, pa im je kao u Bibliji, uvek kriva zmija, a nikada oni sami (reč rejting je tu potpuno istisnula reči kao što su odgovornost, ozbiljnost, saosećanje...); o savremenim tehnologijama i koristi virtuelnog za komunikaciju, ali i opasnosti da ljude uvuče u iluziju dovoljnosti virtuelnog; a najpre o Kosovu i važnosti kosovskog mita, crkvenoj jerarhiji koja je mahom pasivna i anemična, kao i tome da Crkva mora da pruži model i putokaze, a ne da bude korporacija u senci; konačno, o vernicima koji ne smeju da se ponašaju kao pasivni primaoci crkvenih usluga, već treba da delaju, vole i razumeju, da drugog stave ispred sebe i da prepoznaju Boga u sebi i drugome (dešava se, stoji u knjizi, da neko ko ne voli ljude oko sebe, problem pokuša da reši tako što će proglasiti svoju ljubav jedino prema Bogu, međutim to tako ne ide)... Objave se najpre tiču crkvenog življenja, značaja crkvenih praznika, posta, pitanja kalendara, (izgubljenog) zajedništva te neophodnosti obnove crkvenog života (sve ono o čemu vernici i inače razgovaraju), ali i obnovi društvenih i ekonomskih odnosa. Na momente su Nenad Ilić i prijatelji vrlo poetični, na momente opet konkretni i oštri.

Ova knjiga se može gledati i kao most između virtuelnog i opipljivog, a i čitati kao razgovor između grupe ljudi koji mahom dele iste vrednosti, ali se povremeno i razilaze. Kao učesnik u tom razgovoru, moguće je da se sa određenim stavovima nećete složiti, ali makar imate s kim polemisati. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Povodom kritičarskog karavana

Zašto baš ja

Pitanje svake žrtve akcenat je postavke predstave Andraša Urbana *Ruženje naroda u dva dela* u Subotici

www.kovacsattilaphotography.com

Najnovija predstava na programu Kritičarskog karavana, koji podrazumeva da grupa kritičara obilazi pozorišta izvan Beograda i Novog Sada i prati njihovu produkciju, bila je *Ruženje naroda u dva dela*, u režiji Andraša Urbana, po tekstu Slobodana Selenića, a u izvođenju Narodnog pozorišta u Subotici. Kritičarski karavan je projekat Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije, a pokrenut je pre tri godine s namerom da se nadomesti nedostatak relevantne i kontinuirane kritičke analize pozorišnih predstava rađenih u unutrašnjosti Srbije.

Ruženje naroda u dva dela Slobodana Selenića prvi put je izvedeno 1987. godine kad Slobodan Milošević dolazi na vlast, a Jugoslavija počinje zvanično da se raspada. Za *Ruženje naroda* pisac je odredio zatvor odmah nakon Drugog svetskog rata, dok su rane još sveže, a svi su u tom kavezu jednaki i osuđeni jedni na druge – i partizani i četnici. U središtu drame je priča o intelektualcu Slavoljubu Medakoviću, levičaru koji kao nepodoban dopada zatvora, pacifisti koji pod pritiskom okolnosti završava sa nožem u rukama. Drama se dešava na tri plana – u zatvoru, na dvoru kneza Miloša, a treći prati sudbinu majke i njene dve ćerke negde u Srbiji.

U najnovijoj postavci *Ruženja naroda*, u Subotici, Andraš Urban je isprepletao ova tri Selenićeva plana vodeći gledaoca tačno gde on hoće. U dramski predložak, kome je Urbanova predstava verna, dramaturškinja Suzana Vuković uklapa citate iz *Homogene Srbije* Stevana Moljevića, *Političkih uspomena* Dragoljuba Jovanovića i, naročito, *Poziva na pristupanje Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije*, koji je iz Londona uputio Petar II Karađorđević svom narodu. U predstavi igraju: Lazar Jovanov, Ljubiša Ristović, Vladimir Grbić, Dimitrije Dinić, Zoran Bučevac, Srđan Sekulić, Milan Vejnović, Jovan Zdravković, Igor Greksa, Jovan Ristovski i Leda Čegar – odličan i pažljivo izabran glumački tim u kome je svako po svom kvalitetu doprineo kreativnoj energiji predstave.

Andraš Urban *Ruženje naroda* režira oštro, uznemirujuće, bez udvaranja publici, jer zna da stvaralac koji ne zavisi od publike – kreira. Glavna nit njegove režije je sudbina levičara i intelektualca Slavoljuba Medakovića, koju opisuje kao "predstavu o stradanju jednog čoveka". Urban provodi gledaoca kroz buku i bes, da bi ga konfrontirao sa slikom o sebi.

Drama počinje u zatvoru među političkim zatvorenicima koji podseća da je Balkan tlo na kojem narodi mrze svoje gospodare, ali ih neprestano traže, što je zajedničko svim kontekstima drame: i onom u kome se dešava, i u kojem je Selenić piše, i u kojem je Urban režira. Publika je na sceni kao u crnoj kutiji – odlično rešenje scenografkinje Marije Kalabić. Naspram publike je crno-bela jugoslovenska zastava – zatvorska je stvarnost lišena boja ko god da njome gospodari. Kostimi (Marina Sremac) zatvorenika su crni, militantni i pokazuju da su svi zatvorenici isti po kazni koju služe. Samo ih znakovi na crnim krznenim kapama, kokarde ili zvezde, razlikuju, mada i oni nestaju u toj crnoj boji. Jedino pojava Kralja (simbol koji uvodi Urban) i njegov plavi plašt razbijaju zatvorsko crnilo. Kao i u ovom prvom planu predstave u zatvoru, kostimi Marine Sremac, bili oni svedeni ili raskošni, odgovaraju kontekstu priče i potkrepljuju narativ. Snažna muzika Irene Popović daje okvir predstavi, sve numere koje se pevaju (a pevaju se i partizanske i četničke pesme) ansambl peva poput grčkog hora dajući kontekst radnje.

Kada se podigne jugoslovenska zastava u boji, Andraš iz zatvorske stvarnosti uvodi predstavu u Srbiju kneza Miloša. Zastava je iste boje kao i Milošev kostim, inače maštovit i autentičan. Boja u Miloševoj Srbiji korespondira sa publikom pa sve što je društveno, što pripada višoj organizaciji, kao da je okrenuto protiv nas. Zato i nemamo svest da možemo rukovoditi sopstvenom sudbinom. Glumci ulaze u publiku da nas podsete da smo i mi ti koji su bili podeljeni, samo što nismo hteli to da vidimo.

Treći plan predstave je slika majke i dve ćerke koje su negde u Srbiji, na selu. Kćerke su prikazane kao lutke, zato što ne odlučuju o svojoj sudbini, a imaju sudbinu žrtve. Reditelj završava predstavu pitanjem stradale devojčice: "Zašto baš ja?" To je pitanje svake žrtve. A pitanje s kojim gledalac napušta salu je: gde je empatija nužna da bi ljudska vrsta preživela? ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Zlatni venci za princezu

Izložba fotografija arheoloških nalaza otkrivenih prilikom izgradnje solunskog metroa najava je kako će nađeno blago postati deo svakodnevnog života ovog grada

Za "Vreme" iz **Soluna**

Dugovekovni gradovi, ispod uličnog asfalta, zgrada i parkova, u svom stomaku čuvaju dokaze o svojoj prošlosti. Jedine prilike da je njihovi stanovnici otkriju su zemljotres, bombardovanje i gradnja. Pre deset godina, Solun je dobio ovu treću, najpovoljniju priliku, kada su počela arheološka iskopavanja zbog gradnje metroa na površini od 19.500 kvadratnih metara.

Solun ili Tesaloniki (gr. Θεσσαλονικη) najstariji je grad na Balkanu, stariji od Konstantinopolisa – Carigrada ili Istanbula. Spada u malobrojne evropske gradove koji postoje preko 2500 godina (što, recimo, nije slučaj s Atinom, koja je u srednjem veku bila selo i svedena na Akropolj). Zvanično, osnovan je 315. godine p.n.e. kada je makedonski kralj Kasandar povezao 26 naselja (Tumba, Termi, Kalamaria, Finikas i dr.), koja su se prostirala diljem Solunskog zaliva, i tom novom gradu dao ime Tesaloniki, po svojoj ženi, Filipovoj ćerki i sestri Velikog Aleksandra. Ime Solun, u prevodu – grad soli, ovom gradu dali su Sloveni koji su se na putu za jug u njemu prvi put susreli s morem.

Pomenuta arheološka iskopavanja, prekinuta pre dve godine, što zbog ekonomske krize, što zbog neslaganja između arheološke zajednice i kompanije Atiko metro i države oko toga šta sa arheološkim pronalascima, nastavljena su ovog leta. Bušilica Metropondikas, tj. miš koji buši metro, kako je Grci popularno zovu, ne prestaje da radi. Sledi odluke arheološkog saveta. Na nekim mestima kopano je i do dubine od 31 metra. Tako se došlo do slojeva iz pretklasičnog, klasičnog, rimskog, vizantijskog i otomanskog perioda, ali i do retkih dragocenih istorijskih nalaza iz perioda između dva svetska rata, kad je ovaj grad još bio kosmopolitski i multinacionalan. Naime pre Drugog svetskog rata, polovinu solunskog stanovništva su činili Jevreji, (pa je zato nazivan mali Jerusalim), iza njih su po brojnosti bili Grci, Turci i drugi Muslimani, Bugari, Franci, koji su bili većinom trgovci iz današnje Italije, Francuske i Holandije i drugi. Brojne civilizacije su za sobom u Solunu ostavile dubok trag.

Arheološkim iskopavanjima je otkriveno 1414 grobnica. Neki pronalasci zaprepašćuju svojim sadržajem i činjenicom da nisu bili pokradeni tokom hiljada godina. Recimo, u grobnici ispod biblioteke Aristotelovog univerziteta pronađeno je osam zlatnih venaca koji su pokrivali telo mlade devojke od glave do pete. Smatra se da je to najverovatnije grobnica neke makedonske princeze, jer ni u jednoj do sada pronađenoj, uključujući i Filipovu u Vergini, nije bilo toliko zlata. Iskopavanjima je, takođe, pronađeno mnogo kovanog novca iz vremena klasičnog perioda, ali i iz vremena Aleksandra Velikog. Prilikom izgradnje stanice metroa u ulici Agia Sofia, otkrivena je kaldrma iz doba Kasandra, po kojoj se vide urezani tragovi točkova iz onog vremena.

Dr Melina Paisidu, vizantinolog i profesor na solunskom Aristotelovom univerzitetu gde predaje topografiju vizantijskih spomenika Soluna, smatra da je otkriće monumentalnih mermernih ploča iz šestog veka od ogromnog istorijskog značaja. To su ploče kojima je proširena Egnatija ili Centralni put (Μέση Οδός) – važna saobraćajnica iz rimskog perioda. Danas su one izvor istorijskih tekstova o životima lokalnih svetaca kao što su sveta Teodora i Sveti Dimitrije (zaštitnik

Soluna), o svakodnevnom životu stanovnika, o Agori, o velikoj trgovačkoj raskrsnici Istoka i Zapada. "Sada je moguće povezati Egnatiju s radnjama i velikim crkvenim i manastirskim zdanjima koja su je oivičavala." Kao i većina grčkih arheologa i ona smatra da je važno da monumentalni pronalasci ostanu na svom mestu zato što "reprodukcija arheologije u veštačkoj sredini kao što je muzej znači gubitak originalnosti i samim tim to više nije arheologija. Samo u svom autentičnom prostoru spomenik progovara."

Kompanija Atiko metro i gradske vlasti obećavaju da će u blizini najznačajnih arheoloških otkrića biti izgrađen muzej Metroa, i to u džamiji Hamze-bega na uglu ulica Egnatije i Venizelu, poznatoj i kao Alkazar. Priprema se i izložba fotografija arheoloških pronalazaka iz metroa, koja će biti otvorena u centru grada na otvorenom prostoru, u vreme božićnih i novogodišnjih praznika.

Predviđeno je da svaka stanica metroa ujedno bude i mali muzej bogatog istorijskog i kulturnog nasleđa ovog grada.

Solunski metro je trenutno i najveći grčki državni projekat. Zapošljava nekoliko hiljada radnika, koštaće oko 1,5 milijardi evra, a finansira se iz državnog budžeta i uz pomoć kredita Evropske investicione banke. Isprojektovan je da prevozi 250.000 putnika dnevno, i da njegova centralna linija kreće od zapadnog dela grada sa železničke stanice, do aerodroma na istoku.

Prema najnovijim obećanjima, metro će biti završen 2020. godine. U skeptičnim komentarima slučaj "solunski metro" se poredi sa "pravom slikom grčke stvarnosti, jer se ni posle deset godina još ne vidi kraj radovima na projektu koji bi, da se dešava u Evropi, već odavno bio gotov". Grčko-francuska kompanija Atiko metro, tvrdi da više neće biti zakašnjenja, da su se dogovorili sa arheolozima, i da metro nastavlja da se gradi punom parom, sa svim potrebnim arheološkim nadzorima. Janis Milopulos, novi predsednik kompanije, izjavio je da će metro biti gotov u prvoj polovini 2020. godine, jer "metro nije samo jedan savremeni tehnološki i tehnički, nego pre svega ekološki, kulturni i civilizacijski projekat, jedna šansa za Solun da pronađe svoj novi identitet." ¶

MILICA KOSANOVIĆ

Povodom godišnjice smrti Fredija Merkjurija

The show must go on

Gde su sve završile pesme koje su proslavile Queen i ko ih peva kod nas

Bohemian Rhapsody u reklami za Hajneken pivo, *Under Pressure* u reklami za Koka-kolu pod pritiskom ispod čepa, *We Are The Champions* sankcionisana za upotrebu u izbornoj kampanji Donalda Trampa za američkog predsednika – eto gde su Queen pesme završile četvrt veka nakon smrti njihovog (ko)autora i izvođača. Ima toga još. Nikol Kidman peva *Show Must Go On* u mjuziklu *Moulin Rouge*, a pingvini *Somebody To Love* u crtiću *Happy Feet*. Stefani Germanota uzima umetnički pseudonim Ledi Gaga po pesmi *Radio Gaga*, dok Kejti Peri tvrdi da je svoj izvođački imidž osmislila po vamp junakinji pesme *Killer Queen*. Neurolog doktor Jakob Jolij otkrio je da je *Don't Stop Me Now* prototip srećne pesme zato što tempom između 140 i 150 bitova u minutu podiže raspoloženje. Rita Ora na pitanje u čiji bi se orman najradije zavukla da pokupi krpice, navodi Madonin i Fredijev.

Rođen u zoroastrijskoj porodici kao Faruk Bulsara u Zanzibaru 1946. godine, mali Fredi je već u pelenama postigao prvi medijski prodor, budući da je na konkursu za najlepšu bebu Zanzibara proglašena upravo njegova fotka. Po izbijanju rata seli se sa roditeljima u London gde upisuje Odsek za grafički dizajn umetničkog Ealing koledža koji (i pored tvrdnje da jeste na unutrašnjem omotu albuma *Barcelona*) nikad nije završio. Njegov kolega s koledža pevač Tim Stafel napušta trio grupu Smile i Freddie moli bubnjara Rodžera Medousa Tejlora i gitaristu Brajana Harolda Meja da zameni Stafela. "Pa umeš li ti uopšte da pevaš?", pitali su ga, zato što je Fredi već bio izbačen iz grupe Wreckedge kao neadekvatan pevač. Na probi sa Mejom i Tejlorom, njegov ih je vibrato više asocirao na ovcu koja bleji nego na glas koji su hteli da slede, ali je njegov gotovo sumanuti entuzijazam odneo prevagu.

Fredi je bendu Smile doneo i prvu autorsku pesmu, *Stone Cold Crazy* – spori bluz s parodičnim stihovima. "Pa kad si već ti tako sav frenetičan, neka bude i pesma", rekao je Brajan Mej i, ubrzao. Tako je nastala prva proto speed metal pesma koju je i Metallica kasnije uvrstila kao B stranu svog verovatno najvećeg hit singla.

Kad je kavijaturistu Faruka Bulsaru zamenio Džon Dikona (koga su potpisivali kao Đakon Jovan), ime Smile im je postalo pretesno: Tejlor je hteo da se zovu *Rich Kids*, a Mej je predlagao *Grand Dance*. Fredi je opet imao sumanutu ideju koja će ih zaseniti. Pošto su ga svuda kao vidno feminiziranog zadirkivali da je ženskasti homoseksualac, u tadašnjem slengu *QUEEN*, Bulsara je insistirao da ovu tačku socijalne ahilove pete pretvore u tvrdo kemp uporište. Ostalima se dopala ta tabu dvosmislica koja je osim Fredijeve seksualne (dez)orijentacije između dva pola mogla da referira i na kraljicu Elizabetu, najmoćniju figuru kraljice u igri šaha, kartu kraljice... Muzički kritičari su bili zgroženi. Ali, ovladavši suvereno sa svojih nekoliko oktava, pomerajući granice dotadašnje multitrak studijske i pionirske video-produkcije, ekscentrični Fredi i njegov minuciozno harmonični bend skarednog imena, ušli su u sve pop topliste i muzičke priručnike.

Dvadeset godina, dvesta punih stadiona i dve kompilacije globalno omiljenih najvećih hitova kasnije, Fredi koji je uzeo novo prezime iz stiha svoje pesme *My Fairy King*: "Oh mother Mercury look what they done to me" – Mercury, umro je 24. novembra 1991. godine od zapaljenja pluća izazvanog HIV virusom. Iako je njegova biseksualnost čitana isključivo kao pleonazam u predominantnom gej »

domenu, Fredi je svu svoju imovinu pa čak i svoj pepeo ostavio svojoj partnerki, a ne partneru – nekadašnjoj verenici Mari Ostin.

Koncert u njegovu čast (u kom su učestvovale i holivudske zvezde Liz Tejlor i Lajza Mineli) 20. aprila 1992. pratili su skoro svi koji su imali televizor, isto kao i sedam godina ranije, 13. jula 1985, kad je Merkjuri briljirao sa svojim bendom na Live Aid koncertu za gladne u Africi parafrazijajući intro za *Banana Boat Song* Harija Belafontea.

Kako to u muzičkoj industriji obično biva, u smrti je postao još popularniji nego za života, te su ga isti novinari koji su ga ranije omalovažavali, sad kovali u zvezde. Đakon Jovan je potom okačio svoje adidas patike o klin i otišao u rokenrol mirovinu, a ostatak klape je, pod pritiskom starih i novopridošlih fanova, bio primoran da nastavi sa novim pevačima (Anastasija, Pol Rodžers, Adam Lambert, Džesi Džej). Tako u tom zamajcu nostalgije bez Fredija, Queen skoruju čak dva *number one* hita, s Džordžom Majklom i boj bendom Five, što ih dovodi do nesvakidašnjeg rekorda: imaju pesmu na prvom mestu top-liste u sedamdesetim, osamdesetim, devedesetim i dvehiljaditim, s čim niko drugi nije mogao da se pohvali.

I naši narodnjaci odma' su pronašli svoju nepresušnu treš i kemp inspiraciju u "Kvinovcima": Keba koji je obradio *Mustapha* u *Ložač ugljena*, Lela Andrić koja je prepevala *We Will Rock You* u *Sunce uvek sja*, Ceca *Another One Bites The Dust – Ljubav fatalna*, Lepa Brena *Tie Your Mother Down – Jagnje moje malo nije nam se dalo.* Hari Mata Hari *Hammer To Fall – Ne bi te odbranila cijela Jugoslavija*, Bijelo Dugme je pretočilo *Liar* u *Eto baš hoću*, Tonči Huljić je preradio *You Don't Fool Me* u duet Jelene Rozge i Mladena Vojčića Tife *Obećanja*, Lajbah *One Vison* u *Rođenje nacije* na nemačkom, a Đorđe Balašević *I Want To Break Free* u panagirik svojoj supruzi – *Olivera.*

Pred smrt, Fredi je svom menadžeru u vidu amanetske instrukcije rekao: "Radite sa mojom muzikom šta god hoćete samo da to ne bude dosadno." Muzika naših izvođača, mora se priznati, ako ništa drugo – nije dosadna uopšte! ¶

MLADEN KALPIĆ

Donald i Hilari kao

Opera počinje da izgleda i da se "ponaša" kao televizija: kompozitori grade svoja dela na medijskim događajima, pa su operski likovi postali Berluskoni, papa, Putin, Klinton, talibani, Ledi Gaga...

Za "Vreme" iz **Amsterdama**

Nekada su opere znale da veličaju grandiozne persone ili njihove podvige. Danas opera postaje pevajuće kritičko ogledalo, ekran na kome su u operske likove proizvedeni političari, predsednici, predstavnici, televizijske figure, i ostale medijske ličnosti. Dva nedavno održana koncerta u Holandiji pokazala su da je odnos između televizije i "klasične muzike" otvoreno polje koje donosi uzbudljive inovacije, naročito mediju opere. Holandski kompozitor Jakob ter Feldhaus (umetničko ime Jacob TV) stvara dela koja balansiraju između popularne i "klasične" muzike, a kritički je nastrojen prema materijalizmu zapadne kulture i banalnosti medija, naročito televizije. U holandskom srednjovekovnom gradiću Den Bošu je 8. novembra, tokom američke izborne noći, u okviru festivala November Music izvedena Ter Feldhausova rijaliti opera *The News* (*Vesti*, 2012).

Reč je o delu u kome je uživo izvođena muzika sinhronizovana sa ne-fikcionalnom slikom iz internacionalnih medija, dok je muzički tok zasnovan na ritmu govora. Drama je konstruisana korišćenjem odlomaka vesti u kojima govore političari, naučnici, televanđelisti, atletičari, i razni "selebritiji" koji diskutuju događanja, od globalnog zagrevanja, do kreditne prezaduženosti, od pitanja rata i mira do trivijalnosti, tako pokazujući opsesiju zapadnog društva javnom slikom, slavom, katastrofama i moralisanjem. Na sceni je muzički ansambl (tri saksofona, truba, trombon, udaraljke, bas-gitara/ kontrabas, flauta, klavir, gitara i dve pevačice, uprizorene kao voditeljke televizijiskog programa). Iza njih je projektovan video od niza TV fragmenata vesti.

Dakle: američka je izborna noć, prostor nekadašnje fabrike slatkiša u Den Bošu i Jacob TV: stekli su se uslovi za opersku karikaturu poznog kapitalizma. Te noći jedan od operatizovanih "priloga" *Vesti* je zasnovan na odlomcima izbornih obraćanja Donalda Trampa i Hilari Klinton. Upečatljiva je petlja u kojoj Tramp manijakalno ponavlja "I am your voice" (Ja sam vaš glas). Nakon toga Hilari "tercira": "We'll fix it together" (Popravićemo to zajedno). I muzički i vizuelni jezik koji su korišćeni rade sa estetikom kiča. Međutim, reinvencija, ponavljanje i taloženje kiča na kraju imaju antikič dejstvo. Govoreći jezikom kiča Jacob TV govori o odsustvu mere. Ali, mera se ipak pojavljuje

operski junaci

u njegovim višestrukim audio-vizuelnim montažama i dozirana je ironijom koju mladi izvođači, studenti Fontis konzervatorijuma odlično osećaju i interpretiraju.

Tako je Jacob TV verovatno postao prvi kompozitor koji je operatizovao najnovijeg američkog predsednika, i to u izbornoj noći dok ovaj još nije bio izabran. Iako je delo zabavno usled parodije banalnosti i stereotipa, ono me je ipak ostavilo sa osećanjem nemira i melanholije, jer materijali koji se kandiduju za ulazak u ovakve karikatura-vesti su nepregledni...

Nekoliko dana ranije, 2. novembra, u Amsterdamu, u Muzičkoj zgradi, harfistkinja Lavinija Mejer je održala koncert na čijem su programu takođe bila dela Jacob TV-a. Melanholija koja se nametnula kao osnovno osećanje nakon *Vesti* u Den Bošu, bila je i crvena nit ovog koncerta u Amsterdamu. Solo na harfi otvorio je koncert delom *Saudades*, neprevodivom portugalskom rečju koja ukazuje na produbljenu melanholiju, nostalgiju povodom nedostatka osobe, mesta ili vremena. Koncert je završen svetskom premijerom dela *Harper Songs* za mecosopran, harfu i dvoje perkusionista, koje melanholiju razobličava do osećanja spokoja. Najupečatljivije delo te večeri, međutim, bilo je *Gradovi menjaju pesmu pitica* (2007) za harfu, marimbu, traku i video. Ono gotovo da bi se moglo svrstati u operu zajedno sa *Vestima*. Audio-snimci uznemirenih vokala uz dokumentarni video-materijal otkrivaju urbane američke "ženske priče" sa ruba zakona koje govore o prostituciji, drogama, patnji, kriminalu. Slike američkih predgrađa, otežani, uznemireni glasovi, socijalni milje i "ugodna" pratnja harfe i marimbe grade kič-paket kapitalističkog realizma. I u ovom delu televizijski izraz biva razgrađen i remontiran u audio-vizuelni spektakl koji pravi otrežnjujuće rezove u razumevanju društva u kome nastaje. Stiže se do televizija posle televizije.

U vreme kada se pojavila prva TV opera (opera komponovana za televizijsku produkciju) *Amahl i noćni posetioci* (1951) Đankarla Menotija. medij televizije je bio etabliran i nije bilo sumnji oko toga šta on jeste i kako funkcioniše. Danas se televizija suočava sa transformacijom u doba interneta, a opera živi svoj drugi život nakon "smrti" koja joj je više puta prognozirana. Na delu je operatizovanje televizije koje kompozitori grade na medijskim događajima, uglavnom događajima iz vesti, a pritom se poigravaju estetikom televizijskog izraza kroz koji je vest plasirana. Opera počinje da izgleda i da se "ponaša" kao televizija iako nije napravljena za televizijski medij. Neki od najupečatljivijih primera su "CNN opere" Džona Adamsa i Pitera Selersa, video-dokumentarne opere Stiva Rajša i Beril Korot, pomenuta rijaliti opera *Vesti* i jednominutne opere (2012–2014) holandskog kompozitora Mišela van der Aa. Na tragu operatizovanja televizije Mišel van der Aa pravi jednominutne operske karikature koje su višeznačni portreti osoba ili događaja koji su imali značajan nacionalni ili internacionalni medijski upliv: na primer, božićno obraćanje naciji holandske kraljice Beatris, portret holandskog kriminalca Vilema Holedera, neobjašnjivi nestanak malezijskog aviona MH 370, tragedija čileanskih rudara koji su danima bili zarobljeni ispod površine zemlje... Sve ove opere su izvedene uživo u televizijskom studiju, a u okviru serije sličnih poručenih dela u okviru holandske mreže VARA.

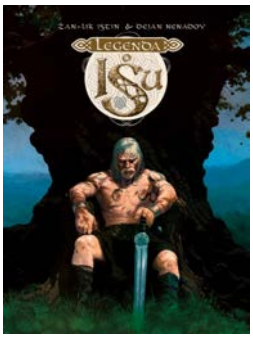
Operski likovi Jacob TV-a su postali Berluskoni, papa, Putin, Tramp, Klinton, talibani, Ledi Gaga, razni TV voditelji. Oni verovatno nisu očekivali da će na ovakav način propevati. Iz razgovora sa kompozitorom saznajem za cenzurisanje *Vesti* pre izvođenja u Italiji i u Rusiji. Politički pritisci u umetničkoj sferi svedoče o tome da navedeni junaci osećaju neprijatnost u operskoj situaciji. Ne mogu a da ne zamislim plejadu potencijalnih domaćih operskih karaktera. ¶

JELENA NOVAK

Besplatna tranzitna viza za Katar za putnike Qatar Airwaysa

Avio-kompanija Qatar Airways je u saradnji sa Turističkom organizacijom Katara svim putnicima koji tranzitiraju preko Hamad International Airporta u Dohi omogućila da apliciraju za besplatnu tranzitnu vizu. Putnici koji imaju čekanje u Dohi duže od 5 sati, od 1. novembra 2016. godine mogu da apliciraju za besplatnu vizu za Dohu i namenski se zadrže i upoznaju grad u trajanju do 96 sati, a potom da nastave svoje putovanje. Putnici mogu aplicirati za vizu u predstavništvu Qatar Airwaysa ili onlajn. Uslov koji putnik mora da ispuni kako bi mogao da aplicira za vizu je kupljena karta za putovanje Qatar Airwaysom do bilo koje destinacije u mreži ove avio-kompanije sa presedanjem u Dohi. Zahtevi za vizu mogu se predati najmanje sedam i najviše 90 dana pre planiranog dolaska u Dohu. Viza važi za jedan ulazak, a putnik mora da poseduje kopiju odobrene vize prilikom ukrcavanja na let i po dolasku u Katar.

Strip

Iza velikog talasa

***Legenda o Isu* Žan-Lika Istina i Dejana Nenadova, priča o prethrišćanskom kralju Gradlonu, između istorije i predanja**

Francuski strip-scenarista Žan-Lik Istin jedan je od autora koji se bave legendama o paganskim svetovima prethrišćanske Evrope. U tri nastavka serijala *Legenda o Isu* (*Ys – la legende*), Istin se bavi ličnostima i mestima iz keltske mitologije, i time nastavlja priču započetu u svom prethodnom serijalu *Druidi* (*Les Druides*). Novosadska izdavačka kuća Komiko objavila je nedavno *Legendu o Isu* u okviru edicije "Visoki napon". *Legendu o Isu* je grafički realizovao novosadski strip-umetnik Dejan Nenadov, a naslovnu ilustraciju zagrebački autor Esad Ribić.

ZALJUBLJENA U MORE

Grad Is je po predanjima podigao kralj Gradlon, vladar Kornuaja u Bretanji, za svoju ćerku Dahut. Pojedine legende su zapamtile da je grad podignut još hiljadama godina pre vladavine kralja Gradlona, a da ga je on obnovio i podario Dahut. Is je bio najlepši grad u Evropi, kako tvrde legende, ali ogrezao u razvratu i grehu tokom vladavine princeze Dahut, koja se može opisati najblaže kao bludnica, kao što je, na primer, Hodorovski opisao glavnu junakinju *Stradanja Diosamante* ("Vreme" 1331, *Agonija i ekstaza*). Prema priči, za propast grada Isa odgovorna je Dahut – zbog ljubavi, ludosti, naivnosti, pa čak i šurovanja sa đavolom. Dahut je, po legendi, bila zaljubljena u more. Otvorila je kapije luke i dopustila ogromnom talasu da zbriše Is sa lica zemlje. Po jednoj legendi, Gradlon je uspeo da spase svoju ćerku, ali ju je zatim bacio sa litice. Dahut se nakon toga pretvorila u sirenu.

Istorijski izvori i predanje slažu se u dve stvari – da se Is nalazio blizu obala Bretanje, moguće čak u zalivu Durnanez, i da ga je u periodu vladavine Gradlona i Dahut progutalo more. Mit i istina se slažu i da je Gradlon prvo poštovao paganstvo, ali da je pri kraju života prihvatio hrišćanstvo. Zapamćeno je da je Gradlon svoje poslednje dane proveo u Kemperu, gde se danas uzdiže velelepna gotička katedrala posvećena Svetom Korentinu. Na jednom od njenih lukova nalazi se statua vladara na konju – kralja Gradlona. Po legendi, Gradlon je na tom mestu ispratio na počinak u paganskom pogrebnom ritualu poslednjeg druida, da bi nakon toga primio hrišćanstvo i podigao crkvu.

IZDAJA, OSVETA I POTOP

Žan-Lik Istin i Dejan Nenadov prepliću razne legende o Gradlonu i Isu u epsku sagu na skoro 150 kolornih tabli stripa. Radnja obuhvata nekoliko decenija, a narativ je predstavljen iz ugla pripovedanja ostarelog kralja Gradlona hrišćanskom svešteniku. Priča je podeljena na tri segmenta njegovog života, u svakom albumu po jedan: u prvom Gradlon stasava u ratnika i biva suočen sa izdajom i gubitkom svega što ga okružuje, pa otud i naslov *Izdaja* (*Trahison*). Drugi tom, *Osveta* (*Vengeance*), je o osveti Gradlona i njegove ćerke – Istin se odlučio za njeno ime Ahes, koje se u legendama ređe javlja od Dahut. Tek u trećem i najdužem albumu, *Potop* (*Deluge*), Istin konačno smešta svoje aktere u Is i pripoveda o usponu i padu ovog mitskog grada. Upravo zbog toga, *Legenda o Isu* je mogla da se zove "Legenda o Gradlonu" jer je upitno u kolikoj meri je Istin uspeo da prenese oniričkí osećaj da je grad Is sve vreme na neki način *dozivao* aktere stripa. Evidentno je da je to bila namera scenariste, ali se svela na nekoliko usputnih referenci u drugom albumu, na čijoj poslednjoj tabli se i prvi put pominje ime grada Isa. Veći deo serijala odigrava se u tipično konanovskom narativu, i to u tolikoj meri da Gradlon čak i vizuelno podseća na Bjuseminog Konana Simerijanca. (Nenadov je i istakao da je njegov rad na *Legendi o Isu* predstavljao omaž umetnosti Džona Bjuseme.)

Priča je ispripovedana na tipično evropski način, u duhu stripova frankofone škole: narativ zalazi dublje u psihologiju glavnih junaka, često pomoću šokantnih detalja, zatim tu je već pomenuta odluka scenariste da naraciju prepusti samom Gradlonu, ali i brojni drugi gradivni elemenati poput montaže i ritma priče.

Autori konstruišu grad Is tako da podseća na Vavilonsku kulu, prikazujući ga kao mesto biblijskog bluda i razvrata. Istin je ponudio romantičarsku predstavu o paganskom druidizmu nasuprot dekadentnom i agresorskom hrišćanstvu, a sukob ova dva duhovna sveta naročito ističe u trećem albumu. Vizuelni identitet *Legende o Isu* može se okarakterisati kao mejnstrim. Dejan Nenadov je ostvareni umetnik u svetu stripa, počev od *Elazara* objavljivanog osamdesetih, stripa kultnog statusa. Pored već pomenute reference na Konana Džona Bjuseme, Nenadov je obogatio serijal crtežom koji u potpunosti odgovara žanru i stilu, a nekoliko ilustracija na celoj tabli su u najmanju ruku impresivne. Njegov crtež često oscilira od neverovatne detaljnosti ispunjene tankim konturama i šrafurama, do užurbanog i dinamičnog krokija. Deo zasluga za vizuelni identitet svakako ide koloristi Akselu Gonzalbu, koji je podigao crtež na još viši nivo.

Esad Ribić je autor tri ilustracije na naslovnicama. Ribić je ostvario svetsku karijeru radovima za izdavačku kuću Marvel, posebno na *Srebrnom letaču*, *Toru* i miniseriji *Secret wars* iz 2015. godine. Ribićeva ilustracija krasi i integralno izdanje *Legende o Isu* u izdanju Komika, sa ostarelim kraljem Gradlonom na njoj, tela išaranog plavim piktskim tetovažama i magičnim mačem Avelom u ruci, koji je u stripu sâm iskovao i zaštitio magijom ogama.

Istin i Nenadov su *Legendom o Isu* stvorili veoma zanimljivu varijaciju mitova o kralju Gradlonu, princezi Ahes / Dahut i gradu Isu, neopterećenu lekcijama iz istorije i narodnim predanjima. Njihov serijal dostigao je jedan od najvažnijih ciljeva devete umetnosti – želju za ponovnim čitanjem. I to mu je najvažnija preporuka. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Kad sreća stane

Loto je igra verovatnoće. Nisam toliko sposoban matematičar da utvrdim kolika je tačno verovatnoća da se u dva dana zaredom dogode tehnički problemi prilikom prenosa izvlačenja. U ponedeljak je zakazao Bingo, a u utorak Loto. Kad krenu kola nizbrdo, verovatnoća havarije se povećava, a ja se pitam, šta li će to biti treće sranje u nizu, jer kockari tvrde da sreća i nesreća uvek dolaze u nizovima.

Za TV manijake, stvar je bila posebno zanimljiva.

Problemi sa Lutrijom Srbije postoje na više različitih nivoa. Oduvek je to bila kasica-prasica za vladajuće garniture, a opravdano se sumnjalo da Lutrija finansira rad političkih stranaka – doduše zaobilaznim načinima.

Na Bingu je trokirao bubanj i zaglavila se loptica sa brojem 69. Posle desetak minuta, koji su izgledali kao sati, drama je postala opipljiva. Članica komisije je u izrazu paničnog napada, voditeljka zapomaže da Škorić nešto učini, bubanj šlajfuje – i onda eureka! Kad zakaže tehnika, tu je ljudska ruka –tehničar sa hirurškom rukavicom i povezom preko očiju izvukao je ostale loptice. Rukavica je da ne napipa brojeve, a maska je pozajmljena od "Snajki", gde učesnice rijalitija nose povez da bi lakše zaspale pod svetlom – stara rijaliti fora.

Zaključak, eto desilo se, ne ponovilo se, sve je regularno.

Ali ne lezi vraže, već sutradan na izvlačenju Loto kombinacije na RTS-u sve počelo normalno, a onda... Otkazala je grafika, nema prikaza izvučenih brojeva, ovaj put voditeljka tužno pogledava, a krupni plan gospodina Škorića koji moli za strpljenje postaje sve veći. Pomislio sam da restartuju računar, ali taj sistem nikako, da izvinete, da se digne. E, da je tu Suzana Mančić, ona bi lepo zapevala "Ogledalce" i sistem bi proradio ko Simica. Nema prekida prenosa, da narod ne pomisli ko na Titovoj sahrani, da ga nisu stavili u grob već je i danas živ i odmrznuće ga zajedno sa onim švercovanim polutkama što su stigle u luku Bar.

Kad krenu kola nizbrdo, verovatnoća havarije se povećava, a ja se pitam, šta li će to biti treće sranje u nizu, jer kockari tvrde da sreća i nesreća uvek dolaze u nizovima

Lutriju je poslednji put u gluvo doba noći krečio sadašnji poslanik Đuka, pa mu od tada ostade nadimak – moler. Primetno je da su nove reklame za Loto mnogo skromnije producirane, a Premijer povremeno preti prodajom ovog javnog preduzeća. Zato je valjda svaki tehnički gaf u Lutriji protumačen kao pokušaj da se diskredituje i rasproda uspešno domaće preduzeće. Zato su valjda ovih dana u žiži Galenika i Lutrija, dve firme u društvenom vlasništvu o čijoj sudbini se odlučuje. Galenika je toliko na izdisaju, pa je od nekadašnjeg giganta danas ostao samo gigantski dug – za šta, opet simptomatično, niko nije zvanično odgovoran. Rate kredita će pojesti ovu kompaniju, koju niko ne želi da kupi sa tolikim tegom dugova oko vrata. Po svoj prilici ćemo dugove namiriti mi – građani, parama iz budžeta.

Sa Lutrijom je, izgleda, situacija bolja jer se beleži rast dobiti. Loto je takođe i odličan lakmus-papir za stanje u društvu. Naši loto dobitnici se čuvaju poput haških svedoka, dok čitavi gradovi pokušavaju da odgonetnu koji je to sugrađanin preko noći inkognito postao milioner. Okiti se prodajno mesto, novinari intervjuišu prodavačicu – ona opisuje fotorobota, misterioznog dobitnika i onda sledi novo kolo i nova šansa.

Ugovor sa Lutrijom o prenosima izvlačenja Lota i Binga je za svaku televiziju ozbiljan izvor prihoda. Ti prenosi su se seljakali sa RTS-a, Pinka, preko Prve i sada su konačno bratski podeljeni, Loto na RTS, Bingo na Happy televiziji. Nova Loto devojka je izabrana, nakon što je godinama čitala vremensku prognozu, dok je na Happyju angažovana jedna od voditeljki opšte prakse sa te televizije.

Kao što rekoh, Ljubomir Škorić, čovek koji se decenijama brine o regularnosti izvlačenja, imao je veoma stresnu nedelju.

Nakon višeminutne agonije, koja je izgledala kao večnost, sistem je proradio i nije bilo potrebno da se primeni manuelna Škorićeva metoda sa Happyja.

Nije mi namera da insinuiram bilo kakvu neregularnost u vidu nameštanja, ili manipulacije rezultatima. Pitam se samo, da li je moguće da Lutrija Srbije, uz tolike uplate nije u stanju da organizuje kvalitetniju tehničku podršku za igre na sreću. Konačno, od tih igara značajna sredstva idu u budžet, jer su tu stope oporezivanja prilično visoke. Pitam se zašto onda izvlačenja već decenijama nisu osmišljena kao TV šou – jer je tu gledanost praktično zagarantovana. Imate pare od Lutrije i pare od reklama, potrebno je samo da se upriliči narodno veselje.

Danas bi se, osim pevanja i skečeva, ovakav TV program mogao obogatiti i humanitarnim elementom, gde bi se svake nedelje određena suma donirala za konkretan cilj. Ukratko, postoji bezbroj mogućnosti da Loto i Bingo ne izgledaju kao krupni plan loptica, voditeljkine haljine ili sreće iz srca Zemuna – kao da je u pitanju tombola u lokalnom sportskom klubu.

Ili ćemo opet čuti onu Loto poslovicu – više sreće u sledećem izvlačenju! ¶

Evropska unija i Brexit

ZA ČAŠU PROŠEKA

Britanija bi mogla da profitira od Brexita samo ako se EU raspadne, što u ovom trenutku ne izgleda sasvim neverovatno

Fotografije: AP

PUTUJ EVROPO: Britanska premijerka Tereza Mej

Punih šest meseci nakon što su se Britanci tesnom većinom izjasnili za izlazak iz Evropske unije, nedoumice o budućim odnosima Londona i Brisela se uporno množe. Dok Vlada Njenog veličanstva uporno izbegava da kaže da li uopšte ima plan za izlazak, jedina konkretna odluka stigla je iz Visokog suda (najviše sudske instance u VB), koji je presudio da Vlada mora da zatraži odobrenje od Parlamenta pre nego što aktivacijom famoznog člana 50 Luksemburške povelje formalno pokrene proceduru razvoda od EU. Uprkos najavama premijerke Tereze Mej da bi član 50 mogao biti aktiviran na proleće sledeće godine, sudska odluka će nesumnjivo odložiti taj potez, jer je nadležni parlamentarni odbor tek formiran, a dok se predlog pripremi i stavi pred poslanike, mnogo će Temze proteći ispod Londonskog mosta.

Ukratko, Britanija i EU su trenutno u situaciji supružnika od kojih jedan insistira na razvodu, ali još nije podneo zahtev i odbija da razgovara o starateljstvu nad decom i podeli zajedničke imovine, dok u međuvremenu nastavljaju da žive pod istim krovom. U stvari, prilično je jasno šta Britanija hoće – ostanak na zajedničkom tržištu, uz oslobađanje obaveze da prima doseljenike iz EU i uplaćuje doprinose – ali je podjednako jasno da to ne može da dobije. London bi, po onoj staroj engleskoj poslovici, i da pojede kolač i da ga sačuva, ili po onoj našoj "i jare i pare". Kad su iz Brisela poručili da to jednostavno nije moguće, London je zaigrao na kartu sklapanja odvojenih sporazuma o slobodnoj trgovini sa individualnim članicama – i opet igrao tropa.

Dobar primer za ovo predstavlja razgovor koji je britanski šef diplomatije Boris Džonson nedavno vodio sa Italijanom Karlom Kalendom, ministrom za ekonomski razvoj. Džonson je italijanskog kolegu pokušavao da ubedi da Britanija i Italija sklope separatni sporazum o slobodnoj trgovini. "To ne može", odgovorio je Kalenda, koji je i izvor ove anegdote. "Tim gore po vas, jer onda ćete izvoziti manje prošeka", rekao je Džonson, koji inače važi za ljubitelja italijanskih vina. "Tako je", odgovorio mu je kolega, "mi ćemo izvoziti manje prošeka u jednu zemlju, a vi ćete izvoziti manje ribe sa krompirićima u 27 zemalja EU." Kalenda je na kraju dodao da ga je bilo malo sramota što se o ozbiljnim stvarima razgovara na tom nivou.

NI JARE NI PARE

Teško je oteti se utisku da se Džonson, ali i ostali članovi Vlade koja treba da pripremi Brexit, uopšte nisu potrudili da se informišu o osnovnim zakonima EU, jer bi inače znali da se slobodno kretanje robe nikako ne može odvojiti od slobodnog kretanja ljudi, kao i da je članicama EU strogo zabranjeno da ulaze u trgovinske odnose na bilateralnom nivou (videti tekst o evropskim integracijama u ovom broju). Zatim, trebalo je da znaju da je to i politički nemoguće, jer bi ustupak Britaniji zahtevao saglasnost svih članica i izmenu Lisabonskog sporazuma, što je teško, ako ne

EKSER U KOVČEG EU: Marin le Pen

i nemoguće zamisliti. U stvari, ono što je Džonson tražio od Kalende je ništa manje nego da Italija istupi iz EU u zamenu za pristup britanskom tržištu, a to nije cena koju bi platila ijedna članica.

Još pre epizode sa prošekom, premijerka Mej je pokušala da iza scene sa Nemačkom dogovori poseban sporazum o slobodnoj trgovini za automobile. Ona se pritom uzdala da će veliki nemački proizvođači kao što su Mercedes i Be-Em-Ve, čije proizvode Britanci rado kupuju, formirati moćni lobi i prinuditi vladu Angele Merkel da na takav sporazum pristane. Odgovor je stigao sasvim javno, od ministra finansija Volfganga Šojblea, drugog najmoćnijeg Nemca posle kancelarke. "Nema biranja a la kart", poručio je Šojble preko "Fajnenšel tajmsa". "Ili ceo jelovnik ili ništa." Sem toga je ukazao da nema ni govora o tome da Britanija prestane da plaća članarinu za učešće na tržištu sve dok formalno ne izađe iz EU i najavio da će nakon izlaska londonskim finansijskim firmama (koje čine veliki deo britanske privrede) biti uskraćena dozvola da slobodno pristupaju evropskom tržištu kapitala.

Osim zakonskih, postoji i čitav niz jakih političkih razloga da Brisel zauzme tvrd stav prema Britaniji, čak i ako bi se zakonske prepreke za takozvani "meki Brexit" mogle nekako zaobići. Najpre, ustupak Britaniji, bilo po pitanju migracija ili separatnih trgovinskih sporazuma, svakako bi ohrabrio druge članice da zatraže isto za sebe. Drugo, ohrabrio bi i druge moćne svetske privrede van EU, kao što su SAD, Japan i Kina, da kao nečlanice traže isti status kao i Britanija. I treće, poslednje što EU priželjkuje jeste da Britanija izađe iz Unije bez teških posledica za svoju privredu, jer bi to moglo da pokrene lavinu referenduma po uzoru na Brexit i na kraju dovede do potpunog raspada EU. U svemu tome, Britaniji ne pomaže što se stavovi Londona u Briselu doživljavaju kao arogantni i neozbiljni, kao ni Džonsonovo javno oduševljavanje likom i delom pobednika na američkim izborima Donalda Trampa, koga gotovo svi u Evropi doživljavaju kao pretnju.

KALENDAR KATASTROFE

U stvari, primećuju neki analitičari, Britanija možda igra upravo na tu kartu – mogućeg raspada EU – i zato namerno otežе početak pregovora o izlasku. Uzimajući u obzir rast desnog i (nešto manje) levog populizma i evroskepticizma širom EU, ta računica možda nije bez osnova. Trampova pobeda definitivno navodi vodu na tu vodenicu, jer su čak i bez aktivnog mešanja novog predsednika u evropske poslove SAD same po sebi moćan gravitacioni centar koji, osim što ih privlači, daje dodatnu težinu Trampovim evropskim imitatorima.

Takvih, nažalost, ima na pretek. Prva među njima je Marin le Pen, šefica ultradesnog francuskog Nacionalnog fronta i favoritkinja na predstojećim predsedničkim izborima; ona je bila prva koja je čestitala Trampu na pobedi i objavila da to najavljuje "novo doba i uništenje starog poretka". Šanse da se Le Pen, koja prema EU ima tvrđi stav nego najokoreliji britanski evroskeptici, domogne Jelisejske palate naglo su se povećale nakon izbora predsedničkog kandidata desnog centra, koji su održani prošle nedelje. Na tim izborima su francuski Republikanci odlučili da nominuju Fransoa Fijona, bivšeg premijera i konzervativca starog kova. Plan je da Fijon, kao osoba sa kredibilitetom u centru političkog spektra, spreči da Le Pen proširi izbornu bazu van ekstremne desnice.

Taj plan, međutim, ima rupu. U prvom krugu će osim Le Pen i Fijona kao kandidat levice učestvovati i aktuelni predsednik Fransoa Oland, koji je izrazito nepopularan i koji se gotovo sigurno neće plasirati u drugi krug. Francuzi će, dakle, u finišu trke birati između ekstremne desničarke i centriste koji je, osim što je izrazito liberalan u ekonomskom smislu, jako konzervativan u društvenom i protivi se pravu na homoseksualni brak i multikulturalnosti kao takvoj. Stoga postoji velika verovatnoća da će neki birači sa levice, razočarani ponudom, ostati kod kuće, dok će se drugi, pripadnici radničke klase, odlučiti za Le Pen. Drugim rečima, ponoviće se isti scenario koji se već desio u Americi, gde je radnička klasa glasala za Trampa, a Hilari Klinton nije uspela da u dovoljnoj meri privuče socijalne liberale.

Prelazak Francuske u tabor evroskeptika (tačnije rečeno u anti-EU tabor) sam po sebi bi značio kraj EU. Ali i ako se taj scenario izbegne, vreba nova opasnost, u vidu italijanskog referenduma o ustavnoj reformi, koji je zakazan za 4. decembar. Italijanski premijer Mateo Renci najavio je da će podneti ostavku u slučaju da ne uspe taj referendum, koji se smatra najsveobuhvatnijim programom reformi otkad je Italija prestala da bude monarhija, ali sve ankete pokazuju da će se desiti upravo to. Ko će naslediti Rencija zasad je nemoguće predvideti, ali tri najveće opozicione stranke – Pokret pet zvezdica komičara Bepa Grila, Forca Italija pod vođstvom Silvija Berluskonija i separatistička Liga Nord – izrazito su evroskeptične. A zatim, strahuje se da bi pad vlade mogao da izazove lančani kolaps italijanskih banaka, što bi pak dovelo u pitanje opstanak evra...

Kad se tome dodaju predsednički izbori u Austriji, zakazani takođe za 4. decembar, na kojima se predviđa pobeda ultradesničara Norberta Hofera, a zatim holandski parlamentarni izbori (15. mart) na kojima je favorit Hert Vilders, opet krajnji desničar, EU bi već na proleće mogla da se nađe u stanju egzistencijalne panike. Cenu raspada EU, ako do toga dođe, platiće mnogi, ali će ljudi poput Marin Le Pen i Borisa Džonsona imati razloga za slavlje – i za koju čašicu prošeka. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Bilans izgubljenih

Čovek koji je nudio nadu i promene Americi ubijenoj u pojam nakon dva mandata Džordža Buša mlađeg, 20. januara iduće godine predaće Ovalni ofis predsedniku koji je sopstvena obećanja o promenama dobrim delom temeljio na eliminisanju onoga što Obama upisuje kao postignuće

DOŠAO SAM DA VAM KAŽEM DA ODLAZIM: Obama na oproštajnoj turneji

"Nije ova pobeda promena koju tražimo – ona tek pruža šansu da napravimo promene." Osam godina i četiri dana nakon ovih reči izabranog predsednika SAD Baraka Obame, izgovorenih u noći ubedljivog izbornog trijumfa pred 100.000 ljudi u Grant parku u Čikagu, Amerikanci su nedavno ponovo glasali za kandidata koji je obećavao promenu: promenu Obaminih inicijativa za promenom i njegovog razumevanja promena.

Paradoksalno, u sedmici u kojoj je Donald Tramp pobedio na predsedničkim izborima, Obamu je, prema Galupu, podržavalo 57 odsto Amerikanaca – najviše u protekle četiri godine. Identičan skor imao je Ronald Regan novembra 1988, pri kraju svog drugog mandata, ali s jednom bitnom razlikom – Amerikanci su te godine treći put zaredom poverenje poklonili kandidatu Republikanske stranke (Džordžu Bušu starijem), prvi put još od dvadesetih godina prošlog veka. Viđena u kampanji kao buduća zaštitnica Obaminog nasleđa, Hilari Klinton jeste osvojila više glasova od Donalda Trampa, ali ju je na kraju pobede koštao gubitak glasova onih koji su nakon 2008. od Obaminih promena mnogo više očekivali. Očito, sasvim dovoljno da se ne pruži šansa Obaminoj naslednici, takoreći "trećem Obaminom mandatu", i to baš od dela nekadašnjih glasača aktuelnog predsednika.

PLODOVI BUNTA

Mnogi će reći da je to ponajviše posledica zastrašujućeg nedostatka poverenja javnosti, i same biračke baze demokrata, u ovogodišnju kandidatkinju Demokratske partije. Nepoverenja u njenu sposobnost da se upusti u promene i da ih na kraju realizuje. Nepoverenja nakon svega što je o njoj isplivalo (imejlovi, poslovanje Klinton fondacije, napad na diplomatsko predstavništvo SAD u Libiji) dok je obavljala funkciju državne sekretarke – mesta na koje ju je predložio upravo Barak Obama u nastojanju da, tada još kao "brucoš" u Vašingtonu, zarad mira u kući paktira sa stranačkim establišmentom. Pacifikacijom rivalke sa unutarstranačkih izbora barem do narednih izbora, kao da se slao signal da sam Obama nije siguran u to da će mu rezultati prvog mandata, rezultati promena koje je obećavao, omogućiti laku šetnju do druge predsedničke nominacije svoje stranke.

Obama za proteklih osam godina nije uspeo da promeni ni Vašington, a ni svoju stranku; temeljno svakako ne. Nemo je posmatrao kako establišment od početka ima svog favorita za novembarske izbore, kako se sa prezirom gleda na furiju zvanu Berni Senders i njegov narastajući pobunjenički pokret opasno gladan promena, svakojakih. Koliko god da je u tom pokretu delom prepoznao sebe na bini tokom Demokratske nacionalne konvencije 2004. i iz svoje, po svemu, jedinstvene kampanje nekoliko godina kasnije, Obama je na kraju podržao kandidata establišmenta – kojem i sam, uostalom, pripada – za koga je znao da ne raspaljuje entuzijazam u bazi, ali za čije je najveće grehe osećao da snosi makar "komandnu odgovornost".

Za predsednika SAD bilo je očekivano da se ne meša u trku za nominaciju

nada

Fotografije: AP

sopstvene stranke. Ali, u oklevanju da podrži Sendersa kome su, iako na sredini osme decenije života, u najvećem broju prilazili mladi, baš kao i Obami 2007–2008, pa i 2012, odlazeći američki predsednik, čini se, nije pokazao samo pragmatičnost. To je, pre svega, delovalo kao suočavanje sa rezultatima sopstvenog zalaganja za promene: koliko je insistiranjem na sopstvenoj agendi promena doprineo da upravo pojedine promene izostanu; da ona bude upotrebljavana za stvaranje klime podela u društvu i kao moćno oružje protiv njega samoga, ali i svakog drugog ko se odvaži da istakne nameru da njegovu zaostavštinu prihvati i unapredi; naposletku, da bude presudna za ubrzano klijanje semena bunta s obe strane ideološkog spektra.

Neuobičajeno visok rejting predsednika na kraju drugog mandata, ali i (neočekivan) poraz kandidata njegove stranke na izborima od, pritom, neiskusnog i kontroverznog rivala, nisu u međusobnoj »

Obama u Berlinu: Glasajte za Angelu

Za "Vreme" iz **Bona**

Malo je ostalo od euforije sa kojom su Berlinci dočekali Baraka Obamu 2008. godine. Tada tek kandidat za predsednika, retorički nadahnut, već svojom bojom kože istorijski, Obama je govorio pred berlinskim Stubom pobede praćen talasanjem bezbroj američkih zastava, ovacijama 200.000 ljudi i povicima "Yes we can". Osam godina i nekoliko neispunjenih obećanja kasnije – u Nemačkoj se često podseća na Gvantanamo – Obama je prošle nedelje poslednji put obišao Evropu kao predsednik.

Oproštajna poseta Berlinu bila je melanholična. Ako je, piše "Handelsblat", Obama prvi put došao kao Mesija, drugi put dolazi kao dužebrižnik – da teši Nemce zbog vremena koja slede. Ta je poseta ispraćena otužnim tonovima koje diseldorfski „Rajniše post" zgodno sažima u naslov: "Izgubljena izvesnost". Uopšte, novinskim stupcima nakon izbora Donalda Trampa – omiljene babaroge nemačke mejnstrim štampe i drugih branilaca *zapadnih vrednosti* – provejava utisak da će Evropa još liti suze za odlazećom američkom administracijom: "Ni sa ovom administracijom nisu uvek bile lake teme poput zaštite klime, atomske politike, NATO-a ili borbe protiv terorizma. Ali je pri svim teškoćama pomagala izvesnost da politika obe strane ide u pravcu zajedničkih vrednosti. Sa tim je možda svršeno", piše "Rajniše post".

Prema pisanju medija, Obama i Merkelova su najviše vremena u Berlinu proveli savetujući se o svetu posle Obame, odnosno o tome kako izaći na kraj sa Trampom. U tom pravcu su išle i izjave na konferenciji za novinare, odocneloj zbog razgovora. Tada je, između ostalog, Obama rekao da, ukoliko Sporazum o slobodnoj trgovini Evrope i Amerike (TTIP) propadne, to znači da "svojoj deci ostavljamo lošiji svet". Taj sporazum je ponajviše čedo Obame i Merkelove, ali ga u Nemačkoj bije glas da snižava standarde zaštite potrošača, otvara vrata američkoj junetini nakrkanoj hormonima i piletini tuširanoj hlorom. U istom tom Berlinu je protiv netransparentno pregovaranog sporazuma jeseni prošle godine protestovalo 250.000 ljudi.

To nije jedini razlog što je Obama pred kraj stanovanja u Beloj kući sebi dozvolio i nešto što bolji diplomatski običaji ne dopuštaju: "Da sam Nemac, glasao bih za nju", rekao je o kancelarki Merkel. Bio je to zgodan šlagvort da Merkelova u nedelju posle sednice predsedništva Hrišćansko-demokratske unije obznani da će se još jednom kandidovati. Tu će trku trčati kao favorit, a vodeća pera nemačke štampe već je stilizuju u "poslednju braniteljku slobodnog Zapada" – tu sintagmu joj je prvi nadenuo "Njujork tajms". Imaće i kancelarka svoje *trampove* u vidu desničarskih demagoga iz Alternative za Nemačku, ali će oni, ako je uopšte verovati anketama, morati da se zadovolje sa nekih 13 odsto glasova.

Ovako je Obamine poslednje poruke Nemcima i Evropljanima ocenio "Dojče vele": "Barak Obama sledi poslednju političku misiju. On želi da spase šta se još spasti može i pri tome polaže na Angelu Merkel. Ona bi trebalo da pomogne da se u svetu smanji politička šteta. Kao potporni stub međunarodne politike – tako je to rekao Obama – ona bi bila čvrsta konstanta. Onaj ko zna da se ophodi sa Putinom, taj bi možda mogao i Trampu da pokaže zube."

Bez obzira na to što Obamina zaostavština nije bogzna kolika iz ugla Nemačke, jedno je sigurno: ovaj demokrata će među Nemcima ostati jedan od dvojice najomiljenijih američkih predsednika. Drugi je, razume se, Džon Kenedi, koji je 1963. u zapadnom delu podeljenog Berlina rekao: "Ja sam Berlinac"...

NEMANJA RUJEVIĆ

suprotnosti. Bez obzira na sve, za funkciju lidera nacije i vrhovnog komandanta oružanih snaga SAD takmičili su se kandidati spram kojih Barak Obama zaista deluje superiorno. Nikad u istoriji Amerika nije morala da bira između dvoje toliko nepopularnih predsedničkih kandidata, s toliko lošim rejtinzima kakve su Tramp i Klintonova izgurali čitavu kampanju, od prvog do poslednjeg dana. Ipak, teško da to može da bude uteha znajući da ste kao odlazeći predsednik za sobom ostavili zemlju – pa i planetu – suočenu s takvim izborom.

ZAOSTAVŠTINA BEZ ZAŠTITE

Od čoveka koji je nudio nadu i promene Americi ubijenoj u pojam nakon dva mandata Džordža Buša mlađeg, obeleženoj najvećom ekonomskom krizom nakon one s kraja dvadesetih godina prošlog veka, sa dva započeta krvava rata i još nezalečenu od prvog udara na sopstvenu teritoriju još od Perl Harbora, Obama će 20. januara iduće godine predati Ovalni ofis predsedniku koji je sopstvena obećanja o promenama dobrim delom temeljio na eliminisanju onoga što Obama upisuje kao postignuće.

Kao svoje najveće dostignuće Obama će sigurno navesti Zakon o zdravstvenoj zaštiti, po njemu kolokvijalno nazvan Obamaker. Usvojen je 2010, a njime je omogućeno zdravstveno osiguranje za najmanje 20 miliona građana koji su do tada bili bez osiguranja. Taj zakon kao najveći uspeh Obaminog sadejstva sa demokratskom većinom u oba doma Kongresa, kao posledicom izbora 2008. godine, napravio je, međutim, tačku okupljanja svih Obaminih protivnika. Ponajviše zbog njegovog usvajanja, demokrate su od 2010. počele da gube izbore za Predstavnički dom Kongresa, a od 2014. ostali su i bez većine u Senatu.

Kao manjina u oba doma Kongresa, i sa Trampom u Beloj kući, demokrate od početka naredne godine mogu da očekuju inicijative koje će verovatno imati za cilj postepeno ukidanje određenih dostignuća Obamakera, ali i predlaganje novih rešenja. U najgorem razvoju stvari, deo građana bi mogao da ostane bez sadašnjih privilegija pri kupovini osiguranja, dok bi za demokrate to predstavljalo sahranjivanje projekta koji ih je na kratke i duge staze, i na više frontova, preskupo koštao. Od dolaska Obame demokrate do danas nisu izgubile samo nadmoć u Kongresu, već i u brojnim trkama za guvernerske pozicije, te nekih hiljadu mesta u legislativama saveznih država. Demokrate su i pod Obamom počele da se navikavaju na položaj opozicione partije.

Strah demokrata u Kongresu od katastrofalnijih poraza primorao ih je na distanciranje od predsednika u pojedinim periodima, naročito pred izbore, čak i na kontriranje. Takav je bio slučaj sa usvajanjem procedura za ratifikaciju Obami posebno važnog Transpacifičkog partnerstva (TPP), ili čak zajedničko glasanje s republikancima pri zaobilaženju Obaminog veta na zakon koji porodicama stradalih u napadu 11. septembra omogućava da tuže Saudijsku Arabiju za umešanost u taj teroristički napad. Pomenuti TPP bio je meta najžešćih Trampovih napada u kampanji, a objavu o napuštanju tog trgovinskog sporazuma između 12 zemalja pacifičke zone budući predsednik SAD uvrstio je u poteze koje će povući prvog dana na novom poslu.

Ostaje da se vidi da li će tim stopama Tramp krenuti i kada je u pitanju Pariski sporazum o klimatskim promenama, koji je Obama nedavno potpisao i time uključio SAD u primenu dosad najznačajnijeg sporazuma o zaštiti planete. Sam budući predsednik u klimatske promene ne veruje i smatra ih perfidnom izmišljotinom Kineza, a istovremeno pokazuje rešenost da sa industrije fosilnih goriva skine jaram Obaminih regulacija. Sa izgradnje grandioznih naftovodnih projekata poput Kistouna XL, sva je prilika, biće skinut moratorijum Obamine administracije.

OD AL KAIDE DO ISLAMSKE DRŽAVE

Svojom najvećom pobedom u borbi protiv terorizma Obama smatra likvidaciju američkog "državnog neprijatelja broj jedan" Osame bin Ladena, vođe Al Kaide. U minuloj kampanji bio je oštro kritikovan za doprinos nastanku Islamske države, koja se značajno zapatila u Iraku nakon potpunog povlačenja američkih trupa iz te zemlje 2011. godine, kao i za izazivanje haosa u Libiji nakon svrgavanja Moamera Gadafija. Jeste održao obećanje o povlačenju vojske iz Iraka, ali

ČUVAJTE MI DEMOKRATIJU: Barak Obama u Atini

ne i iz Avganistana, u kome su američke trupe prisutne još od 2001. godine. Zatvor za osumnjičene teroriste u bazi Gvantanamo na Kubi, uprkos Obaminom dekretu, i dalje nije zatvoren.

U poređenju s reakcijama na Trampov izbor, danas deluje nestvarno s koliko je entuzijazma dobar deo sveta pre osam godina dočekao Obaminu pobedu. Međutim, svet u međuvremenu ne samo da nije postao bezbedniji, već je svedočio uzdizanju krvoločne Islamske države, terorističkim napadima na velike gradove i nezaustavljivom višegodišnjem ubijanju civila i razaranju u Siriji, kao i posledičnim migracijama miliona Sirijaca na sve četiri strane sveta. Pa i u Ameriku, dok Tramp ne preuzme dizgine.

Nadu u drugačiju budućnost teško da mogu da ulivaju Trampova nedorečena, katkad i nesuvisla obećanja, koja se dobrim delom temelje na goloj sili. Obama jeste više nego njegovi prethodnici koristio dronove za napade na teroriste, u kojima je bilo više stotina civilnih žrtava, ali je istovremeno za rešavanje velikih problema radije koristio drugačija sredstva, poput diplomatije. Sporazum sa Iranom, kojim se ta država pod pritiskom SAD i partnera odriče proizvodnje nuklearnog oružja, naći će se na proveri čim Tramp preuzme dužnost, budući da je u kampanji stalno ukazivao na njegovu štetnost.

Obama Ameriku ostavlja s nezaposlenošću manjom od pet odsto (iznosila je čak 10 odsto na kraju 2009) i

oporavljenom ekonomijom nakon krize iz prošle decenije. Međutim, izvan markantnih statističkih podataka, istinski i opipljiv boljitak koji bi pratio te pokazatelje nije osetilo previše Amerikanaca. Mandate prvog crnog predsednika u istoriji SAD obeležile su brojne smrti Afroamerikanaca prilikom kontakta s policijom, rasni nemiri i javljanje afroameričkog aktivizma, te bujanje antivašingtonskih "patriotskih" grupa i "milicija", povampirenje Kju Kluks klana i brojnih drugih opskurnih grupa koje promovišu rasizam, antiislamizam, antisemitizam... Zbog opstrukcije u Kongresu, Obama napušta Belu kuću bez rešenja za ilegalne imigrante, time prepuštajući njihovu sudbinu novom predsedniku i njegovoj antiimigrantskoj retorici. Kao i sudbinu stečenih prava etničkih, religijskih i seksualnih manjina, neizvesnosti koju će donositi novi zakoni republikanskog Kongresa i odluke Vrhovnog suda po svom kompletiranju.

Obama će ostati upamćen kao jedan od najboljih govornika među američkim predsednicima. Funkciji predsednika uspeo je da dâ više spontanosti, te prijatno, normalno, čak i šarmantno lice. Ali, ništa od toga nikad nije bio kriterijum za dobrog i uspešnog predsednika. Stvar je u tome što je Obama svojom pojavom ulivao nadu da će u tome uspeti, taman koliko i da će uspeti da donese promene u koje nije samo on verovao. ¶

DENIS KOLUNDŽIJA

Obama u Grčkoj: Poslednje putovanje

Za "Vreme" iz **Soluna**

Posetom Akropolju u sredu 16. novembra, s vlasti odlazeći američki predsednik Barak Obama je ostvario jedan svoj dečji san. Oduvek je, kaže, želeo da poseti "kolevku demokratije" i to je učinio na vlastitu inicijativu, malo pre zvaničnog isteka drugog predsedničkog mandata. "Mnogo sam želeo da moje poslednje putovanje bude u Grčku. Toliko sam slušao o grčkom gostoprimstvu, morao sam doći da vidim Akropolj i Partenon, ali i da lično izrazim zahvalnost za sve što je ova mala, a opet velika zemlja pružila čovečanstvu", rekao je Obama u svom govoru u Atini. U vreme u kome globalizacija, nacionalizam i populizam sve više osvajaju svet, njegova poslednja predsednička želja je bila da iz zemlje koja je rodila demokratiju pošalje svetu važnu poruku, koja će ostati kao njegova "politička zaostavština". Poruku da demokratija, uprkos svojim nedostacima, ostaje jedini ispravan i human odgovor za svaku "bezizlaznu" situaciju.

Grčka je američkog predsednika primila veoma srdačno, uprkos demonstracijama hiljada ultralevičara i anarhista u centru Atine. I on je, poznat po svojoj helenofiliji i mediteranskoj ishrani, prihvatio to gostoprimstvo opušteno i toplo. Obamine izjave o pitanjima grčkog duga i izbeglica, bezbednosti i geopolitičke stabilnosti, kiparskog problema, mogu biti od ključnog značaja sada kada odlazi iz Bele kuće, a na njegovo mesto dolazi populista Donald Tramp. U svakom slučaju, podrška koju je Obama pružio Grčkoj je bez presedana. Mogla bi da se uporedi sa govorom Džona Kenedija u Berlinu 1963, posle izgradnje Zida, kada je izgovorio čuvenu rečenicu: "Ja sam Berlinac." A Obama je u Atini rekao: "Ja sam Atinjanin, ja sam Grk." Nikada ranije Grci nisu bili u prilici da čuju tako laskave reči o svojoj zemlji od jednog stranog predsednika, i to američkog. **U svom govoru u Fondaciji "Stavros Nijarhos", Obama je rekao: "Ovde je tačno pre 25 vekova rođena jedna nova ideja, ideja o demokratiji, da državom (kratos) vlada narod (demos), i odatle dolazi ideja da budemo svi ravnopravni građani, a ne robovi. Rani oblici atinske demokratije nisu bili savršeni, kao što ni u SAD nisu bili savršeni. Uostalom, Perikle je rekao da naš ustav ne inspiriše malobrojne nego mnogobrojne." Osim ovog političkog govora temeljca, Obama je poslao i poruku svom nasledniku Donaldu Trampu u vezi sa značajem Grčke. Naime, bez obzira na to ko je na vlasti u Vašingtonu, Grčka je veoma važna za Ameriku baš zbog svoje uloge u istočnom Sredozemlju: za NATO je bedem, za Tursku i Izrael most, za Evropu važna strateška i aeronautička baza. Geostrateški značaj Grčke je naročito porastao otkako je Turska pod Erdoganom postala nepredvidljiva. Vašington nikako ne želi destabilizaciju Grčke, naročito pošto su sve susedne oblasti nestabilne, od severne Afrike do Ukrajine i Balkana.**

Zahvaljujući spoljnoj politici Ciprasove levičarske vlade, u roku od godinu dana Grčku su posetili predsednik Francuske Oland, predsednik Rusije Putin, predsednik Evropske komisije Žan-Pol Junker, papa Franjo i još mnogi strani državnici, među kojima i Obama. Ako ništa drugo, to je odličan znak za grčki turizam, "tešku industriju" ove zemlje, sa 15 milijardi evra prihoda i milion zaposlenih. Kako je to rekao predsednik grčkih hotelijera Andreas Andreadis: "Obamina poseta Atini je poruka celom svetu da je Grčka bezbedna i jedinstvena destinacija. Za vreme Obamine vladavine godišnji priliv američkih turista udvostručio se na 900.000 godišnje, sa direktnim prihodima od preko milijardu evra. Predsedniče, hvala vam!"

GEORGIOS STAMKOS, MILICA KOSANOVIĆ

Mračni dani belog besa

Političari bi trebalo da ukažu na lošu jednakost danas i bolju državu zamisle kao onu u kojoj ljudi *mogu* da budu različiti bez straha. Nametati da je crnac isto što i belac, premda očigledno nije, znači u tajnosti i dalje biti nepošten prema njemu

Kris O'Kejn je američki marksista i profesor na Univerzitetu u Portlandu. Bavi se teorijom kriza u kapitalizmu i svojim radom dovodi u pitanje kako pozicije najuticajnijih svetskih ekonomista tako i tradicionalne marksističke odgovore na ovu temu. Mišljenja je da nam je danas preko potreban "novi" marksizam kako bi se objasnila ekonomska kriza koja traje još od 2008, ali i kao teorijsko usmerenje novih levih pokreta i partija koji se sporadično javljaju širom sveta poslednjih godina. Pobeda Donalda Trampa na predsedničkim izborima u Sjedinjenim Američkim Državama, zasluga je, kažu analize, tzv. belačkih "plavih kragni", odnosno radničke klase. Sa O'Kejnom razgovaramo o tome kako je bogataš sa Menhetna, rasista i šovinista, uspeo da privuče glasače koji bi, po prirodi stvari, trebalo da naginju levici.

"VREME": Kako tumačite činjenicu da se deo glasača koji bi inače glasali za Bernija Sandersa da je pobedio u primarnim izborima Demokratske partije, okrenuo Trampu, pogotovo u tzv. pojasu rđe?

KRIS O'KEJN: Nisam uspeo da nađem nikakve postizborne podatke koji govore koliko je tačno Sandersovih pristalica glasalo za Trampa. Zasad mi se čini da je reč o jako malom broju i da se zapravo desilo to da je Tramp u ovim predelima privukao one glasače koji prvi put glasaju, dok značajan broj onih koji bi inače glasali za demokratskog predsednika upravo u ovim državama nije izašao na glasanje. Uzevši to u obzir, moguće je da su ti novi glasači, zajedno sa Sandersovim pristalicama koje su glasale za Trampa, imali neki uticaj.

U svakom slučaju, ovo pitanje razumem pre kao pitanje o privlačnosti koju je Tramp imao za one glasače koji bi inače podržavali demokrate kada bi Demokratska partija bila partija organizovanog rada.

Smatram da se odgovor na pitanje delimično krije u samom pitanju. Ono što se misli pod *pojasom rđe* jeste posledica kretanja neoliberalizma, globalizacije i deindustrijalizacije. Reč je o promenama koje su masovno uništile standard života i životna očekivanja onih koji bi u suprotnom imali industrijske, sindikalno organizovane poslove u ovom delu zemlje.

Pretpostavljam da ljudi u takvim pozicijama osećaju nostalgiju prema vremenima pre ovih promena, udruženu sa nihilizmom i resentimanom prema društvu, kulturi i politici kakva je danas, tj. političkom sistemu koji ih je efektivno ostavio na cedilu.

Sandersova kampanja se svakako obraćala ovoj mizeriji i iskustvu iz progresivne perspektive. No tome se obraćao i sam Tramp. Neverovatno mi je u kojoj je meri on bio direktan i uporan o tome u koliko lošem stanju se nalazi Amerika. Čak je ukazao i na politike poput NAFTE i deindustrijalizaciju kao odgovorne za ovo stanje, obećavajući da će doneti poslove nazad i ponovo izgraditi američku infrastrukturu.

Koje su strategije tokom kampanje doprinele Trampovoj pobedi?

Tragedija je u tome *kako* je Tramp privukao ove glasače. Čini mi se da su se osiromašenje, bes i resentiman na koje je Tramp igrao ostvarili kroz ono što Džon Abromit, profesor iz Kalifornije, naziva zajedno s Adornom pseudo-konzervativizmom. Trampova platforma, naime, nije bila ukidanje globalnog kapitalizma, već demonizacija identiteta koji ga personifikuju i koji su stoga odgovorni za deindustrijalizaciju – u obliku migrantskih radnika, žena, jevrejskog finansijskog kapitala i crnih predsednika – praćena negovanjem politike identiteta belih muškaraca, koji poveravaju posao obnove svojih životnih uslova jednom biznismenu (zanemarujući da je i on sam aktivno izvozio poslove iz Amerike). Tramp se prikazao kao snažan efektivni vođa koji ne samo da razume, već ima i rešenje za njihove probleme, doduše shvaćene na potpuno pogrešan način i predlažući potpuno pogrešne opcije – poput politike njegovog navodnog infrastrukturnog projekta koji će zapravo dovesti do još manje visokoplaćenih poslova time što će stvoriti strukturu koja ne potražuje visokoobrazovanu radnu snagu, itd.

Tako da, na kraju, premda razumem ovu privlačnost, deluje mi da Tramp ne samo da neće rešiti problem, već će učiniti stvari gorim za ljude u pojasu rđe kao i za većinu drugih ljudi u svetu, a pogotovo onih koji su pretvoreni u Druge ili u personalizacije globalnog kapitala.

Kako komentarišete levu kritiku koja kaže: razlog za to što je Tramp završio na čelu "slobodnog sveta" leži u tome da ljudi vide neoliberalni koncept kao opasniji od raznih fašizama?

Ne mislim da Tramp može da se uklopi u tu strogu opoziciju. Pre mi se čini da je on primer onoga što G.A. Tamaš, mađarski filozof, zove "postfašizmom", koji je povratno u potpunosti uskladiv sa neoliberalizmom. Za Tamaša, postfašizam predstavlja moderan, i svuda preovlađujući fenomen sadržan u demokratski izabranim vođama koji koriste *legalne* državne aparate kako bi demonizovanim identitetima oduzeo status građana. To povratno dovodi to onoga što Tamaš naziva dvostrukim identitetom države. Prva je normativna država koja za većinu stanovništva osigurava pravo na pripadnost društvu, i druga država, koja vlada ne-građanima putem autoritarnih, premda legalnih dekreta, po kojima se interes građana ostvaruje kažnjavanjem ne-građana.

Dok je tačno da je Tramp kritikovao slobodnu trgovinu, sumnjam da će se to manifestovati kroz njeno smanjivanje. I zaista, deluje mi da su njegovi predlozi

i politika uopšte potpuno uklopivi sa neoliberalizmom.

Čak se i odvratne politike o kojima je Tramp govorio – poput deportacije i zida – mogu videti kao rasistička i ksenofobna restauracija određene pervertirane ideje jednakosti i slobode na tržištu rada za oštećene američke radnike. U najmanju ruku, ne deluje mi da predložene politike protiv ne-građana prete da ugroze proces akumulacije kapitala, koliko predstavljaju predlog za promenu sastava viška stanovništva.

Čini mi se da Tramp i trampizam otelotvoruju ove neoliberalne postfašističke ideale. Deluje mi, međutim, i da se oni mogu ostvariti na nove i nepredvidive načine, što ovaj razvoj događaja čini jako užasavajućim i strašnim, posebno jer je u ovom trenutku opozicija razjedinjena i neusaglašena.

Da li mislite da se može reći da je Tramp neželjeno dete republikanaca budući da su dozvolili da im *Čajanka* kidnapuje partiju?

Da bi se dao odgovor na ovo pitanje, mislim da bismo morali da razumemo kakvu su ulogu skorašnje društvene dinamike odigrale u kontekstu specifičnosti američkog izbornog sistema.

Razlog zbog kojeg su *Čajanka* (i Tramp) postali toliko politički uticajni u vezi je sa američkim izbornim sistemom. Mnogi Amerikanci ne glasaju. Većina onih koji glasaju – glasa partijskom linijom (za demokrate ili za republikance). Dakle, stranke i stratezi se uvek fokusiraju na birače i pitanja koji će privući neodlučne, one koji glasaju prvi put ili neopredeljene.

Izgleda da su oštećeni birači koji su podržali *Čajanku* u svetlu finansijske krize 2008. bili upravo ti. Konzervativci koji nisu našli Obaminu poruku promene prijemčivom, ali koji su se takođe osetili otuđenim od republikanskog establišmenta, i stoga podržali *Čajanku*. To je navelo republikanski establišment da prihvati *Čajanku*, jer im je donosila više glasova i samim tim više snage, dok su paralelno pokušali da neutrališu populističke mere za koje se *Čajanka* zalagala, a koje su išle suprotno politici republikanskog establišmenta.

Trampova kandidatura, sa svoje strane, izgrađena je na retorici *Čajanke*. U početku su joj se Republikanci suprotstavljali, dok su se Hilarini stratezi istovremeno aktivno nadali Trampovoj pobedi jer su mislili da će ga lako nadmašiti. Budući da je, na kraju, Tramp ipak pobedio, deluje mi da ga republikanski establišment ponovo prihvata na isti način na koji je prihvatao *Čajanku*.

Da li je Amerika *melting pot* (kotao u kom se sve topi i sjedinjuje), kao što se dosad mislilo, ili je zapravo samo kotao u kojem nema mešanja i gde svi sastojci stoje odvojeni jedan od drugog?

Uprkos američkoj mitologiji, ne mislim da je američko društvo ikada bilo *melting pot*. Mislim da bi ga približnije opisala fleksibilna *u grupi – van grupe* dinamika, gde potonja vremenom postaje inkluzivnija spram formalno marginalizovanih identiteta, dok paralelno nastaju nove grupe koje će biti objekti *van grupe* demonizacije. Naravno da je, međutim, ova inkluzija uvek samo formalna i da odnosi opresije i eksploatacije postoje unutar i između obe grupe.

Nažalost, mislim da su liberali koji protestuju protiv Trampa u ime različitosti propustili ovaj momenat. Time, naravno, reprodukuju takvu dinamiku isključivanja jer odbacuju njega i njegove pristalice istovremeno ne radeći ništa kako bi poboljšali uslove marginalizovanih grupa osim što ih apstraktno prihvataju. Naravno, ne govorim da bi Trampa i njegove pristalice trebalo uključiti, već da je logika u temelju ovakvih ideja jako opasna.

Političari bi trebalo da ukažu na lošu jednakost danas i bolju državu zamisle kao onu u kojoj ljudi *mogu* da budu različiti bez straha. Nametati da je crnac isto što i belac, premda očigledno nije, znači u tajnosti i dalje biti nepošten prema njemu. Zagovornici jednoobrazne tolerancije su stoga uvek spremni da postanu netolerantni spram bilo koje grupe koja se nije do kraja integrisala u sistem: beskompromisan entuzijazam prema crncima ne isključuje izlive besa prema jevrejskoj "neotesanosti". *Melting pot* je osmišljen od strane neobuzdanog industrijskog kapitalizma. Želja da se bude ubačen u njega priziva mučeništvo, a ne demokratiju. Moja je nada da ćemo videti više suprotstavljanja mračnim danima belog besa koji su sigurno ispred nas. ¶

ANDREA JOVANOVIĆ

PROBUDI SE
INKARNACIJA
FILM FILIPA KOVAČEVIĆA
OFFICIAL SELECTION CINEMA CITY NOVI SAD 2016
OFFICIAL SELECTION FILMSKI SUSRETI NIŠ 2016
OFFICIAL SELECTION RAINDANCE FILM FESTIVAL LONDON 2016
OFFICIAL SELECTION SCREAMFEST LOS ANGELES 2016
OFFICIAL SELECTION COTTBUS FILM FESTIVAL COTTBUS 2016
OFFICIAL SELECTION NIGHT VISIONS FILM FESTIVAL, HELSINKI 2016
VOID PICTURES PREDSTAVLJA FILM FILIPA KOVAČEVIĆA "INKARNACIJA"
ULOGE STOJAN ĐORĐEVIĆ DAČA VIDOSAVLJEVIĆ STEN ZENDOR DEJAN CICMILOVIĆ TIHOMIR STANIĆ ŽARKO STEPANOV
PRODUKCIJA I ORGANIZACIJA MILENA ARSENIĆ MARIJA MARKOVIĆ JELENA VORKAPIĆ KATARINA POPOVIĆ ISIDORA VELJKOVIĆ NIKOLA REPIJA MILICA JOKIĆ
MONTAŽA ĐORĐE STANKOVIĆ DIREKTOR FOTOGRAFIJE UROŠ MILUTINOVIĆ MUZIKA DRAŠKO ADŽIĆ
IZVRŠNI PRODUCENT ĐORĐE STANKOVIĆ SCENARIO FILIP KOVAČEVIĆ MAŠA SENIČIĆ IVAN STANČIĆ PRODUKCIJA I REŽIJA FILIP KOVAČEVIĆ
© VOID PICTURES SVA PRAVA ZADRŽANA MCF MegaCom Film
U BIOSKOPIMA OD 8. DECEMBRA

ZORAN STANOJEVIĆ

Mejd in Amerika

Da je Novak Đoković pred sebe postavljao realne ciljeve, danas bi bio instruktor tenisa na Kopaoniku koji objašnjava roditeljima kako bi sigurno bio među prvih dvesta da nije bilo rata, sankcija i da je Britanac. Tako bi trebalo da posmatramo i izjavu ministarke Brnabić da ćemo se za dve godine u IT sektoru ozbiljno nadmetati sa SAD i Kinom. Nema ničeg lošeg u velikim snovima, vidimo to iz Đokovićevog primera, samo je njegova sreća bila to što nije bio državni projekat. Iako se nudio.

Najuspešniji projekti srpskog IT sektora takođe se razvijaju uglavnom izbegavajući državu koja najčešće na pogrešan način pokušava da pomogne. Umesto da konačno reguliše sistem plaćanja sa inostranstvom, a i u zemlji, čime bi softverašima otvorila razna tržišta. Što oni uporno traže kada ih neko pita.

Ako je to neka uteha, najava naše ministarke mala je maca za ono što je tokom kampanje u SAD govorio Donald Tramp, na sličnu temu. On je obećavao da će, bude li predsednik, preseliti proizvodnju ajfona u Ameriku. Zadesila ga je nesreća da ga američki narod zaista izabere i sada se ozbiljan svet bavi njegovim obećanjima, između ostalog i ovim.

Tako je portal ZDnet uzeo olovku u ruke i krenuo da računa. Zapravo, nije baš krenulo od njih, već je posle Trampove pobede Epl pozvao svoje proizvođače Fokskon i Pegatron i pitao ih da li je preseljenje proizvodnje u SAD uopšte moguće. Odgovor je bio pozitivan i očekivan, moguće je, ali će koštati đavo i po, ako ne i dva. Epl ima 750 dobavljača iz dvadeset zemalja. Sve i da presele proizvodnju, odnosno "šrafljenje", ajfon će i dalje biti globalni proizvod za koji se više od 90 odsto delova proizvodi izvan SAD.

Procena je da proizvodnja jednog prosečnog aparata kompaniju košta oko 225 dolara, kada se pravi u Kini. U Americi bi bilo najmanje sto dolara više, što bi sa sobom povuklo i mnoge druge troškove koji bi se prevalili na krajnjeg kupca. Dakle, govorimo o aparatu znatno skupljem od hiljadu dolara ili evra.

Ali, najveći problem je radna snaga, tvrdi ZDnet. Amerika jednostavno nema radnike spremne na pakleno radno vreme za relativno male pare, a još manje ima inženjerskog kadra koji takvu proizvodnju neminovno prati. U Kini radnici žive pored fabrike i moguće ih je za čas (uz šolju čaja i biskvit, tvrde) pozvati u halu da navale na posao kada prodaja to zahteva ili je dizajner iznenada napravio promenu koja mora da se primeni (što se i desilo pre četiri godine, radnici su radili po 12 sati na zameni ekrana).

Kada je Barak Obama pre šest godina sličan predlog (proizvodnja u Americi) dao Stivu Džobsu ovaj mu je odgovorio da Amerika jednostavno nema 30.000 inženjera potrebnih u fabrikama. ZDnet kaže da je u Kini tri hiljade takvih moguće angažovati za dan.

Zaključak, barem u Americi, jeste da je potrebno uložiti mnogo u obrazovanje i biti strpljiv dok se ne stvore uslovi za nadmetanje sa Kinom u proizvodnji. S druge strane, Kinezi su sve ozbiljnija konkurencija i u dizajniranju uređaja. Setite se Hjuaveji telefona od pre nekoliko godina i ovog danas, da ne govorimo o brendovima koji su odmah bili premijum.

Dobar informatičar reći će vam da se svaki IT problem može rešiti ako imaš novca i vremena, a proizvod ta dva činioca je konstanta. Ko se malo razume u matematiku, zna šta ovo znači. Ko ne kapira, može i dalje da veruje u čuda. I ovde i u Americi. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

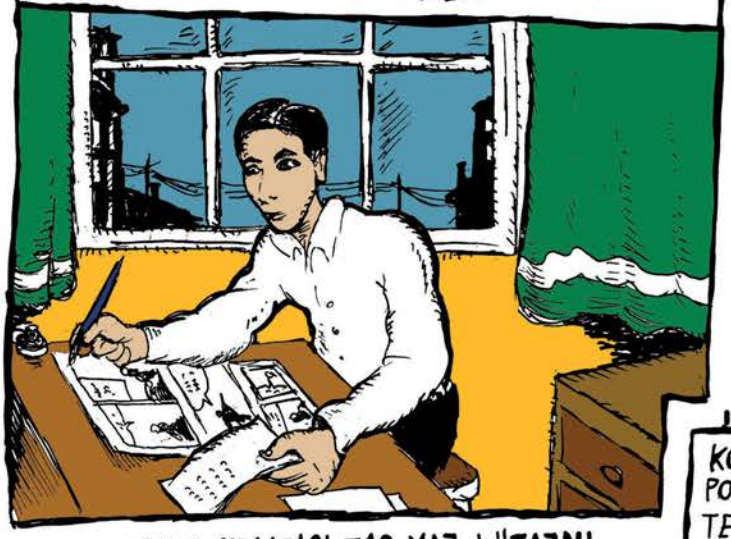
Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

VELJKO KOCKAR i MARKO RISTIĆ

ALEKSANDAR ZOGRAF.

TOKOM TRIDESETIH, U BEOGRADU JE BILA AKTIVNA ČITAVA GENERACIJA AUTORA STRIPA. MEĐU MLADIM TALENTIMA BIO JE I **VELJKO KOCKAR**, KOJI SE, RADI ŠKOLOVANJA, GODINE 1935. IZ OSIJEKA DOSELIO U BEOGRAD.

NJEGOV STRIP O **KRALJICI TAO MAJ**, I "**TAJNI VEČITE VATRE**" KOJA OMOGUĆAVA VEČNU MLADOST I LEPOTU, BIO JE MEĐU ZAPAŽENIM STRIPOVIMA, IAKO JE U VREME OBJAVLJIVANJA AUTOR BIO 18 GODINA STAR. O POPULARNOSTI OVOG STRIPA GOVORI I SLUČAJNO PRONAĐENA SVESKA IZ TOG VREMENA, U KOJOJ JE IZVESNA BEOGRADSKA SREDNJOŠKOLKA IŠCRTAVALA ZAMIŠLJENE PORTRETE KRALJICE TAO MAJ...

KRAJEM TRIDESETIH, KOCKAR JE OBJAVLJIVAO U STRIP ČASOPISU **PAJA PATAK**, ZA KOJI JE NACRTAO I NEKOLIKO NASLOVNIH STRANA...

KOCKAR JE NASTAVIO DA OBJAVLJUJE STRIPOVE I U ŠTAMPI KOJA JE IZLAZILA TOKOM TEŠKOG VREMENA NACISTIČKE OKUPACIJE – NJEGOVA NAJPOZNATIJA KREACIJA JE **KAKTUS BATA**, DOBROĆUDNI, NAIVNI, BEZAZLENI LIK U OBLIKU KAKTUSA KOJI HODA...

ODMAH NAKON OSLOBOĐENJA, 1944. GODINE, BEZ SUĐENJA, PO KRATKOM **POSTUPKU** JE STRELJANA GRUPA LJUDI OZNAČENIH KAO "SARADNICI OKUPATORA". MEĐU NJIMA JE BIO I VELJKO KOCKAR, 24 GODINE STAR... ZA RAZLIKU OD NEKIH DRUGIH STRIP CRTAČA, POPUT **KONSTANTINA KUZNJECOVA**, KOJI JE RADIO U PROPAGANDNOM STUDIJU NACISTA, I ZAJEDNO SA NJIMA IZBEGAO NAKON OSLOBOĐENJA, DO DANAS NIJE NAĐEN NI JEDAN KOCKAREV RAD KOJI BI IMAO VEZE SA BILO KAKVOM POLITIČKOM TEMOM, ZATO NJEGOVO POGUBLJENJE MOŽE BITI OKARAKTERISANO SAMO KAO KOBNA BRZOPLETOST VLASTI...

SRPSKA NADREALISTIČKA GRUPA RAZVILA SE PARALELNO I U SARADNJI SA FRANCUSKOM, I SVAKAKO SU PREDSTAVLJALI RESPEKTABILAN MODERNISTIČKI ZAMAJAC U SVOJOJ SREDINI. SRPSKI NADREALISTI BILI SU UGLAVNOM KNJIŽEVNICI, POPUT SAMOG MARKA RISTIĆA, ALI OTVORENI ZA EKSPERIMENTISANJE I IZRAŽAJ U RAZLIČITIM MEDIJIMA. ČAK JE I RISTIĆ U NEKE OD SVOJIH KOLAŽA UKLJUČIVAO ELEMENTE STRIPA... KAKO DA SE NIJE USPROTIVIO **POSTOVLJANJU** PRED STRELJAČKI VOD STRIP CRTAČA, VELJKA KOCKARA?

NAKON IZVRŠENJA STRELJANJA, BEOGRADSKA POLITIKA JE OBJAVILA ČLANAK KOJI JE TAJ ČIN PODRŽAO. ČLANAK JE POTPISAO NIKO DRUGI NEGO **MARKO RISTIĆ** – VOĐA BEOGRADSKIH NADREALISTA.

MOŽDA JE OBJAŠNJENJE U ČINJENICI DA JE, UPRKOS SVOM LEVIČARSKOM UBEĐENJU, MARKO RISTIĆ OKUPACIJU PROVEO POVUČENO, U VRNJAČKOJ BANJI, DOK SU DRUGI BILI AKTIVNI U PARTIZANSKOM POKRETU. ČLANAK U POLITICI JE MOGAO BITI ZNAK LOJALNOSTI NOVOUSPOSTAVLJENIM SOCIJALISTIČKIM VLASTIMA, KOJE SU GA ODMAH NAKON RATA POSTAVILE ZA JUGOSLOVENSKOG AMBASADORA U PARIZU. KAKO BILO, U ČASOPISU KNJIŽEVNOST JE 1951. OBJAVIO ČLANAK U KOJEM ZAKLJUČUJE: "OKUPACIJA JE TRAJALA I SUVIŠE DUGO, A ŽIVOT JE TRAŽIO SVOJE... DO KOJE MERE SE MOŽE STROGO SUDITI ONIMA, KOJI U TOM TRAŽENJU ŽIVOTA NISU UVEK BEZ I JEDNE KONCESIJE ODOLEVALI? ŠTO SE MENE TIČE, PRIZNAJEM DA SAM DANAS MNOGO MANJE OŠTAR SUDIJA NO ŠTO SAM TO BIO KRAJEM 1944, KAD SAM TEK IZAŠAO BIO, UŽASNUT, IZ ZAGUŠLJIVOG, PAKLENOG TUNELA OKUPACIJE."

Životni spomenar

Kada imaš pet godina i kada preseliš u drugi grad, seoba te uopšte ne boli, potpuno ti je svejedno, važno je da si sa mamom i tatom. Mnogo sećanja na bivši grad baš i nemaš. Izrone kasnije, ali ni onda nisi siguran da li su to stvarno tvoja sećanja ili si roditeljske priče prigrlio kao svoje. U životni spomenar, istinski, svoje stranice tek u tom drugom gradu sam počinješ da stvaraš. I pamtiš.

Doselili smo se na somborsku periferiju, na Gakovački put bb. Kasnije je put postao Ulica Josifa Marinkovića, uz ime ulice dobili smo i kućni broj 9, iza njega još broj 11, jer kuća sa leve strane više nije bilo – put je ostao Gakovački. Kuća sa desne strane ulice uopšte nije bilo. Vijugala je pruga.

Bila sam mala da bih znala da smo na periferiji, a još manje šta je periferija, ali sam znala da se u dugačku ulicu u kojoj je dućan "Čika Imreta" stiže stazom koja ide preko pruge, pored Kasarne i Bolnice, a ako se dugačkom ulicom nastavi, stiže se do centra grada. Ako se naspram Bolnice skrene u prvu ulicu levo, pa u prvu ulicu desno, stigne se takođe u dugačku ulicu u kojoj je "Pekarica Stanka".

Iako su bile važne, nisu to bile prve stranice mog spomenara pisanog u Somboru. Prve su bile važnije, to su one kada radoznalo i hrabro, stopu po stopu, sam istražuješ okolinu i hodaš sve dalje i dalje od svog gnezda.

Iako teritorija nije bila mala, iza naše ulice bilo je ogromno naselje, nikada se nije desilo da se izgubim. Nisam se gubila ni kada bi me mama, a tome sam se posebno radovala, poslala da časkom, skoro kilometar, trknem do čika Imreta i kupim nešto što je ona zaboravila. Kod pekarice Stanke prvo je išao tata. To je, pre nego što ode na posao, bio njegov zadatak. Kasnije, išao je moj brat, stariji od mene.

A kasnije? Saznala sam da je pruga koja vijuga drugom stranom naše ulice – Gakovačka pruga; pruga koju prelazim, kada idem u dućan – Vinkovačka; ulica kojom idem u dućan – Vojvođanska, a da do pekarice Stanke stižem Radišićevom ulicom. Saznala sam i da je Vojvođanska ulica nekada bila Bajska, jer je iz Sombora vodila ka Baji, i da je Radišićeva dobila ime po salašima Radišići. Kao što su salaši, sasvim prirodno, dobili ime po osnivačkoj porodici, tako je i put kojim su Radišićani stizali u grad stekao svoje ime. I dugo, dugo, u Vojvođanskoj ulici nije bio nijedan drugi dućan, a u Radišićevoj, pekara pekarice Stanke bila je i ostala jedina pekara.

A još kasnije? Sabrala sam sve moje seobe. Što sa roditeljima, što bez njih, što sa nekim drugim, što u istom gradu, što iz grada u grad – ukupno petnaest. I potpuno mi je prirodno da je danas moje pretposlednje stanište – baš u Radišićevoj ulici.

Živim u staroj švapskoj kući. Nekadašnjoj Hornovoj "Pećari". Desetak godina posle Drugog svetskog rata, Hornovi su odlučili da odsele u Nemačku. Pećaru su prodali gradu, grad Pećaru preselio u Ciglanu na Gakovačkom putu, kuću u Radišićevoj pretvorio u kancelarije, Pećaru i Ciglanu u građevinsko preduzeće "Dušan Staničkov", onda i preduzeće odselilo, kancelarije pretvorilo u šest stanova, što uličnih, što dvorišnih, a dugački zajednički tavan u magacin kalupa za kaljeve. Tu su i danas – a još iz doba Austro-Ugarske. U moj životni spomenar kancelarije sam vrlo brzo upisala. U onoj najvećoj, odmah do ulice, pretvorenoj u salu, dobila sam prvi paketić od Deda Mraza.

Sa ulice, kuća je i dalje izgledala kao gazdinska švapska kuća. Fasadni ukrasi, sa neobičnim ornamentima, čvrsto su se držali i uopšte nisu asocirali na kaljeve peći. Ne asociraju ni danas, a isti su, otporni na sve nepogode i promene. Više podsećaju na cvećaru ili kuću dojilje, jer na početku i na kraju kuće ornamenti su kao cvetni buketi, a između buketa bujaju razgolićene dojke, sve sa bradavicama.

Ni sanjala nisam da ću mnogo, mnogo godina kasnije, završavati spomenar u dvorištu Hornove kuće. I eto mene, kćeri pećara, u pećarskoj kući. Istina, nema mirisa gline od koje se u kalupima prvo formaju, potom suše, pa glaziraju kaljevi, nema ni peći u kojima se ti kaljevi peku, nema ni Deda Mraza, nema ni roditelja...

A stranice mog spomenara mirišu, mirišu. I greju, zimi najviše. Kada ogrev veselo zapucketa u kaljevim pećima, sazidanim majstorskim tatinim rukama, zamirišu i buketi na fasadi, a i grudi dojilje majčinski greju. ¶

ZDENKA FEĐVER

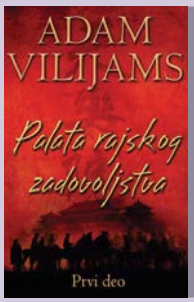

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

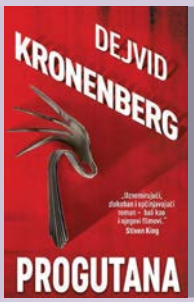
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 18. novembra do 16. decembra 2016.

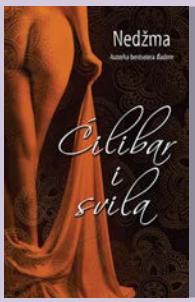
Adam Vilijams:
PALATA RAJSKOG ZADOVOLJSTVA

Početkom XX veka Kinesko carstvo je u rasulu, a grupa Zapadnjaka se zatiče usred haosa Bokserskog ustanka podignutog protiv evropskih sila. Izvrstan roman o dramatičnim događajima koji su obeležili istoriju Kine.

Dejvid Kronenberg:
PROGUTANA

Roman slavnog kanadskog reditelja o dvoje novinara koji žive od tabloida i opsednuti su kamerama i krvlju. Brz, napet triler s bizarnim zapletom u kome se prepliću savremeno novinarstvo, medicina, geopolitika, filmska industrija, trgovina organima, seks i zločin.

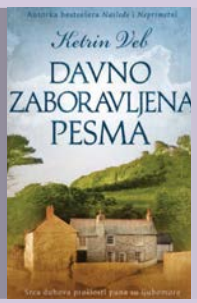

Nedžma:
ĆILIBAR I SVILA

Nedžma je pseudonim pod kojim je nepoznata autorka iz jedne od zemalja Magreba ušla u istoriju književnosti kao prva Arapkinja koja je napisala jedan erotski roman. Kroz susret junakinje njenog prvenca s jednim marokanskim studentom u Parizu preispituje se odnos prema tabuu seksualnosti u islamskom svetu

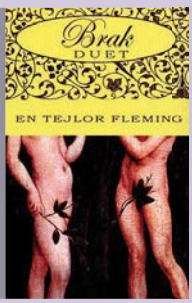
Ketrin Veb:
DAVNO ZABORAVLJENA PESMA

Letovanje poznatog slikara u selu na dorsetskoj obali 1937. zauvek će promeniti život jedne tamošnje devojčice. Još jedan ljubavni roman popularne autorke ovog žanra o sećanju i opsesiji.

En Tejlor Flemin
BRAK - DUET

Dve priče o neverstvu u braku i njegovim posledicama, namenjene podjednako onima koji na brak tek pomišljaju, onima koji su već u njemu i onima koji pokušavaju da se domognu razvoda.

Kristofer Mur:
SVETA PLAVA

Maštovit i zabavan roman o umetničkom Parizu s kraja XIX veka. Van Lisjen Lesar i Anri Tuluz Lotrek sumnjaju u zvaničnu verziju smrti svog prijatelja Vinsenta Van Goga i pokreću sopstvenu istragu.

Majkl Kalahan:
U POTRAZI ZA GREJS KELI

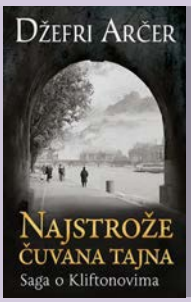
Retro-roman o pedesetim godinama XX veka u Njujorku. Tri devojke iz slavnog hotela „Barbizon" kreću u pustolovinu otkrivanja tajni „Velike jabuke", od penthausa na Park aveniji do bitničkog Grinič Vilidža.

Feliks Baumgartner:
OSVAJAČ NEBA

Godine 2012. Austrijanac Feliks Baumgartner je skočio iz stratosfere, s visine od 38 km, slobodno padao 36 km, u padu dostigao brzinu od 1.357 km/h i živ se prizemljio. U ovoj knjizi opisuje šta doživljava čovek koji brže od zvuka naglavačke leti u susret Zemlji.

Džefri Arčer:
NAJSTROŽE ČUVANA TAJNA

Deo serijala „Saga o Kliftonovima", epske sage o istoriji jedne porodice tokom XX veka. Autor je bivši britanski kontroverzni političar koji je napisao niz bestselera prodatih u preko 125 miliona primeraka širom sveta.

Pol Fišer:
PRODUKCIJA : KIM DŽONG IL

Da bi unapredio filmsku produkciju Severne Koreje, ministar propagande i budući diktator Kim Džong Il naredio je otmicu najpoznatije južnokorejske glumice i njenog muža, čuvenog reditelja. Neobična i istinita priča koja još jednom potvrđuje da je stvarnost fantastičnija od fikcije.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara "Borča", Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

AEROFLOT
Russian Airlines

LETITE U GRADOVE U RUSIJI I ZEMLJAMA ZAJEDNICE NEZAVISNIH DRŽAVA PREKO MOSKVE

Do Sankt Peterburga, Samare, Krasnodara, Minska, Rige i Talina.

Poslovna klasa

- SkyPriority privilegije
- 96,52–190,5 cm – razmak između redova**
- Maksimalna količina besplatnog prtljaga – 2 komada do 32 kg (svaki)*
- 15 vrsta specijalnih obroka tokom leta

Ekonomska klasa

- Maksimalna količina besplatnog prtljaga – 1 komad do 23 kg*
- 76,2 - 81,2 – razmak između redova**
- Obroci, topli i hladni napici

NAJBOLJA AVIO-KOMPANIJA U ISTOČNOJ EVROPI

www.aeroflot.com

** Količina prtljaga može da se razlikuje u zavisnosti od tarife i rute leta; ** U zavisnosti od tipa aviona*

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec